

**Kaksikulttuurisissa perheissä tapahtuva lasten etninen
sosialisaatio ja etnisen identiteetin muodostuminen -
Diskurssianalyyttinen näkökulma**

Anna-Riikka Maria Vuori

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalipsykologia

Pro gradu -tutkielma

Tammikuu 2011

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	KAKSIKULTTUURISUUS	3
3	IDENTITEETTI	5
3.1	Etninen identiteetti akkulturaation näkökulmasta	9
3.2	Etninen identiteetti kehityspsykologisesta ja sosiaalisen identiteetin näkökulmasta	11
4	PERHEESSÄ TAPAHTUVA ETNINEN SOSIALISAATIO	16
5	DISKURSSIANALYYTTINEN VIITEKEHYS TUTKIMUKSEN METODOLOGISENA TAUSTANA	21
5.1	Diskurssianalyysi tässä tutkielmassa	23
5.2	Identiteetti diskursiivisina tekoina	24
5.3	Diskurssianalyysin välineet	27
6	TUTKIMUSKYSYMYKSET	29
7	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSIN VAIHEET	30
7.1	Haastattelumenetelmä ja haastattelujen periaatteet	30
7.2	Aineiston koodaaminen ja analyysin vaiheet	33
8	TULOKSET	36
8.1	Tulkintarepertuaarit socialisaatiopuheesta	36
8.1.1	Kaksikulttuurisuus socialisaation seurauksena- tulkintarepertuaari	37
8.1.2	Vanhemmuuden tulkintarepertuaari	41
8.1.3	Eronteon tulkintarepertuaari	44
8.2	Tulkintarepertuaarien mahdollistamat identiteetit	50

9 TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA	56
10 LOPUKSI	66
LÄHTEET	69
LIITTEET	78
Liite 1 Haastattelun teemat	78
Liite 2 Haastattelupyyntö	82
Liite 3 Litteraatiokonventiot	83

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat antavat puheessaan perheessä tapahtuvalle lasten etniselle sosialisatiolle. Tarkastelun kohteena ovat myös ne puheen tavat ja käytännöt, joilla haastateltavat haastattelutilanteessa tekevät ymmärrettäväksi lapsen etniseen sosialisatioon liittyviä näkökulmia. Tutkielmassa kiinnostus kohdistuu myös siihen, millaisia erilaisia identiteettejä tämä vanhempien tuottama puhe mahdollistaa lapselle, jolla on kaksikulttuuriset juuret.

Perhe on lapsen kasvukontekstina ja kulttuurin siirtäjänä keskeinen vaikuttaja lapsen elämässä (Knight, Bernal, Garza, Cota & Ocampo, 1993; Umana-Taylor & Fine, 2004), joten on tärkeää saada tietoa siitä, miten vanhemmat käsittävät kaksikulttuurisen kontekstin ja kulttuurin siirron merkityksen lapsen elämässä. Etnisen sosialisatian on tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä positiivisen etnisen identiteetin muodostumiseen (Hughes, Witherspoon, Rivas- Drake & West- Bay, 2009; Hughes & Chen, 1997). Koska tästä yhteydestä on kuitenkin varsin vähän tutkimusta, koin oleelliseksi diskurssianalyysiä hyödyntäen selvittää, miten vanhemmat sosialisatiokäytäntöjään merkityksellistävät. Tätä kautta saadaan puheessa rakentunutta tietoa etnisen sosialisatian eri komponenttien rakentumisesta merkityksellisiksi myös lapsen identiteetille.

Lähestymistapana aineiston analyysissä hyödynnän diskurssianalyttistä teoreettis-metodologista viitekehystä. Koska diskurssianalyysi on lähtökohtaisesti kontekstisidonnaista, ei tällä menetelmällisellä valinnalla tavoitella yleistettävää, universaalia tietoa, vaan kiinnostus kohdistuu siihen, miten haastateltavat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään (Suoninen, 1999, 19). Tutkimuksen tarkoituksena on siis tarjota ymmärrystä niistä tavoista, joilla vanhemmat prosessoivat ja merkityksellistävät kulttuurin siirtoon ja kaksikulttuurisuuteen lapsen kasvuympäristönä liittyviä аспекteja. Aktiivisina merkitystentuottajina toimivat eri kulttuureista tulevat vanhemmat itse. Aineistona toimii kaksikulttuuristen perheiden vanhempien haastattelut, eli pariskuntien, joiden juuret ovat eri maissa. Haastattelut tein

kevään ja syksyn 2010 aikana. Yhtenä tämän tutkimuksen ja valitsemani diskursiivisen tutkimusotteen tarkoituksena on antaa tutkittaville ääni ja konteksti tuoda se kuuluviin.

Suuntaviivoja tämän tutkielman aiheelle sain Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry:n kaksikulttuurisille pareille ja perheille suunnatun Duo- Projektin suunnittelijoilta, jotka etsivät pro gradu tutkielman tekijää. Duo keskittyy ennaltaehkäisevään pari- ja perhetyöhön. Sen kohderyhmään kuuluvat kaikki Suomessa asuvat kaksikulttuuriset parit. Duon päätavoite on kaksikulttuuristen parien voimavarojen lisääminen ja perheiden vanhemmuuden tukeminen. (Familia Club Ry.)

Tilastokeskus määrittelee maahanmuuttajaperheet perheiksi, joissa ainakin toinen puolisoista tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Näin määriteltyjä perheitä vuonna 2009 Suomessa oli 60 500. Edellisestä vuodesta näiden perheiden määrä on lisääntynyt 4200 perheellä. Vaikka näin määriteltyjen perheiden määrä onkin kasvanut, on niiden osuus edelleen vain 4,2 prosenttia kaikista Suomen perheistä. (Tilastokeskus, 2010.) Näihin perheisiin ei kuitenkaan ole laskettu niitä perheitä, joissa vanhemmat ovat saaneet Suomen kansalaisuuden. Eli maahanmuuttajataustaisten perheiden määrä on tätä lukua suurempi.

Suomessa oli vuoden 2009 lopussa 155 705 ulkomaalaista. Heidän osuutensa Suomen koko väestöstä oli 2,9 prosenttia. Prosenttiosuus on kasvanut kuudella kymmenyksellä vuoden 2006 lopusta, jolloin ulkomaalaisten osuus väestöstä oli 2,3 prosenttia. (Tilastokeskus, 2010). Vuonna 2005 Suomessa vakituisesti asuvista ulkomaalaisissa oli naimisissa 45 prosenttia. Yli 15 000 suomalaisella lapsella oli vuonna 2005 Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin muun maan kansalaisuus. (Yhteiset Lapsemme, 2008.)

Suomessa ei tehdä etnisyyteen perustuvia väestötilastoja, joten tarkkoja määriä esimerkiksi kaksikulttuurisista perheistä sekä heidän lapsistaan on mahdotonta esittää. Yhdistämällä erilaisia maahanmuutto- sekä väestön kansalaisuus-, syntymämaa- ja avioliittotilastoja, kuten edellä, voidaan sanoa, että yhä useammalla lapsella Suomessa on juuret myös muualla. (Rastas, 2007, 19.)

Kaksikulttuurisuustutkimus on tarpeellista jatkuvasti globalisoituvassa maailmassa. Vaikka Suomessa ulkomaalaisten määrä ei ole kasvanut samaa tahtia kuin monessa

muussa Euroopan maassa, on suunta täälläkin kasvava (Tilastokeskus, 2010). Kun käytämme käsitettä maahanmuuttajaperheet, ymmärrämme helposti nämä perheet keskenään samanlaisiksi. Todellisuudessa nämä perheet ovat moninaisia, aivan niin kuin kaikki muutkin perheet. (Forsander & Ekholm, 2001, 84-95).

Kulttuurisesti moninaisia perheitä ja niiden määrittelyn problemaattisuutta ei sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa olla juurikaan huomioitu. Tutkimusta on tehty paljon ainoastaan vähemmistöjen ja enemmistöjen vastakkainasetteluun perustuen. Tähän asetelmaan pohjautuvaa tutkimusta esittelen myös tämän työn teoriaosuudessa valottaakseni vallitsevia lähestymistapoja. Tässä tutkielmassa kiinnostus ei kuitenkaan ole vähemmistöperheissä vaan tutkielman kohteena ovat perheet, joissa on edustettuna kaksi etnistä kulttuuria, joista toinen on myös valtakulttuuri. Kiinnostus kohdistuu niihin moninaiisiin tapoihin joilla näiden perheiden vanhemmat puheessaan merkityksellistävät kulttuurin siirtoa lapselle. Nämä puheen tavat ovat keskeisiä lapsen identiteetin rakentumiselle sosiaalisessa ympäristössä. Tässä tutkielmassa diskurssianalyttisen viitekehyksen mahdollistamana, kiinnostus on siis siinä, miten vanhemmat tästä kaksikulttuurisesta kontekstista ja kulttuurinsiirrosta puhuvat ja millaisia identiteettimahdollisuuksia lapselle puheessa rakentuu.

Ensimmäisissä luvuissa avaan tutkimukselle keskeisiä käsitteitä ja esittelen, millaisin eri tavoin etnistä identiteettiä on aikaisemmin lähestytty. Tämän jälkeen luvuissa neljä ja viisi valotan etnisen identiteetin rakentumista sosiaalisessa ympäristössä. Luvussa neljä esittelen perheessä tapahtuvan etnisen sosialisaaion erityispiirteitä ja lähestymistapoja. Identiteetin diskursiivista, eli sosiaalista ja kielellistä rakentumista käyn läpi luvussa viisi. Tässä yhteydessä esittelen myös tarkemmin tämän tutkimuksen metodologista viitekehystä eli diskurssianalyysiä. Tätä seuraa tutkimuskysymysten esittely. Analyysin etenemisen sekä aineiston kuvailen luvussa seitsemän. Tutkielman tulosten raportointiin päästään luvussa kahdeksan ja viimeisenä niiden pohdintaan ja yhteenvedoon.

2 Kaksikulttuurisuus

Kaksikulttuurisuuteen voi sisältyä muun muassa tunteita ylpeydestä, yksilöllisyydestä, yhteisöllisyydestä ja historiasta, mutta myös identiteetin hämmennystä, erisuuntaisia

odotuksia sekä arvomaailman törmäyksiä (Haritatos & Benet- Matinez, 2002). Eri kulttuureihin liittyy niille ominaisia merkityssysteemejä, jotka koostuvat muun muassa arvoista, uskomuksista ja tiedosta, joita jaetaan saman kulttuurin sisällä. Nämä kulttuuriset merkityssysteemit toimivat tulkintakehyksenä, joka vaikuttaa yksilöiden kiintymyksen tunteisiin, kognitioihin sekä käyttäytymiseen (Kashima, 2000). Kulttuurierot liittyvät historiallisiin kokemuksiin, joista osa perustuu yhteiskuntaluokkien muodostumiseen ja osa kaukaiseen, osin unohtuneeseen menneisyyteen. Tätä historiallisesti vanhinta kulttuurivaikutusta sanotaan joskus ”syväkulttuuriksi”, koska se sisältyy kieleen, etnisyyteen, uskontoon tai kansallisuuteen. (Liebkind, 1992, 149.)

On osoitettu, että yksilö voi saavuttaa kaksikulttuurisen identiteetin sekä sitoutua aktiiviseen kulttuurisen kehyksen vaihtoon, jossa hän liikkuu erilaisten kulttuuristen merkityssuhteiden välillä, vastauksena tilanteen antamiin vihjeisiin. Tämä antaa ymmärtää, ettei kulttuuri ole yhtenäinen, vaan ihmisellä on pääsy moninaisiin kulttuuriin merkityssysteemeihin ja taito muuttaa käyttäytymistä kulttuurin tapojen ja arvojen mukaisesti. (Benet- Martinez, Leu, Lee & Morris, 2002.) Monissa etnisissä ryhmissä useampi kulttuurinen identiteetti on tyypillisesti sovussa, sisältäen identifikaation sekä etniseen ryhmään tai kulttuuriseen alkuperään, että laajempaan yhteiskuntaan (Jasinskaja- Lahti, Liebkind & Solheim, 2009).

Toisaalta on kuvattu myös toisenlaisia kokemuksia kaksikulttuurisuudesta. Joillekin valtakulttuuri ja etninen kulttuuri näyttävät hyvin erillisinä, jopa vastakkaisina orientaatioina. Vaikka henkilöt kokisivat itsensä kaksikulttuurisina ja samaistuisivat molempiin kulttuureihin, ovat he hyvin tietoisia eroavaisuuksista kulttuurien välillä ja saattavat nähdä nämä eroavaisuudet sisäisen konfliktin lähteenä. Tämän seurauksena henkilöt pitävät kulttuurit erillään ja ovat tutkimuksissa kertoneet, että on helpompi olla jommankumman kulttuurin edustaja kuin molempien. (Phinney & Devich-Navarro, 1997, Vivero & Jenkins, 1999.) Esimerkiksi Berry, Phinney, Vedder ja Sam (2006) saivat tutkimuksessaan tuloksia syrjintäkokemusten yhteydestä alhaisempaan kansalliseen identifikaatioon. Berryn (1998) mukaan kuitenkin kaksikulttuurinen orientaatio, eli samanaikainen etniseen ja kansalliseen ryhmään samaistuminen, antaa yksilölle sellaista joustavuutta ja valinnanmahdollisuuksia, joita yksikulttuurisella

orientaatiolla ei saavuteta. Se voi myös tuoda myönteisemmän asenteen erilaisia kulttuurisia ryhmiä kohtaan. (Berry, 1998.)

Käytän käsitettä kaksikulttuurinen kuvaamaan tämän tutkielman kohdejoukkoa. Haastatteluihin, jotka toimivat tutkielman empiirisenä aineistona, valikoin perheitä, joissa toinen vanhemmista on suomalaissyntyinen ja toisen vanhemman juuret ovat ulkomailla. Näin myös perheiden lapsilla on siteet sekä Suomeen että toisen vanhemman synnyinmaahan. Kaksikulttuurisuus ei kuitenkaan käsitteenä parhaiten tavoita kulttuurista moninaisuutta eikä sen määrittelyn problemaattisuutta. Useimmat yhteisöt ympäri maailman ovat nopeaa tahtia muodostumassa kulttuurisesti ja etnisesti moninaisiksi (Verkuyten, 2005, 1). Tämän päivän hyvin globaalissa maailmassa on yhä useammalle ominaista useiden kulttuurien omaksuminen, usean kielen puhuminen ja hallinta ja ylipäänsä eläminen kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä, jossa siteitä ylläpidetään eri puolille maailmaa (Benet- Martinez, Leu, Lee & Morris, 2002). Kasvava maahanmuutto ja sen tuoma etninen moninaisuus, kuten yhä kompleksisemmat identiteetit vaativat teoriaperusteisia välineitä, jotta niitä pystytään onnistuneesti tarkastelemaan (Jasisnskaja-Lahti & Mähönen, 2009, 7).

3 Identiteetti

Identiteetti on hyvin paljon tutkittu kohde sosiaalitieteissä ja sitä on lähestytty ja käsitteellistetty monella eri tavalla. Laajasti hyväksyttyä identiteetin määritelmää, tai edes selkeää ymmärrystä sen erinäisistä merkityksistä ei ole. Esimerkiksi kansalaisuutta, sukupuolta, yksilöllistä luonnetta, persoonaa, psykologisia tarpeita, sosiaalisia ryhmäjäsenyyksiä, ennakkoluuloja ja paljon muitakin käsitteitä on pidetty identiteetille merkityksellisinä ilmiöinä. Kaikki nämä ”kuvaukset” identiteetistä kertovat jotakin, mutta eivät samaa asiaa. Nämä kaikki tekijät ovat kuitenkin relevantteja kysymykselle, keitä me olemme. (Verkuyten, 2005, 40.)

Siirtymä psykologisesti painottuneista identiteettiteorioista (Erikson, 1968) identiteetin rakentumisen sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä korostaviin teorioihin (Potter & Wetherell, 1987) on tuonut mukanaan kysymyksiä muun muassa sukupuolen ja etnisyyden merkityksistä identiteetin rakentumisessa. Identiteetin käsitettä on monilla

tieteenaloilla puntaroitu ja sen näkemisestä pysyvänä, alkuperäisenä ja yhtenäisenä on pitkälti luovuttu ja tilalle on tullut identiteetin hahmottelu moninaisena, päällekkäisenä, sosiaalisesti ja kielellisesti muotoutuvana ja jatkuvassa prosessissa olevana. (Hall, 1999, 246-271.)

Etninen identiteetti

Etnisestä identiteetistä ei ole laajasti hyväksyttyä määritelmää, mutta yleisesti sillä viitataan yksilön tunteeseen itsestä tietyn etnisen ryhmän jäsenenä (Liebkind, 1992, 2001; Phinney, 1990). Etninen ryhmä on määritelty korostaen sen jäsenten tunnetta yhteisestä alkuperästä (Liebkind, 1992, 150). Vaikka etnisellä identiteetillä joskus yksinkertaistetusti viitataan yksilön ryhmäjäsenyyteen, etninen identiteetti sisältää useita aspekteja, kuten itsemäärittelyn, kuuluvuuden tunteen, sitoutumisen ryhmään, tunteen jaetuista arvoista sekä asenteista omaa etnistä ryhmää kohtaan (Phinney, Horenczyk, Liebkind & Vedder, 2001). Empiirisesti sitä on lähestytty myös sosiaalisen identiteetin etnisenä komponenttina (Liebkind, 2009, 16).

Etnisyyttä voidaan manipuloida, mutta sitä ei voida luoda tyhjästä, huomioimatta ympäristöä ja sen vaikutusta (Liebkind, 2006, 78-96). Etnisyys näin kuvattuna ymmärretään niin, ettei yksilö voi valita alkuperäänsä, mutta hän voi vaikuttaa siihen, millaisen merkityksen se kokonaisidentiteetissä saa (Liebkind, 2009, 14). Verkuytenin (2005, 149-151) mukaan etninen identiteetti muodostuu ja määritellään sosiaalisesti. Se muodostaa perustan itseymmärrykselle ja positiiviselle tai negatiiviselle arviolle itsestä. Erityisesti nuoret etnisen vähemmistöryhmän jäsenet pyrkivät ja joutuvat uudelleen määrittelemään identiteettiään suhteessa taustaansa. (mts. 149-151).

Nykytutkimukselle on ominaista myös käsittää etniset ja muut laajat ryhmät kuviteltuina yhteisinä (mts. 74).

Etnistä identiteettiä voidaan Phinneyn (1990) mukaan tarkastella esimerkiksi jakamalla se neljään dimensioon. *Olemisen* (being) dimensioon sisältyy kotimaa, vanhemmat ja näkyvät piirteet. *Tunteamisen* (feeling) dimensioon sisältyy merkityksellisyys, arviointi sekä sitoutuminen. *Tekemisen* (doing) dimensio puolestaan sisältää osallistumisen ryhmäaktiiviteetteihin, ystävyysuhteet, musiikin, vaatteet sekä ruokakulttuurin. Viimeiseen *tietämisen* (knowing) dimensioon, kuuluvat ryhmäuskomukset, kulttuuri ja

historia. (Phinney, 1990.) Näiden aspektien voidaan myös ajatella olevan repertuaareja, joita ihmiset käyttävät neuvotellessaan etnisestä itsemäärittelystä ollessaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Verkuyten, 2005, 201).

Yleisesti etninen identiteetti ja kansallinen identiteetti voidaan käsittää ryhmäidentiteetin kahtena dimensiona, jotka voivat vaihdella. Kumpikin identiteetti voi olla joko kestävä ja vahva tai kehittymätön ja heikko. (Phinney ym. 2001.) Berry (2005) on tutkimuksissaan osoittanut, että vahva etninen identiteetti ei välttämättä ilmene heikkona kansallisena identiteettinä tai päinvastoin. Enemminkin on havaittu moninaisia suhteita kahden identiteetin välillä (Phinney & Ong, 2007).

Osa maahanmuuttajista tai etnisen vähemmistön edustajista kamppailee sen kysymyksen äärellä, miten yhdistää omat alaryhmäidentiteetit ja samalla sitoutua kansalliseen kulttuuriin (Verkuyten & Yildiz, 2007). Myös Parekh (2000) on painottanut, ettei etnisen identiteetin korostamisen tarvitse näkyä heikkona kansallisena sitoutumisena. Toisaalta on myös havaittu kokemuksia etniseen vähemmistöryhmään identifioitumisen ja kansallisen identifioitumisen välisestä yhteensopimattomuudesta erityisesti yhteiskunnissa, joissa on selkeitä eri ryhmiin liittyviä sosiaalisia hierarkioita (Sinclair, Sidanus & Levin, 1998).

Kansallinen identiteetti

Kansallinen identiteetti nojautuu muihin identiteetteihin ja on aina yksi sosiaalinen identiteetti muiden joukossa. Muut sosiaaliset identiteetit voivat tukea kansallista identiteettiä, olla riippumattomia siitä tai olla ristiriidassa sen kanssa (Anttila, 2007, 113). Hall (1999, 223-224) näkee kansallisen kulttuurin diskurssina, tapana rakentaa merkityksiä, jotka suuntaavat ja järjestävät sekä toimintaamme että käsityksiä itsestämme. Kulttuuriset identiteetit heijastavat yhteisiä historiallisia kokemuksia ja kulttuurisia koodeja. Kansallinen identiteetti kuvaa yksilön identiteettiä yhteiskunnan jäsenenä (Phinney ym. 2001). Yhden määritelmän mukaisesti sillä viitataan johonkin tietoisesti historian kulussa konstruoituun, jolloin korostuu historia ja sen tapahtumat. (Boerner, 1986, 14). Anttilan (2007) mukaan kansallista ryhmää koskevilla merkityksenannoilla tähdätään viime kädessä siihen, että yksittäiset ryhmän jäsenet sitoutuvat emotionaalisesti kollektiivisen identiteetin sisältämiin

merkityskokonaisuuksiin jollakin yhtäläisellä tavalla (mt, 27). Kollektiivista identiteettiä muodostetaan symbolien, kielellisten ilmausten, myyttien, kertomusten ja kulttuuristen representaatioiden välityksellä. Kollektiivinen identiteetti ei ole keskinäistä ja ajallisesti jatkuvaa samanlaisuutta tai kaltaisuutta sellaisenaan vaan tulkintoja itsestä. (Kaunismaa, 1997, 222.)

Hybridi- identiteetti

Verkuyten (2005) on tarkastellut identiteettejä, joita on kutsuttu hybridi-identiteeteiksi. Teoriat hybridiydestä painottavat merkitysten uudistamista ja sekoittamista sekä homogeenisesti ja yhdenmukaisesti määritellyistä identiteeteistä luopumista. Sosiaalipsykologiassa kiinnostus kohdistuu usein selkeisiin kategorioihin, joten pyrkimys kompleksin identiteetin ymmärtämiseen ja tutkimiseen on jäänyt vähäiseksi. Useissa tutkimuksissa huomio keskittyy kahden ryhmän tarkasteluun, jolloin ongelmallisemmat asemat ja määritelmät jäävät huomiotta. Kasvavassa määrin huomiot heterogeenisyydestä ja moninaisista identiteeteistä ovat saaneet sijaa. Sosiokulttuuriset muutokset monissa yhteiskunnissa ovat laajentaneet identiteettivaihtoehtoja sekä itsen ymmärrystä henkilöillä, joilla on monikulttuurinen tausta. (Verkuyten, 2005, 155-170.)

Tutkimusten (Verkuyten & de Wolf, 2002; Kinket & Verkuyten, 1997) perusteella voidaan sanoa olevan tyypillistä, että ihminen painottaa etnistä identiteettiään jossain tilanteessa ja toisessa tilanteessa ei. Hall (1999, 245-247) katsoo hybridiyden linkittyvän ajatukseen uusista etnisyyksistä. Tämä lähestymistapa pyrkii tarjoamaan muuttuvan näkökulman etniseen kulttuuriin, kumoten ajatuksen kuulumisesta tiettyyn etniseen ryhmään.

Kontrastiksi yksipuolisille tavoille tutkia etnistä identiteettiä, joissa aihetta on lähestytty ottamalla tarkastelun kohteeksi tiettyjä etnisiä ryhmiä, kehitti Phinney (1992) Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM) mittarin, jolla pyrittiin arvioimaan etnisen identiteetin muodostumisen taustalla olevia prosesseja moninaisissa kulttuurisissa ryhmissä. Mittari sisälsi 14 väittämää, jotka arvioivat etnisen identiteetin ydinkomponentteja, joiden arvioitiin olevan yhteisiä kulttuurista riippumatta. Näitä olivat kiintymyksen ja kuulumisuuden tunteet sekä saavutetun identiteetin kehityksellinen muodostuminen. Koska etninen identiteetti on moniulotteinen muodostelma, yksi

mittari ei kuitenkaan pysty tavoittamaan sen kaikkea kompleksisuutta. Phinney ja Ong (2007) painottavat etnisen identiteetin ytimenä tunnetta itsestä tietyn ryhmän jäsenenä, joka kehittyy jatkuvasti aktiivisessa tutkimisen, opetteluun sekä sitoutumisen prosessissa. Yleispätevänä tämän prosessin tarkasteluun he kuitenkin pitivät MEIM- mittaria. Phinney ja Ong (2007) korostavat konstruktioden ymmärtämisen keskeisyyttä, sillä he katsoivat etnisen identiteetin muuttuvan jatkuvasti paikasta ja ajasta riippuen.

3.1 Etninen identiteetti akkulturaatiorakenteesta

Yleisesti määriteltynä akkulturaatio kattaa kaikki muutokset, jotka seuraavat eri kulttuuritaustaisten yksilöiden ja ryhmien välistä jatkuvaa kontaktia (Sam, 2006, 11). Berry (2005) määrittelee akkulturaatiorakenteeksi prosessiksi, jossa kahden tai useamman kulttuurin ja niiden yksilöllisten jäsenten kohtaamisen seurauksena tapahtuu psykologisia sekä kulttuurisia muutoksia. Ryhmätasolla siihen sisältyy muutoksia sosiaalisissa rakenteissa ja instituutioissa sekä kulttuurisissa tavoissa. Yksilötasolla muutokset tapahtuvat henkilökohtaisissa käyttäytymisrepertuaareissa. Nämä muutokset tapahtuvat hitaasti, kestäen vuosista jopa useampaan vuosikymmeneen ja sukupolveen. (Berry, 2005.)

Akkulturaatiota on tarkasteltu tästä kaksisuuntaisen prosessin kehyksestä sekä yksisuuntaisena prosessina. Yksisuuntainen kehys perustuu assimilaatiorakenteeseen, joka näkee oman perimäkulttuurin ylläpidon sekä valtavirtakulttuurin kontaktit kaksinapaisena ilmiönä. Kaksisuuntainen kehys ei näe niitä toisiaan poissulkevana, vaan voi johtaa kahden kulttuurin omaksumiseen. Uudempi tutkimus on paljolti siirtynyt tarkastelemaan akkulturaatiota kaksisuuntaisena prosessina. Etninen identiteetti on tärkeä osa akkulturaatioprosessia. Tunnetta etnisestä identiteetistä voidaan pitää keskeisenä akkulturaatiorakenteen aspektina. Se on osa akkulturaatiota, joka liittyy subjektiiviseen tunteeseen ryhmään kuulumisesta. (Verkuyten, 2005, 157.)

Berry (1997) erottaa neljä akkulturaatiostrategiaa. Yksi mahdollinen positio on separaatio, jossa identifikaatio omaan vähemmistöryhmään on vallitseva. Assimilaatiossa puolestaan identifikaatio enemmistöryhmään vallitsee. Positiivisin

strategia on integraatio, jossa etninen ryhmä tai sen jäsen ylläpitää, vaikkakin eri tasoisesti, perimäkulttuuriaan samalla kun omaksuu valtakulttuuria.

Marginalisaatiossa yksilö tai ryhmä ei identifioitu etniseen eikä valtakulttuuriin. (Berry, 1997.) Itsensä määrittelemisen oman etnisen ryhmän tai integraatioposition mukaisesti ovat yleisimmät strategiat. Assimilaatio sekä marginalisaatio vaihtoehtoina sen sijaan ovat melko poikkeuksellisia. (Verkuyten, 2005, 158).

Liebkindin (2006, 78-96) mukaan etninen identiteetti näyttäisi olevan käsitteellisesti erillinen muista akkulturaatioprosessin muodoista ja melko pysyvä muutoksissa. Etnisen vähemmistön edustaja voi haluta muuttaa sosiaalista identiteettiään, mutta ei välttämättä oman kulttuurin kadottamisen hinnalla. Sellainen etninen identiteetti, joka parhaiten ehkä vauhdittaisi akkulturaatioprosessia on hyvin paljolti riippuvainen kontekstuaalisista tekijöistä ja laajemmasta sosiaalisesta yhteiskunnasta. Liebkindin (2006) mukaan moninaiset ryhmäjäsenyydet kannattaisikin ottaa huomioon toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona akkulturoituville etnisille ryhmille. (mt. 78-96).

Muun muassa Jasinskaja-Lahti, Liebkind ym. (2003) ovat painottaneet kontekstin vaikutusta akkulturaatio-orientaatioiden sekä sopeutumisen välillä. Vaikka on saatu osoitusta siitä, että integraatio olisi tyydyttävien ja marginalisaatio heikoin orientaatio, voi myös assimilaatio tarjota perustan hyvälle minäkuvalle, jos henkilö itse kokee sen riittäväksi ja ympäristö tukee tätä.

Aikaisemmin akkulturaatioteoretisointi katsoi, että prosessissa, jossa yksilöt omaksuvat dominoivan kulttuurin tapoja, he kadottavat identifikaation omaan etniseen ryhmäänsä. Kuitenkin nykyinen empiirinen ja teoreettinen työ osoittaa, ettei tämänkaltaisen kahtiajakoinen ajattelu ole relevanttia tämän päivän hyvin heterogeenisessä yhteiskunnassa. (Cortes, Rogler & Malgady, 1994.) Yksilöt ovat selkeästi osoittaneet, että he voivat ylläpitää vahvaa sidettä etniseen ryhmäänsä ja samalla vahvasti omaksua myös valtavirtakulttuurin (Saylor & Aries, 1999). Tutkimukset (Foner, 1997; Garcia Coll, Meyer & Brillon, 1995) ovat osoittaneet, että omaksuttaessa uutta kulttuuria, toisen kulttuurin tavat ja traditiot, joilla on ollut vahva vaikutus niin perheen toiminnalle kuin myös yksilön käyttäytymiselle, voivat muuttua. Uudelleenmääritellystä kulttuurista tulee hybridi, jossa on mahdollisuus jatkaa etnisen kulttuurin ylläpitämistä laajemmassa dominoivan kulttuurin kehityksessä. (Umana- Taylor & Yazedijan, 2006.) Melko vähän

tutkimusta on tehty siitä, kuinka henkilöt, jotka ovat kasvaneet kahteen kulttuuriin, neuvottelevat identiteetistään. Akkulturaatiotutkimus tarjoaa tukea ajatukselle, että yksilöt voivat onnistuneesti kehittää kompetenssia useampiin kulttuureihin (Berry & Sam, 1996; Tsai ym. 2000).

Ramirez ja Castaneda (1974) määrittivät akkulturaation ”jatkuvaksi kasvuksi ja kehitykseksi yksilön alkuperäiskulttuurissa, elämäntavassa sekä eri sosiokulttuurisissa systeemeissä joihin hän osallistuu”. He havaitsivat tutkimuksissaan (1974), että lapset osoittivat toimivansa sulavasti molemmissa ryhmissä, sekä omassa, että valtakulttuurissa ja solmivat ystävyysuhteita molempien ryhmien jäseniin vaivattomasti. Tutkimus perustui kulttuurin vaihdon ja identiteetin kehittymisen kaksikulttuuriseen malliin. Tutkimus osoitti, että monikulttuurisessa ympäristössä kasvaminen tarjoaa yksilön persoonan kehittymiselle elementtejä jotka vaikuttavat heihin positiivisesti, kuten lisäävät joustavuutta, sopeutumiskykyä sekä empaattisuutta muita kohtaan.

Myös tuoreemmat tutkimukset ovat tukeneet näkökulmaa, että kaksikulttuurisuudesta olisi kognitiivista (muun muassa oppiminen, muistaminen, kielelliset toiminnot, havaitseminen) kehityksellistä hyötyä. On esimerkiksi osoitettu, että kaksikielinen lapsi oppii nopeasti, kuinka vaihtaa edestakaisin tehtävien välillä kun säännöt muuttuvat ja pystyvät pitämään huomion tehtävässä häiriöstä huolimatta sekä omaavat paremman tason käsitteellisessä hahmottamisessa verrattuna yksikielisiin lapsiin. (Bialystock, 2003; Diamond, Kirkham & Amso, 2002.)

3.2 Etninen identiteetti kehityspsykologisesta ja sosiaalisen identiteetin näkökulmasta

Psykologinen vähemmistöjä ja etnisyyttä koskeva tutkimus on omaksunut ainakin kaksi erilaista ymmärrystä identiteetistä (Verkuyten, 2009, 41-51). Toinen näkökulma koskee Tajfelin ja Turnerin (1986) kehittämää sosiaalisen identiteetin teoriaa (SIT) ja toinen puolestaan keskittyy identiteetin muodostumiseen palaten Erik Eriksonin (1968) teoretisointiin. Molemmat tarjoavat psykologista ymmärrystä sekä keskeisiä näkökulmia etniseen identiteettiin, mutta eri tavoin (Verkuyten, 2009, 41-51). SIT

keskittyy ryhmäsamaistumisiin ja tilanteen merkityksiin sosiaaliselle identiteetille, kun taas Eriksonilainen perinne (1968) keskittyy kehitysprosessiin, jossa pyritään saavuttamaan sisäinen tunne pysyvyydestä ja jatkuvuudesta.

Sosiaalisen identiteetin näkökulma

Paljon etnisen identiteetin tutkimusta on tehty sosiaalipsykologisen ryhmäidentiteetin pohjalta (Tajfel & Turner, 1979; 1986). Tästä näkökulmasta etninen identiteetti on yksi Tajfelin (1978) määrittelemän sosiaalisen identiteetin aspekti (Phinney & Ong, 2007). Tajfel (1981) määrittelee sen ”osaksi yksilön minäkuvaa, joka on peräisin tietoisuudesta omasta ryhmäjäsenyydestä sosiaalisessa ryhmässä tai ryhmässä, yhdessä arvon ja emotionaalisen merkityksen kanssa, jota tälle ryhmäjäsenyydelle annetaan” (Tajfel, 1981, 255).

Sosiaalinen identiteetti voidaan käsittää suhteena yksilön ja ympäristön välillä. Keskeistä on se, mikä yhdistää yksilön muihin, ei se, mikä tekee yksilöstä ainutlaatuisen. Sosiaalisen identiteetin teoria viittaa siihen, kuka yksilö on, miten hänet määritellään sosiaalisesti ja miten hän määrittelee itsensä sosiaalisesti. (Verkuyten, 2009, 41-52.) Sosiaalisen identiteetin lähestymistapaan sisältyy ajatus psykologisesta muutoksesta. Ihminen usein ajattelee ja toimii jonkin ryhmäjäsenyytensä kehyksessä. Kun hän tekee näin, relevantit ryhmään liitetyt attribuutit tulevat osaksi hänen psykologista itseään. (Verkuyten, 2009, 41-52.)

Kaikki toiminta asettuu jatkumolle, jonka toisessa päässä on yksilöiden välinen ja toisessa ryhmien välinen vuorovaikutus (Augustinos & Walker, 1995, 100). Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ensinnäkin yksilö pyrkii positiivisen minäkuvan ylläpitämiseen. Toiseksi, minäkuva muodostuu suurelta osin ryhmäsamaistumisen perusteella. Ja kolmanneksi, teorian mukaan yksilö pyrkii muodostamaan positiivisen minäkuvan vertailemalla sisäryhmää ulkoryhmään (Tajfel & Turner, 1986).

Sosiaalisen identiteetin keskeinen prosessi on kategorisointi (Tajfel & Turner, 1986). Teorian mukaan sisäryhmän pitämisestä erilaisena ja ulkoryhmää parempana seuraa myönteinen erottuminen. Tällöin yksilön sosiaalinen identiteetti vahvistuu (Turner, 1999). Tajfel (1981; 1982) pitää tarvetta myönteiseen minäkuvaan sosiaalisen

identifioitumisen keskeisenä motiivina. Oman ryhmän arvoa punnitaan vertaamalla sitä muihin ryhmiin (Tajfel & Turner, 1979). Tajfelin teoria käsittelee ennen kaikkea ryhmien välisiä suhteita ja yksilön mahdollisuutta edistää sosiaalista identiteettiään yksilöllisillä tai kollektiivisilla ratkaisuilla (Anttila, 2007, 64).

Myös identifikaation käsite usein liitetään sosiaaliseen identiteettiin. Sen ei kuitenkaan tarvitse olla siihen rinnastettavissa. Identifikaatio on psykologinen prosessi, jossa sosiaaliset identiteetit sisältyvät sosiaalisen rakentumisen prosessiin. Identifikaatio on identiteetin kanssa yksi vaikeimmin määriteltävissä oleva käsite. Se on määritelty muun muassa arvojen, uskomusten ja standardien omaksumiseksi osaksi omaa minäkäsitystä. (Verkutyen, 2005, 65-66.) Turner, Hogg, Oakes, Reicher & Wertherell (1987) määrittivät identifikaation sosiaalisesti merkittävien kategorioiden sisäistämiseksi osaksi yksilön minäkäsitystä (mt. 42-67).

Sosiaalisen identiteetin kompleksisuus viittaa siihen, että ihmisten katsotaan kuuluvan samanaikaisesti useisiin sosiaalisiin ryhmiin. Vaikka suurin osa tutkijoista hyväksyy tämän näkökulman, on tutkimuksia tehty runsaasti ainoastaan yhden sisäryhmä-ulkoryhmä kategorisoinnin kontekstissa. Suhteellisen vähän on myös tarkasteltu yksilön suhteen luonnetta lukuisiin sisäryhmäjäsennyksiin tai moninaisten sosiaalisten identiteettien ylläpitämisen vaikutuksia ryhmien välisiin asenteisiin yleisesti. (Brewer & Pierce, 2005, 428.) Moninaisten sosiaalisten identiteettien rakenteen ymmärtäminen on keskeistä, koska se, millaisia representaatioita yksilöllä omista sisäryhmistään on, vaikuttaa niin minäkuvaan, kuin myös itsen ja muiden välisen suhteen luonteeseen (Roccas & Brewer, 2002, 88).

Roccas ja Brewer (2002) tutkivat sosiaalisen identiteetin kompleksisuutta ja kehittivät teoriassaan (social identity complexity) tavan tarkastella subjektiivisten representaatioiden eli kuvausten ja mielikuvien luonnetta, joita moninaisiin sisäryhmäidentiteetteihin liitetään. Keskeistä ei ole ainoastaan se, kuinka moneen sosiaaliseen ryhmään henkilö identifioituu vaan se, miten nuo erilaiset identiteetit subjektiivisesti yhdistetään. Jos sisäryhmäjäsennydet koetaan limittäisinä, sitä suurempi on sosiaalisten identiteettien kompleksisuus. Eli, jos kompleksisuus on matala, yksilö määrittelee sisäryhmänsä kaikkien ryhmäidentiteettien liittymäkohdaksi muodostaen näin yksittäisen, rajatun identiteettikategorian, kuten suomalainen yliopisto-opiskelija

nainen. Tällöin muut, jotka eivät jaa samoja jäsenyyksiä, ovat ulkoryhmän jäseniä. Jos kompleksisuus on korkea, yksilö tunnistaa jokaisen ryhmäjäsenyytensä koostuvan eri sisäryhmäkoonpanoista. Representaatio koostuu näin ollen eri ryhmäidentiteettien summasta, jolloin se sallii useampia sisäryhmäidentiteettejä.

Roccas ja Brewer (2002) tutkivat kompleksisuutta kysymällä tutkittavien arvioita sisäryhmäparien limittäisyydestä omalla kohdallaan. Korkeampi identiteetin kompleksisuus assosioitiin tutkimuksessa korkeampaan avoimuuden kannattamiseen, matalampaan valtaorientaatioon sekä korkeampaan universalismin arvojen kannattamiseen Swartzin (1992) arvoasteikolla. Tutkimus myös osoitti korkean identiteetin kompleksisuuden olevan yhteydessä korkeampaan toleranssiin etnisiä ulkoryhmiä kohtaan. (Roccas & Brewer, 2002.)

Kehityspsykologinen lähestyminen

Kehityspsykologien kiinnostus sopii Eriksonin (1968) teoretisointiin, jonka mukaan identiteetin etsiminen ja kehitys on kriittinen psykologinen tehtävä nuoruudessa. Prosessi, jonka aikana tutkitaan omia ajatuksia ja tunteita, joita tietyn ryhmän jäsenyyteen assosioidaan, on nuoruusiän keskeinen tehtävä. Se on kehitysjakso, jolloin identiteetit ovat muodostuneet ja niistä alkaa tulla virallisia. (Erikson, 1968, 92.) Psykologisen etnisen identiteetin tarkastelun juuret ovat Erik Eriksonin (1968) ego identiteettimallissa. Kun sosiaalisen identiteetin teoria esittää sosiaalipsykologisen lähestymistavan, jossa keskeisiä ovat motivaatio, kognitiiviset ja sosiaaliset prosessit, tarkastelee Erikson (1968) etnisen identiteetin muodostumista ja muutosta kehityspsykologisesta näkökulmasta.

Erikson (1968) muotoili teoriassaan kahdeksan tasoa psykososiaaliselle kehitykselle. Jokaiseen tasoon liittyy kasvusta ja tietoisuuden lisääntymisestä johtuva kriisi (mts., 95-97). Yksilö pyrkii saavuttamaan pysyvyyden ja jatkuvuuden tunteen yhdistämällä ymmärrystä itsestään sekä paikastaan yhteiskunnassa. Yksilöillä ei Eriksonin (1968, 95) mielestä ole automaattisesti identiteettiä, vaan sen kehitys alkaa lapsuudessa jatkuvalla reflektoinnilla ja observoinnilla. Yksilö pyrkii saavuttamaan pysyvyyden ja jatkuvuuden tunteen yhdistämällä ymmärrystä itsestään sekä paikastaan yhteiskunnassa (Erikson, 1968, 22). Teorialle ei niinkään ole keskeistä ryhmän sisäinen dynaaminen luonne vaan

ne tavat, joilla identiteetit kehittyvät ja muuttuvat läpi ihmisen kehityksen (Verkuyten, 2009, 41-51). Psykologinen prosessi, johon kuuluu etsiminen ja sitoutuminen, ovat keskeisiä identiteetin kehittymiselle. Aktiivinen oppiminen ja erilaisten identiteettivaihtoehtojen tutkiminen johtaa päätökseen, johon lopulta sitoudumme. Tämä prosessi johtaa vahvaan etniseen itseymmärrykseen. (Erikson, 1968, 91-135.) Kuten persoonallinen identiteetti, myös etninen identiteetti heijastaa ymmärrystä itsestä, mutta siihen liittyy myös ryhmässä vallitseva tunne identiteetistä samaan etniseen ryhmään kuuluvien kanssa (Phinney & Ong, 2007).

Vaikka analyttisenä työkaluna sosiaalisten ilmiöiden ymmärtämiseksi ja ryhmien väliseen ymmärtämiseen kehityspsykologinen näkökulma on epäsuora, voidaan niiden väliltä löytää linkkejä. Esimerkiksi vahvan etnisen identiteetin kehittyminen voi näkyä niin, että yksilö on vähemmän huolissaan mahdollisista ryhmää uhkaavista tekijöistä tai että tarve etsiä positiivisia sisäryhmäerotteluja olisi vähäisempi. (Verkuyten, 2009, 41-51.)

Eriksonin (1968) identiteetin muodostumisen ja identiteettikriisin teoriaan on yhteydessä Oppendalin ja kollegoiden (2005) huomio etnisen identiteetin kriisistä. Tämä näkemys rakentuu huomiolle identiteetin vajavuudesta, johon liittyy kyvyttömyys tehdä valintoja eri roolivaihtoehtoista (Baumaister, Shapiro & Tice, 1985). Sosiaalisen ryhmän etnisen identiteetin etsimisen aikana voi esiintyä epävarmuuden vaiheita ja kyvyttömyyttä päätöksentekoon, jolloin nuori maahanmuuttaja voi kokea vaikeana valita roolia ja sitoutua kummankaan kulttuurisen ryhmän tavoitteisiin ja arvoihin. Etnisen identiteetin kriisin on havaittu ennakoivan sisäisiä ja ulkoisia ongelmia nuoren maahanmuuttajan kohdalla. (Oppedal, Roysamb & Heyerdahl, 2005.)

Sosiaalisen identiteetin teoria ei tarkastele kehityksellisiä muutoksia kun puolestaan identiteetin kehityksellisen muodostumisen lähestymistapa ei ota tarkastelun kohteeksi ryhmienvälisiä prosesseja. Näiden lähestymistapojen psykologinen luonne tekee sen, että ne molemmat jättävät huomiotta todellisuuden sosiaalisen rakentumisen ja näin ollen identiteetin esittämisen keskeisyyden. (Verkuyten, 2009, 41-51.)

4 Perheessä tapahtuva etninen sosialisatio

Yli kaksi vuosikymmentä sitten tutkijat esittivät huomion, että keskustelu lasten kanssa heidän etnisyydestään, on vanhemmuuden keskeinen tehtävä (Hughes, Rodrigues, Smith, Johnson, Stevenson & Spicer, 2006). 1980-luvun alussa tehdyissä afroamerikkalaisten perheiden haastatteluissa tuli esille vanhempien huoli, että heidän lapsensa joutuvat kohtaamaan esteitä sekä negatiivisia stereotyyppioita etnisyytensä vuoksi. Kuvauksissa tulivat esille myös vanhempien pyrkimykset edesauttaa lapsen hyvää itsetuntoa ja kulttuurista ylpeyttä sekä valmistaa lasta kohtaamaan ennakkoluuloja. (Peters & Massey, 1983; Spencer, 1983.) Etnisen sosialisatian tutkimus sai alkunsa tutkijoiden pyrkimyksistä ymmärtää, kuinka vanhemmat ylläpitivät lastensa hyvää itsetuntoa ja valmistivat heitä kohtaamaan ennakkoluuloja (Hughes ym., 2006).

Perheessä tapahtuva etninen sosialisatio (familial ethnic socialization) on määritelty tilanteeksi, jossa perheenjäsenet altistavat, keskustelevat ja mahdollisesti suoraan opettaa lapsille heidän etnisestä taustastaan (Umana-Taylor & Yazedjian, 2006). Eri etnisistä ryhmistä tulevat vanhemmat siirtävät sosialisatiossa viestejä lapselleen etnisyydestään ja ryhmäjäsenyydestään sekä sen merkityksistä (Hughes, Witherspoon, Drivas-Drake & West-Bey, 2009). Viestit voivat sisältää paljon erilaisia aiheita kuten historiaa, traditioita, normeja, tietoisuutta mahdollisista ennakkoluuloista, sisäryhmätietoisuutta, sekä tasa-arvon korostamista eri ryhmien välillä (Brown & Krishnakumar, 2007; Hughes ym, 2006; Umana-Taylor & Fine, 2004). Empiirisissä tutkimuksissa on saatu yhdenmukaisia tuloksia etnisen sosialisatian keskeisestä roolista etnisen identiteetin muodostumisessa (Umana-Taylor, Bhanot & Shin, 2006).

Vaikka lapset saavat tietoa etnisyydestään monesta eri lähteestä, kuten mediasta ja tovereilta, ovat tutkijat yksimielisiä siitä, että perhe on keskeisessä roolissa tässä prosessissa (Harrison, Wilson, Pine, Chang & Buriel, 1995; Knight, Bernal, Garza, Cota & Ocampo, 1993). Erikson (1968) tarkasteli perheen vaikutuksia lapsen identiteetille ja esitti, että yksilöt määrittelevät itsensä osittain sukulaissuhteidensa kautta sekä ollessaan vuorovaikutuksessa perheenjäseniin. Olemassa olevan tutkimuksen valossa voidaan sanoa, että vanhemmillä on keskeinen rooli etnisen identiteetin kehittämisessä (Knight

ym., 1993; Umana-Taylor & Fine, 2004). Erityisesti vanhemmilta saatava etninen sosialisatio on noussut keskeiseksi tekijäksi, kun ennakoitaan terveen etnisen identiteetin muodostumista. Vaikka perheessä tapahtuvaa etnistä sosialisatiota on pidetty identiteetin muodostumisen keskeisenä komponenttina, etnisen identiteetin teoreettisissa malleissa on tästä yhteydestä tehty melko vähän tutkimusta (Umana-Taylor, ym., 2006).

Yksilölliset tekijät, ryhmän luonne sekä kontekstitekijät vaikuttavat osaltaan siihen, miten ja millaiseksi vanhempien etniseen sosialisatioon liittyvät tavat muodostuvat. Esimerkiksi lasten ikä ja sukupuoli, sekä vanhemman akkulturaatio ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat etnisen sosialisatian luonteeseen. (Hughes ym., 2006.)

Tutkimusten mukaan vanhemmilta saatavat etniseen sosialisatioon liittyvät viestit eivät ole staattisia tai pysyviä, vaan ennemminkin muuttuvat lasten kognitiivisten kykyjen ja heidän kokemustensa mukaan (Hughes & Johnson, 2001; Hughes & Chen, 1997; Umana-Taylor & Fine, 2004). Lapsen kasvaessa, hän siirtyy kehittymättömästä tavasta kehittyneempään tapaan ymmärtää etnisyyttä. Murrosikäisten identiteetinetsintä, kyky reflektoida kokemuksia sekä lisääntynyt todennäköisyys kohdata ennakkoluuloja, voi lisätä lasten halukkuutta keskustella etnisyyteensä liittyvistä aiheista (Hughes & Johnson, 2001). Vielä on vain rajallisesti tietoa vanhempien ja lasten kokemuksista tästä prosessista (Umana-Taylor & Yazedjian, 2006).

Lähestymistapoja etniseen sosialisatioon

Etnistä sosialisatiota ¹ on lähestytty tutkimuksissa useasta eri lähtökohdasta. Joko tutkimus tarkastelee sosialisatiota yhtenä laajana kokonaisuutena tai sen yksittäisiä dimensioita. Hughes (2003) tutkimuksessaan katsoi etnisen sosialisatian sisältävän

¹ Sosialisatian tutkimus on keskittynyt suurelta osin Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on usein eroteltu etninen ja rodullinen sosialisatio kuvaamaan vanhemmilta saatavan tiedon kompleksisuutta. Kuitenkin muun muassa Hughes ym. (2006) ovat kyseenalaistaneet jakoa esittämällä näkemyksen, jonka mukaan nämä kaksi konseptia, etninen ja rodullinen sosialisatio, eivät olisi sosialisatiossa selkeästi erillisiä, vaan päällekkäisiä viestejä. (Hughes ym. 2009.) Tässä tutkielmassa käytän yleisesti etnisen sosialisatian käsitettä kuvastamaan kaikkea etnisyyteen ja kulttuuriin liittyvää tiedon siirtoa. Vaikka rotua on edelleen käytetty lähinnä luonnontieteilijöiden keskuudessa viittaamaan perinnöllisiin ja biologisiin tekijöihin, on käsitteen käyttökelpoisuus vahvasti kyseenalaistettu (Rastas, 2007).

kulttuurisen sosialisointi- sekä ennakkoluulojen kohtaamiseen valmistamisen (preparation for bias) dimensiot. Tämä tutkimus noudatti niin sanottua kolmoispulmatilannetta, jonka mukaan etniseen vähemmistöön kuuluvat lapset soviaalistetaan ymmärtämään niin valtakulttuuria, vähemmistön kulttuuria sekä etnisyyteen liittyviä kokemuksia. (Hughes, 2003.)

Phinney ja Chavita (1995) puolestaan määrittivät tutkimuksessaan kaksi erillistä etnisen sosialisointi kategoriaa, joihin kuuluivat kulttuurin ja historian opettaminen lapsille, kulttuurisen ylpeyden painottaminen sekä toisena selviytymiskeinojen opettaminen mahdollisia ennakkoluuloja kohdatessa ja muiden kulttuurien omaksumisen. Tutkimuksia on myös tehty ottamalla vain yksi etnisen sosialisointi muoto tutkimuskohteeksi, kuten kielen oppiminen. Chen ja Kuo (2000) ottivat tutkimuksessaan lähtökohdaksi sosiaalisen konstruktionismin näkökulman ja esittivät, että vanhemmat soviaisoivat lapsiaan etnisyydestään puhumalla äidinkieltään ja näin lapsi samalla tulkitsee informaatiota määritelläkseen omaa etnistä identiteettiään.

Jasinskaja-Lahti ja Liebkind (2001) tarkastelivat tutkimuksessaan koetun syrjinnän sekä psykologisen sopeutumisen suhdetta maahanmuuttajanuorten keskuudessa. Tulosten mukaan itsetunto oli keskeisessä roolissa koetun syrjinnän ja psykologisen sopeutumisen välisessä suhteessa. Nuorten kokemukset vanhemmilta saamastaan tuesta, vaikuttivat heidän arviointeihinsa syrjinnästä ja kasvattivat itsetuntoa erityisesti poikien keskuudessa. Traditionaalisten arvojen tiukka noudattaminen lisäsi kokemusta vanhemmilta saadusta tuesta, sekä oli suoraan yhteydessä lisääntyneeseen psykologiseen sopeutumiseen. Lisäksi kokemukset isältä saadusta tuesta näyttivät olevan kaikkein keskeisimpiä pojille ja puolestaan äidiltä saatu tuki keskeisintä tytöille. (Jasinskaja- Lahti & Liebkind, 2001.)

Vanhempien etninen identiteetti vaikuttaa etnisen sosialisointi säännöllisyyteen ja onnistumiseen. Vanhemmilla, joilla etnisyyden on hyvin keskeinen osa identiteettiä, voi olla vahvempi vakaumus koskien etnisyyteen liittyvää kulttuurista tietoa, jota he haluavat lapsilleen siirtää ja jonka ympäröimänä he haluavat lapsensa kasvavan (Hughes ym., 2006). Tutkimuksissa onkin löydetty että vanhemmat, jotka ovat vahvemmin sitoutuneet etniseen ryhmäänsä painottivat enemmän etnistä sosialisointi (Thomas & Speight, 1999; Hughes, 2003; Knight ym., 1993). Yhteys etnisen

identiteetin ja etnisen sosialisoinnin välillä osoittautui Hughesin (2003) tutkimuksissa olevan vahvempi hieman vanhempien lasten (10-17 vuotiaiden) vanhemmilla kuin nuorempien (6-9 vuotiaiden). Vanhempien vahvan etnisen identiteetin on myös löydetty ennakoivan säännöllisempää lapsen valmistamista kohtaamaan ennakkoluuloja Latinalaisessa Amerikassa tehdyssä tutkimuksessa (Knight ym., 1993).

Myös sukupuolen merkityksistä sosialisoinnissa on tehty erilaisia havaintoja. Useampi afroamerikkalaisten keskuudessa tehty tutkimus on osoittanut, että pojat saavat useammin sosiaalioviestejä etnisyyteen liittyvistä esteistä, kun tytöt puolestaan saavat viestejä koskien etnistä ylpeyttä (Bowman & Howard, 1984; Stevenson, Herrero-Taylor & Davis, 2002). Thomasin ja Speightin (1999) sosiaalioviestejä koskevassa tutkimuksessa, vanhempien omissa kuvauksissa sosiaalioviestien sisällöstä pojille suunnatussa sosialisoinnissa korostuivat negatiiviset stereotyyppit sekä strategiat käsitellä rasismia. Tytöille kohdistetut sosiaalioviestit puolestaan käsitelivät useammin tavoitteita sekä etnistä ylpeyttä.

Uudempi tutkimus painottaa, että etninen sosiaalio on dynaaminen ja kompleksi prosessi, joka käsittää verbaalisen ja non-verbaalisen viestinnän eli viestit, jotka vanhemmat tietoisesti ja tarkoituksellisesti ilmaisevat, sekä viestit, joita vanhemmat tiedostamattaan tai tahattomasti ilmaisevat. Kommunikointi etnisyydestä voi myös olla puutteellista, jolloin lapsi voi käsittää väärin, olla piittaamatta tai kieltää sosiaalioviestit, joita vanhemmat itse uskovat viestittävänsä lapselleen (Hughes & Chen, 1999). Nykyinen sosiaalio tutkimus korostaa myös lapsen ja nuoren omaa aktiivista panosta. Tätä prosessia on tarkasteltu sosiaalio yksilön ja sosiaalioagenttien (kaikki sosiaaliset organisaatiot) välisenä vuorovaikutuksena (Hughes ym., 2009).

Noro (2009) näkee perheen yksikkönä, jossa perheenjäsenet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja jossa lapsen etnisestä identifikaatiosta jatkuvasti neuvotellaan. Kun lapsi on pieni, neuvottelu tapahtuu vanhempien välillä, mutta myöhemmin lapsesta tulee aktiivinen jäsen tässä jatkuvassa vuorovaikutuksellisessa neuvottelussa. Noron (2009) mukaan vanhempien eri kulttuuriset taustat saattavat lisätä mahdollisen konfliktin riskiä. Neuvottelun tarve on tällöin akuuttia, sillä lapsi voi identifioitua

kumpaankin kulttuuriin tai vain jompaankumpaan vanhempien mahdollisista odotuksista poiketen. (Noro, 2009.)

Sosialisaatiota on tutkittu myös lasten ja nuorten haastatteluihin perustuen. Moua ja Lanmborn (2010) tarkastelivat amerikkanaasialaisten nuorten arviointeja vanhemmiltaan saamasta etnisestä sosialisaatiosta. Sosialisaatiokäytännöistä nuoret mainitsivat muun muassa osallistumisen kulttuurisiin tapahtumiin, yhteisen historian jakamisen, perinneruokien valmistamisen, vähemmistökielen puhumisen sekä vähemmistökulttuurille ominaisten vaatteiden käyttämisen. Tutkittavat nuoret mainitsivat myös perhesiteet, avioliittoon valmistamisen sekä uskonnollisen osallistumisen. (Moua & Lanmborn, 2010.)

Bronfenbrennerin (1986) ekologinen teoria (ecological theory) esittää, että ihmisen kehittymisen prosessit ja seuraukset ovat yksilöiden ja ympäristön, johon he ovat juurtuneet, yhteistoiminnan tulosta. Teoria olettaa, että läheinen (esim. perhe) ja etäinen (esim. yhteiskunnan ideologiat) kehys vaikuttaa ihmisen kehitykseen. Perheeltä saatava etninen sosialisaatio on prosessi, johon kuuluu lapsi itse, hänen perheensä sekä ympäröivä yhteiskunta. (Bronfenbrenner, 1989.) Ekologinen teoria tarjoaa kehyksen ymmärtää yhtymäkohtia välittömän ympäristön ja laajemman sosiaalisen kontekstin välillä. Perheen kokemukset eivät teorian mukaan ole irrallaan laajemmasta sosiaalisesta kontekstista, kuten lasten koulusta, naapurustosta tai ympäröivän yhteiskunnan ideologioista. (Umana- Taylor & Yazedjian, 2006.)

Monet tutkijat pitävät kieliperimää, jonka lapsi vanhemmaltaan saa, keskeisenä etnisen identiteetin komponenttina nuorelle (Padilla, 1999; Fishman, 1999). Vanhemman tai vanhempien kulttuurista peritty kieli ei ole välttämättömyys verbaalille kommunikaatiolle, mutta se on myös symboli, joka ilmentää etnistä identiteettiä. Kieli voidaan ajatella yhdeksi etnisyyden indikaattoriksi, koska se tarjoaa välineen määrittellä ryhmän erottuvuutta ja sen avulla voidaan määrittää sisä-ulkoryhmä jakoa. (Padilla, 1999.) Kieli ei vain kuvaa ryhmää, vaan se on myös metodi siirtää kulttuuriperimää vanhemmalta lapselle. Vanhemmat usein käyttävät kieltä opettaakseen sosiaalisia normeja ja asenteita omasta kulttuuristaan. (Fishman, 1999.)

Sosiaalisen konstruktionismin traditioon nojautuvan näkökulman mukaan sosialisatio on päättymätön prosessi, jossa toimijat jatkuvasti neuvottelevat identiteeteistään. Opettamalla kieltä ja etnistä kulttuuria lapsi oppii identifioitumaan vanhempien kulttuuriin ja näin muodostamaan tietoisuuden, joka usein poikkeaa valtavirrasta. (Umana-Taylor ym., 2006.)

5 Diskurssianalyttinen viitekehys tutkimuksen metodologisena taustana

Diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa (Jokinen, 1999, 39). Tutkimus sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta koskee erilaisia tapoja, joilla sosiaalista todellisuutta rakennetaan kulttuurissa. Keskeistä on, että se mitä koemme ja havaitsemme, ei koskaan heijasta todellisuutta sellaisenaan, vaan se pitää ymmärtää tietynlaisena ympäristön lukemisena. Kieli on keskeinen sosiaalisesti rakentuneen tiedon aspekti. Samaa ilmiötä voidaan kuvata kielellisesti monilla tavoin. (Willig, 2001, 7.)

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkimuskohteeksi valitaan ne kielelliset prosessit ja niiden tuotokset, joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme ja kanssakäymisemme rakentuvat (Jokinen, 1999, 40-41). Diskurssianalyysia voidaan kuvata väljäksi teoreettiseksi viitekehyykseksi (Potter & Wetherell, 1987, 175; Suoninen, 1993, 125), joka sallii erilaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmällisiä sovelluksia (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, 17). Jokinen ym. (1993) näkevät tämän viitekehyyksen muodostuvan oletuksesta kielen käytön sosiaalisuutta rakentavasta luonteesta, sekä oletuksesta useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta. Kielen käyttö on käytäntö, joka ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan merkityksellistää ja samalla järjestää ja rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme. (Jokinen ym. 1993, 18-19.) Käyttäessämme kieltä, me toisin sanoen konstruoinme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme. Kieli on sekä konstruktio, että se konstruoi todellisuutta (Potter & Wetherell, 1987, 35).

Diskurssianalyysi tarkastelee kaikkea kielenkäyttöä tekemisenä (Suoninen, 1999,18). Tarkemmin määriteltynä ”diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen ym. 1993, 18). Puheet ja teot ovat siis molemmat toimintaa jotka ylläpitävät ja muuntavat sosiaalista todellisuutta. Määritelmä viittaa myös siihen, ettei mikään toiminta ole irrallaan kulttuurin aineellisesta puolesta. (Mts., 18.) Diskurssianalyysissä ei suoraan tarkastella kielenkäyttäjää informantteina esimerkiksi omista asenteistaan, vaan keskeistä on se, miten toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään (Suoninen, 1999, 18).

Diskurssianalyttinen lähestymistapa katsoo, että objektit muodostuvat kielessä, joten tutkimuksen kohteena tulee olla diskurssit ja puhe itsessään, jossa tarkoitukset ja merkitykset luodaan ja neuvotellaan. Tämä poikkeaa kognitiivisen psykologian näkökulmasta, jossa kognitoiden ajatellaan perustuvan arviointeihin. Diskursiivinen psykologia kritisoi kognitiivisen psykologian perustuvan kateettomille oletuksille kielen ja representaatioiden suhteesta. Kritiikin kohteena ovat esimerkiksi oletukset, joiden mukaan puhe olisi tie kognitioihin ja että kognitiot perustuisivat arviointeihin. He kyseenalaistavat myös näkemyksen siitä, että sosiaalisen todellisuuden objektiivinen arviointi olisi teoreettisesti mahdollista. Kun diskursiivinen psykologia katsoo kielen rakentavan todellisuutta, sitä ei voida silloin arvioida objektiivisesti vaan huomio kiinnittyy sosiaalisiin kategorioihin, joita kielessä rakentuu ja niiden merkityksiin keskustelussa. (Willig, 2003,160-164.)

Diskursseja ja repertuaareja tuotetaan, uusinnetaan ja muunnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tapahtumatilanteen eli kontekstin moniulotteisuutta, joka virittää merkityssystemien rakentumista, ei tällöin nähdä analyysin kannalta kiusallisena häiriötekijänä, jonka vaikutus haluttaisiin eliminoida. Päinvastoin kuin esimerkiksi laboratoriokokeissa, joissa halutaan hävittää kaikki luonnollisten tilanteiden ”epäpuhtaudet”, diskurssianalyysissä sitä pidetään diskursiiviseen maailmaan kuuluvana ominaisuutena, joka rikastuttaa aineiston analyysiä. Yleisesti ottaen kontekstin huomioiminen ottamisella analyysissä tarkoitetaan sitä, että analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan. (Jokinen ym. 1993, 23-27)

Diskurssianalyysissä on tarkoitus rakentaa turhan yksinkertaistavien kuvausten tilalle selitysvoimaisempia kuvauksia siitä, miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä jatkuvasti rakennetaan. Kielen käyttö ja muu todellisuus ovat erottamattomasti yhteenkietoutuneita: näemme sekä aineelliset asiat että käsitteelliset asiat erilaisten merkityssysteemien avulla. Todellisuus ei muodostu pelkistä merkityksistä, mutta emme voi tarkastella asioita tai esineitä ilman niiden merkityksellistämistä, emme voi siirtyä versiottomaan todellisuuteen. (Jokinen ym. 1993; Potter & Wetherell, 1987.)

Koska puhe on toimintaa ja diskurssianalyysiin sisältyy puhe, sen katsotaan olevan toiminnan muoto. Diskurssianalyysi voi olla mukana edistämässä muutosta ihmisten tavassa puhua. Eli, koska puhe on toimintaa, on myös muutos puheessa merkityksellistä, sillä se on muutosta käytännössä. (Woods & Kroger, 2000, 13.)

5.1 Diskurssianalyysi tässä tutkielmassa

Diskurssianalyysistä on kaksi keskeistä muotoa: diskursiivinen psykologia ja Foucault’lainen diskurssianalyysi. Vaikka nämä lähestymistavat jakavat saman ajatuksen kielen keskeisyydestä sosiaalisen todellisuuden rakentajana, asettavat ne erilaisen tutkimuskysymyksen. Ne myös identifioituvat erilaiseen teoreettiseen traditioon. Diskursiivinen psykologia pohjautuu etnometodologiaan ja keskusteluanalyysiin. Sen keskeisin kiinnostus kohdistuu vuorovaikutuksessa tapahtuvaan merkitysten neuvotteluun jokapäiväisessä elämässä. Se tarkastelee diskursiivisia käytäntöjä eli sitä, miten ihmiset käyttävät kieltä ja millaisin tavoin sitä suoritetaan. Foucault’lainen diskurssianalyysi perustuu post-strukturalismiin ja erityisesti Michel Foucault’in työhön, joka tarkasteli kielen roolia sosiaalisen ja psykologisen elämän rakenteessa. Kun diskursiivinen psykologia on pääasiassa keskittynyt siihen, miten ihmiset käyttävät diskursiivisia lähteitä pyrkimyksissä saavuttaa ihmistenvälisiä tavoitteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, keskittyy Foucault’lainen diskurssianalyysi siihen, millaisia objekteja ja subjekteja muodostuu diskursseissa ja millaisia olemisen tapoja nämä objektit ja subjektit mahdollistavat ihmisille. (Willig, 2001, 90-91.)

Diskurssianalyttisistä lähestymistavoista soveltan tässä työssä diskursiivista psykologiaa, jonka alkuperä on brittiläisessä sosiaalipsykologiassa. Ensimmäisenä sitä esittelivät Potter ja Wetherell vuonna 1986. Analyysin tukena hyödynnän myös suomalaisen diskurssianalyysin kehittäjiä Jokista, Juhilaa ja Suonista (1993; 1999).

Diskursiivisen psykologian fokuksena on, miten osallistujat käyttävät diskursiivisia resursseja ja millaisin seurauksin. Se kiinnittää huomion puheen toimintaorientaatioon. Diskursiivinen psykologia on kiinnostunut psykologisista ilmiöistä, kuten attribuutioista sekä identiteetistä. Se kuitenkin käsitteellistää nämä ilmiöt diskursiiviseksi toiminnaksi. Ihanteellisena pidetään luonnollisesti ilmenevän puheen tai tekstin analyysiä, mutta jos tämä ei ole mahdollista, vaihtoehtona aineiston kokoamiselle on ryhmätilanne, jonka muodostaa valmiiksi olemassa oleva ryhmä, kuten perhe. (Willig, 2003, 90-92.)

Tavoittaakseni mahdollisimman luonnollista muistuttavan tilanteen, valitsin aineistoksi parihaastattelun. Termiä diskursiivinen psykologia, käytetään nykyisin viittaamaan myös yleisesti tutkimukseen, joka ruotii repertuaarien käyttöä kertomusten tuottamisessa (Burr, 2004, 133).

5.2 Identiteetti diskursiivisina tekoina

Diskursiivisesti rakentuneet identiteetit ovat lähtökohtaisesti sosiaalisia. Ne määritellään ja kommunikoidaan sosiaalisesti ja ne palvelevat sosiaalista funktiota (Verkuyten, 2005, 18). Identiteettejä ei nähdä sisäisenä tilana, vaan niitä tarkastellaan kielellisenä toimintana (Verkuyten & de Wolf, 2002). Identiteetit muodostuvat diskursseissa ja ilmenevät kielessä, jossa puhuja tekee selkoa suhteestaan itsensä ja muiden välille (Varjonen, Arnold & Jasinskaja-Lahti, 2009, 52-65). Myös sosiaalinen identiteetti nähdään sosiaalisesti konstruoituna. Se ilmaisee millainen yksilö on sosiaalisesta näkökulmasta. On paljon vaihtelua ja erilaisia kulttuurisia merkityksiä, joita liitetään eri kategorioihin. Lisäksi on päivittäin vuorovaikutuksessa tapahtuva neuvottelu sosiaalisista identiteeteistä. Sosiaaliset identiteetit muodostuvat ja määritellään sosiaalisessa maailmassa, eikä niiden muodostamisessa ole mitään yksilöllisesti subjektiivista. Sosiaaliset identiteetit ovat perustaltaan sosiaalisia sekä julkisia ilmiöitä. (Verkuyten, 2009, 41-51.)

Burr (2003) kuvaa identiteettimme muodostuvan kulttuurissa meille saatavilla olevista diskursseista ja siitä, miten olemme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. Identiteetille on olemassa monia, niin sanottuja uhkia kuten ikä, tulot, koulutuksen taso, sukupuoli sekä etnisyys. Kaikki nämä komponentit muodostuvat diskursseissa, jotka kulttuurissamme ovat läsnä, kuten edellä mainitut ikä-, sukupuoli- ja etnisyysdiskurssit. Identiteetti muodostuu näiden asioiden yhdistelmästä ja tietynlaisista versioista, jotka meille ovat mahdollisia. Nämä kaikki komponentit näyttäytyvät meille eri tavoin. (Burr, 2003, 106-107.) Esimerkiksi maahanmuutto on liitetty moniin erilaisiin diskursseihin yhteiskunnassamme, usein myös negatiivisävytteisesti. Kuitenkin vaihtoehdotiset diskurssit monikulttuurisuudesta voivat rakentaa positiivisia assosiaatiota (Burr, 2003, 107).

Identiteetti on yksi yleisimmistä diskurssianalyttisen tutkimuksen kohteista Suoninen, 1992; Verkuyten & de Wolf, 2002; Varjonen ym. 2009). Tällä viitataan siihen, miten ihmiset kielenkäytössään rakentavat itsestään ja toisistaan määrityksiä, jotka eivät ole pysyviä, vaan tilanteittain vaihtelevia ja moninaisia. Identiteettiä ei siten ymmärretä ihmisen staattiseksi ominaisuudeksi, vaan toiminnalliseksi kategoriaksi. (Jokinen & Juhila, 1999, 68.)

Näkemyks, että identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa yksilön ja fyysisen ja sosiaalisen ympäristön välillä ei ole uusi (Liebkind, 1992, 163). Esimerkiksi Breakwell (1986) kuvasi identiteetin sosiaalista kontekstia kokonaisuudeksi, joka muodostuu ihmistenvälisestä verkostosta, ryhmäjäsenyyksistä sekä ryhmien välisistä suhteista. Ervin Goffmanin (1971) tapa tarkastella minää nimenomaan vuorovaikutuksen rakenteista juontuvana yhteiskunnallisena konstruktiona korostaa erityisesti identiteetin tilanteista, vaihtelevaa luonnetta. Tämä näkökulma korostaa, ettei identiteetti ole pysyvä rakennelma, eikä edes hitaasti vaihtuva ominaisuus, vaan eri tilanteissa yksilöt konstituoidaan erilaisina identiteetteinä. Samassakin tilanteessa minän määreet voivat vaihtua. Goffmanin (1971) tunnettu rooliteoria tarkastelee sosiaalista vuorovaikutusta teatraalisin termein: maailma on näyttämö, jossa ihmisillä on valittavanaan erilaisia rooleja jotka vaihtuvat tilanteittain.

Identiteetti voidaan ymmärtää merkityssysteemin osaksi: tietyssä systeemissä ihmiselle rakentuu tietynlaisia identiteettejä. Diskurssianalyyseissä kiinnostus kohdistuu minän erittelemisen sijaan sen rakentumisen ja rakentamisen prosesseihin. (Wetherell & Potter, 1992, 101-104.) Minän merkitysten, samoin kuin muiden merkitysten, nähdään rakentuvan sosiaalisissa käytännöissä, määräytyissä konteksteissa. Identiteetit muotoutuvat omanlaisikseen kussakin diskurssissa ja repertuaarissa. (Jokinen ym. 1993, 38-41.) Kuitenkin itsensä rakentamisella on kulttuuriset rajoituksensa. Kaikki positiot eivät ole mahdollisia (Wetherell & Potter, 1992, 78).

Etnistä itsemäärittelyä voidaan tarkastella sosiaalisina käytäntöinä (Verkuyten, 1997). Asemoitumalla diskurssianalyyttisesti, on mahdollista tarkastella, kuinka identiteettejä määritellään ja selitetään suhteessa oman ryhmän jäseniin. Ihminen ei vain tee etnisiä erotteluja ja anna määritelmiä, vaan he myös tekevät määritelmillä ja erotteluilla selontekoja. Etniset itsemäärittelyt riippuvat kontekstuaalisista vaatimuksista, jotka nähdään hyväksyttävänä ja oikeutettuina. (Verkuyten & deWolf, 2002.)

On vain muutamia diskurssianalyyttisiä tutkimuksia, joissa on tarkasteltu etnisten vähemmistöryhmien identiteetin muodostumista, puhumattakaan moninaisempien ja kompleksisimpien etnisten identiteettien tutkimuksesta. Identiteetin diskursiivista rakentumista ovat Suomessa tarkastelleet Varjonen ym. (2009). He olivat kiinnostuneita inkerinsuomalaista syntyperää olevien paluumuuttajien etnisen identiteetin neuvottelusta ja itsemäärittelystä. Tutkimus tarjosi ymmärrystä etnisyydestä ja etnisestä identiteetistä osoittamalla, miten tutkittavat sitä rakensivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Etninen identiteetti nähtiin tutkimuksessa diskursiivisena tekona. Varjonen ym. (2009) tarkastelivat millaisia kategorisointeja ja erotteluja puheessa tehtiin sekä millaisia ominaisuuksia eri ryhmiin liitettiin. Tutkimuksessa havaittiin, että identiteettiä rakennettiin erontekoina, jolloin suomalaista identiteettiä rakennettiin eroina muihin, erityisesti venäläisiin. Kulttuurieroja tehtiin myös liittämällä eri ryhmiin keskenään erilaisia ominaisuuksia. Erojen laajuutta kuvattiin puheessa näkemällä suomalaisuus ja venäläisyys toisilleen jopa vastakohtaisina. (Varjonen ym. 2009, 52-66.)

Verkuytenin ja De Wolfin (2002) tutkimuksen fokuksessa olivat Hollannissa asuvien kiinalaisten itsemäärittelyt diskursiivisina tekoina. Tutkimus osoitti, etteivät etniset

itseäärittelyt ole itsestään selviä, vaan ne rakentuvat vuorovaikutuksessa. Niitä tulisikin tarkastella monimutkaisempana ilmiönä kuin sosiaalipsykologiassa on usein tapana. Ihmiset eivät vain tee etnisiä erotteluja ja määritelmiä, vaan myös selittävät niitä. Tutkittavien keskusteluissa nousi esille hyvin erilaisia tapoja käsitellä sekä henkilökohtaisia että normatiivisia aiheita. Selonteot liittyen identiteettiin muodostuivat varhaisen sosialisoinnin keskeisyydestä, kriittisten attribuuttien omaksumisesta tai puuttumisesta sekä oikean vaikutelman antamisen merkityksellisyydestä. Osallistujat pyrkivät myös määrittelemään omaa aktiivista ja konstruktivistista roolia itselleen. Tutkimus vahvisti diskursiivisen tutkimuksen tärkeyttä identiteetin rakentumista tarkasteltaessa. (Verkuyten & De Wolf, 2002.)

5.3 Diskurssianalyysin välineet

Analyysin tekemisessä on pääasiassa kaksi toisiaan lähellä olevaa vaihtelua. Tekstistä pyritään etsimään malleja, joissa näyttäytyy joko vaihtelua tai yhdenmukaisuutta. Selonteko on eräänlainen merkitysten tutkimisen yleiskäsite. Se viittaa siihen, että kieltä käyttäessään ihmiset eivät ainoastaan kuvaa asioita, vaan ennen kaikkea merkityksellistävät maailmaa tekemällä siitä selkoa mitä moninaisimmin tavoin erilaisissa tilanteissa ja antamalla perusteluja omalle toiminnalleen. (Jokinen & Juhila, 1999, 67.) Selontekojen muodoissa tai sisällöissä voi esiintyä eroja tai niissä on havaittavissa jatkuvuutta.

Toiseksi tekstistä tarkastellaan sen mahdollisia funktioita. Diskurssianalyysissä katsotaan yleisesti puheen sisältävän useita funktioita ja seurauksia, ja siksi kielenkäytön funktioiden tarkastelu on keskeistä. Funktion analyysiä ei voida nähdä yksinkertaisena puheen osien kategorisointina, vaan se on riippuvainen myös kontekstista. Diskurssianalyysin pääasiallinen periaate siis on, että funktio sisältää rakennelman versioista, joita esitetään kielellisesti (variaatio). Samaa ilmiötä voidaan kuvata monilla eri tavoilla, siksi selonteissa esiintyy huomattavaa variaatiota. (Potter & Wetherell, 1987, 33.)

Selonteko voi vaihdella sen funktion mukaan, eli se vaihtelee puheen tarkoituksen mukaisesti. Puheen funktio sisältää eri versioiden konstruktioita, joita puheessa

muodostetaan. Konstruktiolla viitataan siihen, että selonteko sisältää useita aikaisemmin olemassa olevia kielellisiä keinoja, joita puheessa aktiivisesti valikoidaan. Selontekojen voidaan siis ajatella konstruoivan todellisuutta. (Potter & Wetherell, 1987, 33.) Funktio heijastaa toimintaa eli tarkemmin sitä, mitä ihmiset puheessaan ja puheellaan tekevät (Wood & Kroger, 2000, 7). On myös huomioitava puheen konteksti eli haastattelutilanne, jossa myös haastattelija on osallistujana. Haastatteluvastaus heijastaa aina myös läsnä olevan haastattelijan läsnäoloa ja hänen tapaansa kysyä asioita. (Hirsjärvi & Hurme, 2001.) Analyysiä tehdessä käytin sitä ohjaavina välineinä funktion, kontekstin ja variaation käsitteitä.

Merkityssysteemi viittaa systeemien moninaisuuteen ja toiminnallisuuteen. Sen mukaan ei ole olemassa ainoastaan yhtä kielisysteemiä vaan useita, kielenkäytössä jatkuvasti rakentuvia merkityssysteemejä. Erilaisia merkityssysteemejä diskurssianalyttikot kutsuvat joskus diskursseiksi joskus tulkintarepertuaareiksi. Tässä työssä käytän säännönmukaisesti tulkintarepertuaarin käsitettä. Tulkintarepertuaarit on määritelty ”verrattain eheiksi säännömukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”. (Potter & Wetherell, 1987, 138; Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, 27.)

Merkkinä repertuaarin läsnäolosta on saman sukuisten kielikuvien tai puhetapojen havaitseminen, sillä repertuaarin termit ovat usein johdettuja yhdestä tai useammasta avainvertauskuvasta. Sama henkilö voi puheessaan esittää eri näkökulmia, vaihdellen rajustikin kulttuurin sisältämien kielenkäytön konventioiden rajoissa.

Tulkintarepertuaarin ottaminen havaintoyksiköksi onkin keino irrottaa huomio yksilöstä ja siirtää se kielen käytön säännönmukaisuuksiin. Tutkija nostaa analyysiä tehdessään tulkintarepertuaarit tekstistä, jotka ovat siis tutkijan tulkintatyön tuloksia. Ne eivät siis ole yksiselitteisiä, vaan aina avoimia erilaisille tulkinnoille, jotka pohjautuvat tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. (Jokinen & Juhila 1993, 27-28.)

Olen myös analyysiä syventääkseni tarkastellut, minkälaisiin positiioihin vanhemmat asettuvat puheessa ja mistä positiosta käsin he puhuvat. (Jokinen & Juhila, 1999, 68). Positio voidaan ajatella dynaamisena vaihtohtona staattisemmille roolikäsityksille. Positio keskustelussa on metaforinen käsite, johon henkilön moraali ja henkilökohtaiset attribuutit puhujana kerätään. Puhuja voi joko positioida itsensä tai tulla positioiduksi.

Keskustelukehyksessä positiointi voidaan ymmärtää henkilökohtaisten tarinoiden diskursiivisena konstruktiona, jotka tekevät henkilön toiminnan ymmärrettäväksi sekä suhteellisen määrääväksi keskustelussa. Positiot eivät ole selkeärajaisia rooleja ja ne ovat vaihtuvia. (van Langenhove & Harre. 2003, 16-18.) Se, mitä sanotaan, sanotaan aina jossakin kontekstissa, jostakin positiosta. Kaikki kielenkäyttö sijoittuu johonkin paikkaan, ja meillä on syymme valitessamme niitä asemia, josta puhumme. (Hall, 1999, 224).

Tutkimus asettuu merkitysten ja merkitysten tuottamisen tapojen ulottuvuusparissa niiden keskelle, soveltaen molempia päitä. Pelkistetysti ilmaistuna merkityksiä korostavassa tutkimuksessa kiinnostus on ennen kaikkea sisällöissä eli siinä, minkälaisia merkityksiä ihmiset puheessaan tuottavat. Merkitysten tuottamisen tavoilla viitataan niihin kielellisiin tapoihin ja keinoihin, joilla merkityksiä tuotetaan (Jokinen & Juhila, 1999, 66.) Empiirinen fokus tässä tutkielmassa on siinä, miten haastateltavat merkityksellistävät etniseen sosialisatioon liittyviä käytäntöjä, sekä tulkintarepertuaarien mahdollistamissa identiteeteissä, jolloin tarkastelun kiinnostus ulottuu myös niihin kielellisiin tapoihin, miten mahdollisia identiteettejä konstruoidaan ja millaisin keinoin. Tällöin identiteetti rakentuu toiminnallisena ja kielenkäyttöön sidottuna (Jokinen & Juhila, 1999, 75).

6 Tutkimuskysymykset

Olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset diskursiivisen psykologian viitekehykseen pohjautuen, joihin analyysissä etsin vastauksia.

1. Millaisia tulkintarepertuaareja vanhempien keskusteluista on identifioitavissa koskien lasten etnistä sosialisatiota?
2. Millaisia mahdollisia identiteettejä vanhempien puheesta identifioidut tulkintarepertuaarit mahdollistavat lapselle?

Vastatessani ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, fokuksessa ovat merkitykset, joita vanhemmat puheessaan antavat perheessä tapahtuvalle lapsen etniselle sosialisatiolle.

Käyttämällä diskurssianalyttisiä välineitä on ollut mahdollista eritellä niitä tapoja, joilla vanhemmat tekevät ymmärrettäväksi ja selittävät sosialisatioon liittyviä käytäntöjä ja sen merkityksiä lapselle. Tulkinnat rakentuvat empiirisen haastatteluaineiston kontekstisidonnaisen analyysin varaan, eli tulokset nojautuvat aineistovetoiseen analyysiin (Jokinen ym. 1993, 229).

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelen sitä, millaisia identiteettejä vanhemmat puheessaan mahdollistavat lapselle. Tämä perustuu diskursiiviseen psykologiaan, joka katsoo, että ihmiset kielenkäytössään puheteoilla rakentavat sekä itseään, että toisia (Potter & Wetherell, 1987). Vastaaminen toiseen tutkimuskysymykseen vaatii jonkin verran aineiston ylittävää tulkintaa, koska siinä siirrytään tarkastelemaan vanhempien käyttämän kielen mahdollisia seurauksia lapsen identiteetin rakentumiselle. Tällöin tutkija käyttää apuna myös omaa kulttuurista pääomaansa. Kun analyysi laajenee kattamaan asioita, jotka eivät ole yksinomaan aineistosta luettavissa, tutkimuksessa astutaan osittain spekulatiiviselle tasolle. Kuitenkin molemmat ulottuvuudet, sekä aineistovetoisuus, että spekulatiivisuus ovat läsnä. Niiden voidaan ajatella täydentävän toisiaan, eikä niitä nähdä toisilleen vastakkaisina aspekteina. Tällä tarkoitetaan monitasoista aineiston, lähteistön sekä tutkijan keskinäistä vuoropuhelua. (Jokinen ym. 1993, 229-230.)

7 Tutkimuksen aineisto ja analyysin vaiheet

7.1 Haastattelumenetelmä ja haastattelujen periaatteet

Haastattelujen kohteeksi tarkentui kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat. Halusin tehdä yhteishaastattelun, jotta saataisiin aikaan neuvottelutilanne, jossa molemmat osapuolet osallistuvat keskusteluun ja ilmaisevat oman näkemyksensä ja ajatuksensa. Valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun. Haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan ja jossa korostetaan haastateltavien omaa kokemusmaailmaa. Tarkkoja kysymyksiä ei tarvitse jokaisessa haastattelussa toistaa, ainoastaan suunnitellut teemat tulee käydä läpi. Tämän tarkoituksena on saada haastateltavien ääni parhaiten kuuluviin. Tälle haastattelutavalle on myös ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Toiseksi haastatteleva tutkija on alustavasti

selvitellyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta, jonka pohjalta tutkija kehittää haastattelurungon. Haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteesta, jotka tutkija on ennalta analysoinut. (Hirsjärvi & Hurme, 48-51.)

Teemahaastattelu menetelmänä ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioilleen antamat merkitykset ovat keskeisiä, samoin kun sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Haastattelua voidaan luonnehtia kahden tai useamman ihmisen väliseksi viestinnäksi, joka perustuu kielen käyttöön. Haastattelijan pyrkimyksenä on saada selville, miten haastateltavalla jonkin objektin tai asiantilan merkitykset rakentuvat. Samalla täytyy myös muistaa, että rakennetaan uusia ja yhteisiä merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 49.) Kysymysrunгон muodostin aikaisemman tutkimustiedon pohjalta sekä otin aiheita myös yleisestä keskustelusta, johon perehdyin Internetin keskustelupalstoilla sekä seuraamalla muita viestimiä.

Olen haastatellut viittä taustaltaan eri kulttuurista tulevaa pariskuntaa, joissa kaikissa toisen puolison synnyinmaa oli Suomi ja toisen joko muualta Euroopasta tai Aasiasta. Haastatteluun etsin pariskuntia kriteerinä taustat eri kulttuureissa ja joilla olisi myös lapsi tai useampia lapsia. Haastateltavien löytäminen osoittautui melko haastavaksi. Aluksi haastateltavia tavoiteltiin järjestön sähköisen järjestökirjeen avulla. Tätä kautta haastateltavia ei kuitenkaan löytynyt. Lopulta laittamalla viestiä eteenpäin eri tuttavien välityksellä, tavoitin riittävän määrän vapaaehtoisia haastateltavia. Keräsin haastattelut kevään ja syksyn 2010 aikana. Haastattelut tehtiin yhtä lukuun ottamatta haastateltavien kotona. Yksi haastatteluista käytiin toisen haastateltavan työpaikan tiloissa. Annoin haastateltavien valita heille parhaiten sopivan paikan, jotta kynnys haastatteluun osallistumiselle olisi mahdollisimman matala ja jotta haastateltaville koituisi mahdollisimman vähän vaivaa tutkimukseen osallistumisesta.

Perheiden lasten iät vaihtelivat yhdestä vuodesta 12 ikävuoteen. Neljä haastattelua käytiin englanniksi ja yksi suomeksi. Yhteensä litteroitua kirjallista tekstiä syntyi 92 sivua rivivälillä 1. Haastattelujen kesto vaihteli 35 minuutista 110 minuuttiin. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Kerroin haastattelun alkaessa, että nauhoitukset tulevat ainoastaan tutkijan käyttöön, jotta puheen tarkempi analysointi mahdollistuisi ja että tutkielman valmistuttua nauhoitukset hävitettäisiin. On myös

tärkeää kertoa haastattelutilanteen luottamuksellisuudesta sekä tutkimusraportin anonymiteetistä, eli haastateltavien tunnistamattomuudesta lopullisesta tekstistä. Raportista olen poistanut kaikki haastateltavien nimet. Poistin myös kielet ja kansallisuudet varmistaakseni anonymiteetin säilymisen. Kaiken haastattelussa puhutun ja siihen liittyvän tiedon luottamuksellisuus tulee tehdä selväksi ennen haastattelun aloittamista.

Koska haastatteluja ei voitu käydä kaikkien haastateltavien äidinkielellä, tuli teemoihin kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne olisivat mahdollisimman selkeästi muodostettuja väärinymmärrysten välttämiseksi. Pidin myös tärkeänä haastattelua aloittaessa painottaa, että aina epäselvän kohdan esiintyessä, voi haastattelijalta pyytää tarkennusta. Kielen merkitys tuli ottaa huomioon myös analyysiä tehdessä. Totesin haastatteluja kuunnellessa, että en aina en ollut varma hakivatko haastateltavat oikeaa sanaa kielen takia, vai kuvatakseen ajatuksiaan. Ajoittain esiintyneiden pidempien taukojen tulkitseminen keskustelulliseksi empimiseksi tai vaihtoehtoisesti sanan hakemiseksi kielestä johtuen osoittautui hankalaksi. Siksi en samassa määrin kuin äidinkielellä käytyjä haastatteluja analysoitaessa, voinut ottaa analyysissä huomioon puheen pienimpiä vivahteita, kuten taukoja ja äänenpainoja. Kuitenkin jätin nämä huomioimatta ainoastaan silloin, kun en pystynyt puheen kontekstista päättelemään niiden syytä tai tarkoitusta.

Haastattelutilanne muodostaa kontekstin, jossa analysoitavaa toimintaa tarkastellaan. Tämä haastattelutilanteen vuorovaikutuksellisuus otetaan arvokkaana seikkana huomioon, eikä sen vaikutuksia pyritä minimoimaan. Keskeistä merkitysten muotoutumisessa on myös vuorovaikutuksen kulku. Näitä vuorovaikutuksen ominaisuuksia, jotka ovat lausumien tulkinnan kannalta olennaisia nimitän vuorovaikutuskontekstiksi. Myös haastattelija on itse osa vuorovaikutustilannetta (Jokinen ym., 1993, 31).

Tutkijan raportissaan käyttämä kieli on myös muun kielen käytön tavoin konstruktivistista eikä yksiselitteistä todellisuuden kuvausta (Jokinen ym., 1993, 23). Tutkijana ja haastattelijana en voi olla täysin neutraali käsiteltäviä aiheita kohtaan, vaan muodostaessani esimerkiksi haastattelurunkoa oli minulle muodostunut, ja ollut jo ennestään tiettyjä ennakkoasenteita aihetta kohtaan. Tutkijan tulee pyrkiä

tarkastelemaan näiden ennakkoasenteiden merkitystä haastatteluille sekä tutkimuksen muodostumiselle. Vuorovaikutuksellinen suhde on erityisen keskeinen, kun aineistona on tutkijan itsensä tekemä haastatteluaineisto. Kysymystensä ja oman fyysisen läsnäolonsa kautta tutkija on paitsi aineiston analysoija myös yksi sen tuottajista. Tutkijan oma elämäkokemus ja esimerkiksi yhteiskunnallinen paikka saavat hänet näkemään aineistosta tiettyjä asioita. Vaikka tutkija tavoittelisi positiota, jossa hän käyttää mahdollisimman vähän esi-ymmärrystään, hän kulttuurisena toimijana tietää aina jotakin. (Juhila, 1999.)

Aineiston tarkalla litteraatiolla sekä koodaamisella, olen pyrkinyt tavoittamaan sen, mitä siitä on havaittavissa, niin objektiivisesti kuin mahdollista ja osoittamaan tämän kuvaamalla analyysiprosessia mahdollisimman tarkasti. Olen myös aineisto-otteissa esittänyt haastattelijan esittämän kysymyksen, jos se on selonteon kannalta olennainen ja jotta vastaus voidaan suhteuttaa haastattelijan kysymykseen.

7.2 Aineiston koodaaminen ja analyysin vaiheet

Litteroin eli kirjoitin kaikki haastattelut huomioiden puheen tauot, päällekkäispuhumiset, äänen painot sekä myös havaittavissa olevat non-verbaaliset viestit käyttäen apuna litteraatiomerkkejä (kts. liite 3). Diskurssianalyysissä myös tauot voidaan ajatella teoksi. (Wood & Kroger, 2000, 82-88.)

Litteroin aineiston kokonaisuudessaan sillä kielellä, millä kukin haastatteluista käytiin. Suomeksi käänsin ainoastaan ne puheen kohdat, joita käytin lopullisessa raportissa. Suurin osa aineisto-otteista ovat siis käännettyjä, eikä käänös pysty täydellisesti vastaamaan tai tavoittamaan alkukielistä puhetta kaikkine vivahteineen. Tällöin jo käännettyjen katkelmien voidaan ajatella sisältävän tulkintaa, jota kielen kääntämiseen saattaa sisältyä. Olen pyrkinyt kääntämään puheen mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Alkuperäisenä tarkoituksena oli sisällyttää alkukieliset aineisto-otteet lukijan nähtäväksi liitteisiin. Koska suomeksi käytyjä haastatteluja oli ainoastaan yksi, en anonymiteetin säilyttämisen vuoksi voi tutkielmassa mainita, mitkä otteista ovat käännettyjä ja mitkä alkukielisiä.

Aloitin aineiston läpikäymisen kuuntelemalla haastattelut vielä kertaalleen, tarkastaen samalla litteraatiosta, että olen huomionut kaikki keskeiset tauot ja äänenpainotukset sekä päällekkäispuhumiset. Pyrin myös kiinnittämään huomiota niihin puheen kohtiin, joita en aiemmilla kuuntelukerroilla pitänyt sisällöllisesti keskeisenä, jottei minulta jäisi huomaamatta tärkeitä, vaikeammin hahmoteltavissa olevia kohtia. Haastateltavat saattavat viitata epäsuorasti aiemmin puhumaansa tai vastata itse aikaisemmin esittämäänsä kysymykseen. Haastavaa, mutta keskeistä on kiinnittää huomiota myös siihen, mitä jätetään sanomatta (Wood & Kroger, 2000, 92). Aineiston tarkastelussa tuleekin pyrkiä äärimmäiseen sensitiivisyyteen, sekä pyrkiä tiedostamaan ennakkoletukset, jotta aineistoa pystyisi tarkastelemaan mahdollisimman objektiivisesti. Täydellistä objektiivisuutta ei ole tällä tutkimusmenetelmällä mahdollista tai edes tarkoitus saavuttaa, sillä tutkija nähdään osana tilannetta, jossa todellisuutta rakennetaan. (Jokinen ym., 1993, 29-36.)

Pyrin analyysissä kiinnittämään huomiota myös siihen vastakkaisasetelmaan, joka ei puheessa esiinny, mutta puheen voidaan implisiittisesti nähdä vastaavan esimerkiksi johonkin väittämään. Michael Billigin (1987) kehittämä retorinen lähestyminen sosiaalipsykologiaan, korostaa tiedon sosiaalisesti jaettua luonnetta sekä siihen sisältyviä sisäisesti ristiriitaisia elementtejä. Hän on esittänyt, että olennaista argumentoinnin kannalta on ei ole vain se, mitä mielipiteitä puhuja yrittää oikeuttaa, vaan myös ne vastakkaiset näkemykset, joihin hän puheensa suhteuttaa. Billig (1987, 219) arvioi, että argumentoinnissa tukeudutaan erityisesti kulttuurisiin, kaikkien hyväksymiin asioihin ja vastataan moninaisin tavoin mahdollisiin syytöksiin.

Koodaaminen eroaa melko paljon itse analyysin tekemisestä. Koodaamisen tavoitteena on puristaa hankalasti käsiteltävissä oleva tekstimassa helpommin käsiteltävissä oleviin osiin. Tätä voidaan kuvata alustavaksi analyyttiseksi valmistautumiseksi syvällisemmälle tarkastelulle. Koodaus tulisi tehdä tutkimuskysymys mielessä pitäen. Tämä luo pohjan yksityiskohtaiselle analyysille. (Potter & Wetherell, 1987, 167.)

Litteroituani ja kuunneltuani tekstiä, aloin käymään aineistoa läpi niin, että poimin tekstistä kaikki kiinnostavat kohdat, kiinnittämättä huomiota sen sisällölliseen merkitykseen varsinaiselle analyysille. Tätä voidaan kutsua avoimeksi koodaukseksi (Potter & Wetherell, 1987, 167). Näin pyrin poimimaan havaintoja tekstistä sekä

selkiyttämään suurta tekstimassaa. Seuraavassa vaiheessa ryhdyin tarkastelemaan aineistoa enemmän tutkimuskysymysten valossa, jotka olivat tarkentuneet aineiston avoimen koodauksen aikana. Aineiston luokitteluvaihetta kutsun siis kokonaisuudessaan koodaamiseksi. Koodaamisessa pyrin luokittelemaan sosialisatioon liittyviä aiheita sisällöittäin, kuitenkin vielä hyvin yleisellä tasolla. Luokkia muodostui ensimmäisellä kierroksella 24.

Tämän jälkeen aloin tarkastelemaan näiden koodien sisältöjä, etsien niille vielä kuvaavampia, abstraktimman tason yhteisiä nimittäjiä. Kiinnitin huomiota muun muassa selontekojen eroihin ja yhtäläisyyksiin sekä erilaisiin puheen tapoihin. Tässä vaiheessa koodeja on helpompi käsitellä ja niiden sisältöä vertailla keskenään ja suhteessa aineistoon. Ensimmäisessä vaiheessa koodit olivat hyvin yleisellä tasolla ja usein suoria katkelmia tekstistä kuten ”perhe on se mistä tärkeimmät vaikutteet tulee”, ”enemmän se on persoonakysymys”, ”ei paikalla niin merkitystä”.

Erittelemällä luokkien sisällöllistä vaihtelua tai yhdenmukaisuutta, pystyi luokkia yhdistämään yläotsikoksi. Tästä seuraavassa esimerkki: *oman toiminnan merkityksellistäminen* (yläluokka), jonka alaluokkina *kasvatus keskeisenä, kulttuurineutraalius, arvojen siirto* sekä *omat vaikutusmahdollisuudet*. Tässä vaiheessa luokkia tarkastelemalla, oli vielä helpompi havaita niiden mahdollisia päällekkäisyyksiä ja vielä yhdistää niitä kuvaavampiin luokkiin. Samansuuntaisten koodien yhdistämisellä, koodien merkitysten analyysillä ja niiden keskinäisellä sisällöllisellä vertailulla alkoi koodeista identifioitua tulkintarepertuaareja.

Kun olin saanut koodausprosessin valmiiksi, aloitin varsinaisen analyysivaiheen. Analyysiä aloittaessa aineisto on siis läpikäynyt valikoivan ja tarkan koodausprosessin. Analyysivaiheessa käytin diskurssianalyttisiä välineitä eli funktiota, variaatiota, kontekstia, sekä jonkin verran myös positiointia. Tässä vaiheessa käytin apuna seuraavia kysymyksiä, joita esitin tekstille analyysiä tehdessä: miten puheessa faktuaalistetaan sanottua, millaisissa yhteyksissä puhe esiintyy, millaisia variaatioita puheen eri kohdissa esiintyy, millaisia puheen funktioita esiintyy, millaisiin positioihin puhujat asettuvat, millaisia attribuutteja liitetään, mihin tehdään vertailuja, miten sanottua oikeutetaan?

Aineiston koodaamisen ja analyysin lopputuloksena muodostui kolme tulkintarepertuaaria, jotka esittelen kappaleessa kahdeksan.

Analyysini oli kaksivaiheinen. Kun olin muodostanut tulkintarepertuaarit, ryhdyin analysoimaan sitä, miten niissä rakennetaan lapsen identiteettiä eli millaisia identiteettejä puhe mahdollistaa lapselle. Identiteetti voidaan ymmärtää merkityssysteemin osaksi ja näin ollen eri repertuaareissa ihmisille rakentuu ja mahdollistuu erilaisia identiteettejä (Potter & Wetherell, 1987, 101-104). Myös tässä prosessissa käytin samoja diskurssianalyttisiä välineitä kuin ensimmäisessä analyysivaiheessa eli puheen variaatiota ja funktiota sekä kontekstia, jossa puhe esiintyy. Näiden diskurssianalyttisten välineiden avulla voidaan tarkastella sitä, millaisissa käytännöissä identiteetit rakentuvat ja millaisiksi identiteetit muotoutuvat kussakin tulkintarepertuaarissa.

8 Tulokset

Seuraavassa osiossa esittelen tutkimustuloksia ja vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, millaisia tulkintarepertuaareja vanhempien puheesta on identifioitavissa koskien lasten etnistä sosialisatiota. Tämän jälkeen, kappaleessa 8.2 vastaan toiseen muodostamaani tutkimuskysymykseen eli erittelen sitä, millaisia mahdollisia identiteettejä tulkintarepertuaarit mahdollistavat lapselle.

8.1 Tulkintarepertuaarit sosialisatiopuheesta

Analyysin lopputuloksena aineistosta identifioitui kolme tulkintarepertuaaria: *kaksikulttuurisuus sosialisatian seurauksena-*, *vanhemmuuden-* sekä *eronteon* tulkintarepertuaarit. Ne kuvaavat suhteellisen pysyviä puhetapoja, joita vanhemmat käyttivät puhuessaan sosialisatiosta. Havainnollistan ja esitän tuloksia aineistotteiden avulla. Niissä olevia selontekoja, eli tapoja, joilla puheessa asioita tehdään ymmärrettäväksi, olen tarkastellut kiinnittämällä huomiota merkitysten tuottamisen tapoihin eli puheen funktioihin ja variaatioihin sekä huomioimalla puheen kontekstin. Eri tulkintarepertuaarien erittelemisen on tutkijan tulkintatyön tulos, joka saadaan

aikaan analysoimalla kielenkäytön vaihtelevuutta tutkijan ja aineiston välisessä vuoropuhelussa. (Wetherell & Potter 1992, 90–92.) Sisältö saattaa vaihdella saman tulkintarepertuaarin sisällä ja sisällölliset ristiriidat ovat mahdollisia. Puheen muoto kuitenkin säilyy.

8.1.1 Kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena- tulkintarepertuaari

Tähän tulkintarepertuaariin olen identifioinut puhettavat, joissa ei pidetä itsestään selvänä, että molemmat kulttuurit näyttäytyisivät yhtä vahvoina lapsen elämässä. Selontekoihin sisältyy myös mahdollisuus, että lapsesta kasvaisi vain yhden kulttuurin edustaja, ellei sosialisointikäytännöillä aktiivisesti tuoda myös toista kulttuuria lapsen elämään. Keskeisenä tämän tulkintarepertuaarin muodostajana voidaan ajatella olevan puhe, jossa kaksikulttuurisuus ei automaattisesti näyttäydy keskeisenä lapsen elämässä, vaikka vanhemmat tulevat eri maista, ellei sosialisointikäytännöillä molempia kulttuureita pyrittäisi tekemään tutuiksi lapselle. Kulttuureista puhutaan kahtena erillisenä ryhmänä, joilla on erilaisia kulttuurisia piirteitä. Nämä piirteet eivät kuitenkaan välttämättä ole keskeisiä lapselle, ellei niille sosialisointissa anneta merkityksiä, jotka näyttäytyvät myös lapsen elämään vaikuttavina tekijöinä.

Seuraavassa aineisto-otteessa haastateltavat keskustelelevat siitä, saavatko lapset heidän mielestään yhtä paljon vaikutteita molemmista kulttuureista.

Aineisto- ote 1

M4: sen näkee sitten

N4: koska ideaali tilanne olisi että hän saisi parhaat puolet molemmista kulttuureista, siksi meidän pitäisi työstää sitä.. ehkä hänestä tulee enemmän suomalainen tavallaan koska hän asuu täällä emme ehkä voi estää sitä mutta, ehkä se ei ole niin vaarallista niin kauan kuin hän tietää hänen toisen maansa ja hän voi olla siellä pidempiä aikoja ja luulen että se olisi hyödyllistä hänen identiteetilleen

M4:se on myös jotain erityistä kun menemme sinne lomalle mutta ajattelen niin että se on meidän tehtävämme antaa hänelle maksimi molemmista kulttuureista

N4: esimerkiksi kirjojen ja tarinoiden avulla, lasten kirjoilla, musiikilla voimme antaa hänelle sitä puolta ((maa poistettu))- -

M4: kyllä vain hyviä asioita tarkoitan elokuvia ja musiikkia ((nauraa))

N4: mutta kyllä kyllä suomi vaikuttaa paljon

M4: kyllä

N4: mutta voimme toimia sitä vastaan

M4: mutta emme nää sille syytä

Puheessa viitataan toisaalta tulevaisuuteen omaehtoisena (*”sen näkee sitten”*). Kuitenkin tuodaan esille (*”siksi meidän pitää työstää sitä”, ”on meidän tehtävämme”*), että omalla toiminnallaan vanhemmat voivat vaikuttaa siihen, miten eri kulttuurit lapsen elämässä näyttäytyvät ja millaisen merkityksen ne saavat. Kaksikulttuurisuus, jota tässä tavoitellaan siirtämällä *”parhaat puolet molemmista kulttuureista”* näyttäytyy parempana kuin kumpikaan kulttuuri yksinään. Tätä selontekoa siivittää naurahdukset, minkä voidaan ajatella kuvastavan näkemyksen ideaalisuutta. Kuitenkin kaksikulttuurisuudesta puhutaan valintoina, jotka kaksi kulttuuria, jotka lapsi oppii tuntemaan, mahdollistavat lapselle.

Puheessa myös esitetään mahdollisena, ettei toinen kulttuuri esiinny lapsen elämässä yhtä voimakkaana (*”ehkä hänestä tulee enemmän suomalainen”*). Haastateltava kuvailee keskeiseksi toisen kulttuurin läsnä olemisen lapsen elämässä (*”kunhan hän tietää hänen toisen maansa”*). Tämän voidaan ajatella kuvaavan tietynlaisen emotionaalisen siteen muodostumisen tärkeyttä, ei niinkään käytäntöjen, joihin ympäristön todetaan vaikuttavan (*”ehkä hänestä tulee enemmän suomalainen koska hän asuu täällä”*).

Kieli esiintyy kaikissa haastatteluissa sellaisena, jonka vanhemmat haluavat kulttuuristaan siirtää. Kielen oppiminen esitetään joko lähes automaattisena prosessina tai päinvastoin oppimisena, jonka eteen on tehtävä töitä.

Aineisto-ote 2

M5: --se oli hyvin helppo päätös, että he oppivat molempia kieliä ja jos olemme ((maa poistettu)) me kun menemme ((maa poistettu)) he tulevat oppimaan jotakin niin kun ((kieli poistettu)) tai ((kieli poistettu))

N5: [kyllä, siellä on paljon eri kieliä

N5: nyt hän puhuu ihan vähän heille niitä

M5: mutta se on hyvin hankalaa mutta jos he puhuvat paikallisten ihmisten kanssa sieltä saa johdannon paikallisiin kieliin

H: mitä hyötyä sitten aa lapsenne saavat useasta kielestä?

M5: toimiminen erilaisissa yhteiskunnissa.. ajattelen vain että on helppo olla, tarkoitin että on kiva pystyä vaihtamaan eri kielelle yhden sijasta, ja kun he menevät ((maa poistettu)) he ovat kuin oikeita ((kansalaisuus poistettu)) esimerkiksi he ovat siellä kuin kotonaan nopeammin koska he puhuvat useampaa kieltä ja pystyvät kommunikoimaan isovanhempien kanssa

N5: ja täällä koulussa aina opetellaan vieras kieli joten he voivat keskittyä johonkin aivan muuhun

H: no voiko siitä olla jonkinlaista haittaa?

N5: kielistä?..

H: niin

M5: ei en usko niin

N5: ei ei

M5: se on jotain mikä on oikeastaan niin yksinkertaista asia on niin että tiedät useita kieliä, puhut heille ja he osaavat vaihtaa kielen toiseen

Tässä kulttuurinen kompetenssi esitetään tavoiteltavana ja toivottuna päämääränä, jota monikielisuuden toivotaan edesauttavan. Kielen katsotaan opettavan muiden kulttuurien ymmärtämistä (*"toimiminen erilaisissa yhteiskunnissa"*) ja integraatio toiseen kulttuuriin nähdään helpompana (*"ovat siellä kuin kotonaan nopeammin"*). Kieltä kuvataan kommunikaation mahdollistavana instrumenttina (*"toimiminen eri yhteiskunnissa"*, *"pystyvät kommunikoimaan"*) ei niinkään keinona emotionaalisen siteen luomiseen. Kielen oppimisen kuvataan tapahtuvan luonnostaan vanhemman ja lapsen välisessä kommunikaatiossa (*"tiedät useita kieliä, puhut heille ja he osaavat vaihtaa kielen toiseen"*).

Seuraavassa aineisto-esimerkissä kuvataan kielen oppimista tietoisena valintana, jonka eteen on tehtävä töitä.

Aineisto- ote 3

N1: kun hän oli pieni puhuin ((kieli poistettu)), hänellä on vähän niin ku hassu tilanne et hänen niin ku äidinkiellensä on suomi mutta niin ku äidin kieli on ((kieli poistettu)), et kyllä se niin ku pienenä tai osaa hän nytkin ((kieli poistettu)) ei niin kun samassa tasossa kun saman ikäinen ((kansallisuus poistettu)) lapsi mut kyllä hän niin kun tosi hyvin osaa, nytkin viimeksi sukulaiset kehuivat että hän puhuu tosi hyvin ja käyttää fraasejakin et se on kielitaidossa aika ja X käy ((kieli poistettu)) tunnella, kyl hän natisee siitä et miks mun pitää ku muiden ei tarvitse ja sit kirjoja me luetaan ja sit näitä videoita ja DVD:itä ja semmosia, no pienemmän lapsen kanssa niinku vähempi

M1: joo vähemmän, pitäis ryhdistäytyä

N1: pitäis ryhdistäytyä

Perheessä käytetyistä kielistä ei puhuta automaattisesti lapselle siirtyvänä, kuten edellisessä selonteossa. Vanhemmat kuvaavat oman toiminnan keskeisyyttä ja vastuuta kulttuurin siirtämisessä (*"kirjoja me luetaan"*, *"pitäis ryhdistäytyä"*). Kuvauksen mukaan lapsi kokee kielen opettelemisen ylimääräisenä työnä ja vertaa omaa tilannettaan muihin (*"kun muiden ei tarvitse"*). Tässä tietoisilla sosialisatiokäytännöillä, joita lapsi ei välttämättä aina koe mieluisiksi, pyritään

ylläpitämään suhdetta myös toiseen kulttuuriin. Haastateltava kertoo nuoremman lapsen kanssa vähenevästä kulttuurisesta sosialisatiosta, minkä myös voidaan ajatella olevan osoitus aktiivisen kulttuurin siirron keskeisyydestä, jotta myös toinen kulttuuri näyttäytyisi tai säilyisi lapsen elämässä.

Seuraavassa haastateltavat pohtivat miten lapsi on sopeutunut monikielisyyteen.

Aineisto- ote 4

N1: kyllä hän siihen kasvaa

M1: kyllähän hän esimerkiksi serkkunsa kanssa puhuu

N1: nii, serkkunsa ja pikkuserkkunsa ihan silleen, mut kyl hän niin kun ihan suomalaisena lapsena itseään pitää, mutta jotenkin tuntuu ettei häntä haittaa

M1: paitsi et hänestä tuntuu et hänen vapaa- aika kuluu tietokoneajasta pois

N1: musta ois hienoa kun lapset oppis niin kun ymmärtämään että asiat voivat olla eri tavalla eikä se oo välttämättä huono asia.. vaan eri tavalla ja ne asiat et voi olla niin kun eri näkökulmia

Tässä otteessa vanhemmat kuvaavat lapsen määrittelevän itsensä suomalaiseksi. Myös vanhempien kuvauksesta voidaan monikulttuurisuuden ajatella näyttäytyvän lapsille siirrettävinä arvoina, joita lasten toivotaan oppivan. Ei niinkään molempien kulttuurien täydellisenä omaksumisena (*”olis hienoa jos lapset oppis ymmärtämään että asiat voivat olla eritavalla”*).

Aineisto- ote 5

M3: -- heidän täytyy opetella eri kulttuureja koska joka tapauksessa Suomi ja ((kansallisuus poistettu)) ovat hyvin erilaisia erityisesti sosiaalinen elämä ja

N3: [ja sen voi nähdä kielen merkityksistä

M3: kyllä ja se on jotain mitä esimerkiksi, jonka me haluamme heidän oppivan että on kaksi erilaista tapaa käyttäytyä, kumpikaan niistä ei ole oikea tai väärä vain kaksi eri tapaa. totta kai heillä on vapaus valita yksi jos he tuntevat sen luontevammaksi, mutta kunnioitus toiseen joka tapauksessa

N3: ja ajattelen että se on se asia että he kunnioittavat ei vain noita kahta kulttuuria vaan muita kulttuureja myös

M3: totta kai totta kai

Tässä aineistoesimerkissä tehdään selkeä kategorisointi kahden kulttuurin välille, jotka perheessä ovat (*”--on kaksi erilaista tapaa käyttäytyä--”*). Tässä kulttuurien väliset erot kuvataan sellaisena, jotka lasten tulee oppia (*”jonka me haluamme heidän oppivan”*). Kulttuurien välillä nähdään olevan eroja, mutta puheessa tuodaan esille, ettei niihin sisälly arvoeroja (*”--kumpikaan niistä ei ole oikea tai väärä vain kaksi eri tapaa--”*).

8.1.2 Vanhemmuuden tulkintarepertuaari

Nimitän vanhemmuuden repertuaariksi selontekoja, joissa sosialisatiosta puhutaan vanhemmuuteen kuuluvana, ei siitä eroteltavissa olevana prosessina.

Sosialisatiokäytännöt sisältyvät perheen yleisten arvojen siirtämiseen ja kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamiseen. Vaikka vanhemmat edustavat kaksikulttuurisuuden kehyksessä eri taustaa, asettuivat he kasvatuspuheessa samaan, vanhemman positioon. Puheessa ilmenee hyvän vanhemmuuden tavoittelu ja pyrkimys lapsen turvatuun kasvuun takaamiseen myös yhteiskunnassa, jossa eri kulttuurien arvostus ei aina ole itsestään selvää. Puhetapa tämän tulkintarepertuaarin sisällä on melko kulttuurineutraali, jolloin kasvatukseen liittyviä tapoja ja käytäntöjä selitetään myös muilla tavoin kuin kulttuuriin pohjautuvina. Tässä tulkintarepertuaarissa vanhempi konstruoi itselleen vahvan vaikuttajan position, jolloin vanhemmuuden merkitys korostuu.

Seuraavassa haastateltavat pohtivat, haluavatko he lapsensa olevan tietoisia ympäristöltä tulevista asenteista.

Aineisto- ote 6

M4: Minä aikana?

H: muilta, ympäristöltä, ystäviltä hänen lapsuutensa aikana

N4: noo... jos ajattelen yleisesti on parempi ettei salailta mitään eli jos olisi.. esimerkiksi kun hän menee kouluun, ja ihmiset luulisivat hänen olevan täysin suomalainen mutta sitten joku kiusaisi häntä koska hänellä on ((kansallisuus poistettu)) isä silloin keskustelisimme asiasta yhdessä ja selittäisimme miksi jotkut ihmiset eivät pidä ulkomaalaisista ihmisistä ja miksi sinun pitäisi tai ei pitäisi uskoa mitä he sanovat.. ja tehdä hänestä omilla aivoilla ajatteleva tällaisissa tilanteissa ja tehdä hänestä vahvempi kohtaamaan sellaista.. joten kyllä se on sellainen asia josta on keskusteltava eikä piilotettava..kyllä jos on negatiivista ympäristöä kyllä, Mutta en todella usko että tulisi mitään negatiivista koska

M4: ei niin

Haastateltava painottaa kasvatuksen taustalla vaikuttavia yleisiä arvoja joihin suhde lapseen perustuu ("*yleisesti on parempi ettei salailta mitään* - "). Tekstistä voidaan havaita, että puhujat luottavat sekä omaan kykyyn vaikuttaa lapsen kasvuun ("*tekemällä hänestä vahvempi*") sekä yleisesti vanhemmuuden keskeisyyteen kasvatuksessa

(*"keskustelisimme asiasta yhdessä"*). Kasvatuksen he kuvaavat antavan lapselle eväitä luottamaan omaan ajattelukykyyn. Selonteko kuvaa hyvään kasvatukseen ja vanhemmuuteen liitetyjä keinoja, jolloin niitä ei tarvitse nähdä irrallisina, vain etniseen sosialisointiin liitettävänä käytäntöinä. Puheeseen sisältyy ennakkoluulojen kohtaamisen mahdollisuus lapsuudessa (*"jos sitten joku kiusaisi häntä"*). Tähän vanhemmat esittävät keinoksi hallita tilanteita vahvistamalla lapsen kykyä itsenäiseen ajatteluun sekä kasvatukseen, jolla vahvistetaan lapsen itseluottamusta. Kuitenkaan vanhemmat eivät koe tarpeelliseksi kasvatuksessa tietoisesti valmentaa lasta kohtaamaan ennakkoluuloja ja erityisesti puolustamaan monikulttuurisuuden arvoa:

Aineisto- ote 7

N4: en tiedä onko tarpeellista painottaa monikulttuurisuutta koska se tulee luonnostaan, meidän ei tarvitse osoittaa häntä että aa, muista että sinulla on ((kansallisuus poistettu)) isä.. joten nyt sinun täytyy muistaa juuresi siellä --

Seuraavassa otteessa vanhemmat keskustelevat siitä, miten ympäröivä kulttuuri vaikuttaa perheen tapaan kasvattaa lapset:

Aineisto- ote 8

N5: enemmän se taitaa olla persoonakysymys miten suhtaudumme asioihin eli ei paikalla varmaan siihen suurta vaikutusta olisi.. mutta tietysti ympäristöllä on väliä siihen ettei ((maa poistettu)) kulttuuria tule niin vahvasti

M5: niin, ((maa poistettu)) ehkä juuri perhekeskeisyys on voimakkaampaa, vaikka pyrimme sitä täälläkin vaalimaan mutta tietysti kaikki arvot ja moraalit ynnä muu sellainen ovat täysin täysin samoja perheen sisällä asuimme missä vain

N5: ((maa poistettu)) ei ole ehkä yhtä turvallinen kuin Suomi.. mutta toisaalta myös täällä on erityyppisiä vaaroja joita pitää varoa ja kiinnittää kasvatuksessa niihin huomiota kuten alkoholi ja.. huonon kaveripiirin vaikutukset joita pitää välttää

Molemmat haastateltavat puheessaan esittävät, että ympäristö kontekstina vaikuttaa siihen määrään, miten paljon kummastakin kulttuurista vaikutteita tulee, mutta tuovat kuitenkin myös persoonan ja perheen oman arvomaailman sekä moraalin keskeisenä vaikuttajana esille. Kulttuurin vaikutusta ei nähdä selkeärajaisena tai irrallisena muista tekijöistä (*"enemmän se taitaa olla persoonakysymys"*). Haastateltavat esittävät arvojen ja moraalin paikkasidonnaista riippumattomuutta ilmaistessaan näiden tekijöiden olevan *"täysin samoja perheen sisällä asuimme missä vain"*. Puhuja korostaa tällä perheen ensisijaista vaikutusta kasvatuksessa. Haastateltava esittää myös vasta-argumentin omalle kuvaukselleen toisen maan turvattomuudesta tuomalla esille myös Suomessa

piilevät erilaiset vaarat, joihin kasvatuksessa on kiinnitettävä huomiota (*"--kuten alkoholi ja huonon kaveripiirin vaikutukset--"*). Tällä haastateltavan voidaan ajatella ilmaisevan kulttuurien välisen vertailun problemaattisuutta tai tarpeettomuutta.

Myöskään seuraavassa selonteossa, jossa haastateltavat pohtivat kasvatuskäytäntöjä, kasvatuksen ja kulttuurin rajaa ei nähdä selkeästi erottuvana:

Aineisto- ote 9

N2: en tiedä.. haluatko olla yhtä ankara meidän lapselle kuin sinun isäsi ja
 [M2: haluan olla tiukka koska olen opettaja ja olen huomannut että ehkä jotkut vanhemmat eivät ole tarpeeksi tiukkoja.. ok tämä on minun näkökulmani mutta on selkeä ero olla tiukka kuin ankara, joten kyllä tiukka se minä haluan olla.. tiukka mutta reilu
 N2: enkä tiedä johtuuko se aa kulttuurista vai siitä että tarkkailemme muita vanhempia, kuinka he kasvattavat- -

Aineisto-otteessa omaa kasvatustapaa perustellaan ammatti- identiteetillä (*"koska olen opettaja"*) ja ammatin kautta kerääntyneisiin havaintoihin pohjautuvana (*"olen huomannut"*). Empiiriseen havaintoon perustuva kannanotto, joka puheeseen sisältyy (*"jotkut vanhemmat eivät ole tarpeeksi tiukkoja"*) todentuu vakuuttavaksi, kun puhuja positioi itsensä opettajan eli asiantuntijan asemaan. Myös toinen haastateltavista kyseenalaistaa puheessaan selkeää kulttuuriin pohjautuvaa perustelua esittämällä muiden perheiden havainnoinnin myös vaikuttavan omiin kasvatuskäytäntöihin (*"tarkkailemme muita vanhempia"*).

Seuraavassa aineisto-otteessa haastateltavat tuovat esille asioita, joita haluaisivat kulttuurista siirtää. Myös tässä esimerkissä korostuu, etteivät lapselle siirrettävät asiat ole kulttuurisidonnaisia vaan yleiseen kunnioitukseen ja arvoihin liittyviä kasvatuksellisia asioita:

Aineisto- ote 10

H: mitä tulee ensimmäisenä mieleen mitä haluaisitte siirtää kulttuuristanne?
 M3: haluaisin heidän omaksuvan vahvat perhearvot, se on sellainen jonka todella haluaisin ja aa.. ehkä yleiset.. niin kuin yleiset arvot (kyllä)
 N3: mitä haluaisin siirtää ei välttämättä ole vain suomalaisia asioita.. mutta, niin kuin rippipappini sanoi.. ettei tarvitse pitää kaikista, riittää että rakastaa kaikkia.. tämä on sellaista jota haluaisin siirtää hänelle, tämän kaltaista ajattelua, että antaa ihmisten olla mitä ovat ja aa sinä yrität tulla kaikkien kanssa toimeen.. eikä se tarkoita että sinun tarvitsisi pitää kaikista, tämä tahtoisin siirtää

Haastattelijan kysymys liittyy haastateltavien keskustelun kulttuuriin liittyviin asioihin, joita halutaan siirtää. Perhearvojen korostamisen voidaan ajatella ilmaisevan kulttuurisia arvoja yleisemminkin individualismi- kollektivismi asteikolla. Myös N3:n puheen rippipapista, voidaan tulkita kuvastavan suomessa voimakasta luterilaista perinnettä ja siihen liitettyjä arvoja. Kuitenkin molempien keskustelijoiden puheessa enemmän korostuu siirrettävien arvojen riippumattomuus kulttuurisesta kontekstista (*"niin kuin yleiset arvot"*, *"ei välttämättä ole vain suomalaisia asioita"*).

8.1.3 Eronteon tulkintarepertuaari

Tämän repertuaarin selonteoissa sosialisaatiopuhetta tehdään erontekojen kautta. Kategorisointia käytetään eri funktioihin puheen kontekstista riippuen. Voimakkaimmin erontekoa käytetään puheessa oman sisäryhmän positiivisen erottumisen tarpeeseen, jolloin siihen liitetään positiivisia attribuutteja. Erontekoa tehdään monikulttuurisuuden ja yksikulttuurisuuden välille, mutta myös maiden välille, osoittamalla niiden välisiä eroja muun muassa niihin kohdistuvissa erilaisissa asenteissa.

Erontekoa puheessa käytettiin pyrkimyksissä asemoida lapsi edulliseen asemaan yhteiskunnassa, jossa monikulttuurisuuden arvostaminen ei ole itsestään selvää. Tällöin puheen voidaan ajatella suojelevan lapsen positiota kaksikulttuurisuuden kontekstissa. Selonteoissa näkyy myös ristiriitaisia sisältöjä, joissa monikulttuurisuutta pyritään puolustamaan, mutta samalla erontekojen tehdään eri kulttuurien välille, liittäen toisiin kulttuureihin myös negatiivisia attribuutteja.

Seuraavassa selonteossa ulkomaalaissyntyinen puoliso pohtii suhdettaan Suomeen.

Aineisto- ote 11

M2: tein valintani asua täällä joten sen pitäisi olla hyvin positiivinen muttei se ole.. joten kyllä aa voisin käyttää samaa argumenttia näkökulmassani kuin sinä, esimerkiksi kohteliaisuus.. tai kaikki mikä liittyy kulttuuriin ajoittain ärsyttää minua ja kyllä joskus esimerkiksi julkisissa kulkuneuvoissa ihmiset vain lukevat sanomalehtiään.. jotka ovat todella olleet vaikeita minulle ja sellaisia asioita joita en arvosta, mutta sitten taas täällä on hyvin rauhallista ja kyllä se on ikään kuin paradoksi.. koska minä silti tunnen itseni yksinäiseksi vaikkein olekaan, vaikka ymmärrän kielen ja puhun sitä, olen silti.. erilainen ja luulen että ihmiset yrittävät saada minut kokemaan niin.. mutta sitten taas

toisaalta olen joku täällä tai ajattelen olevani joku, joten se on paradoksi--ja minulla on hyvä työ jota todella arvostan täällä eikä sitä voitaisi arvostaa niin paljoa ((maa poistettu)) vaikka se olisikin sama työ...ja nyt minulla on joitain hyviä ystäviä täällä joten se on hyväksi sosiaalisille verkostoille... se on hyvin arvostettavaa.. joten nyt elämäni on täällä.

Esitän tämän selonteon, vaikka siinä ei suoranaisesti puhuta kulttuurin siirrosta lapselle. Sen kuitenkin voidaan ajatella kuvaavan sitä kontekstia, jossa kulttuurin siirto tapahtuu ja jossa myös lapsen todellisuus ja maailma rakentuu. Haastateltava astuu tässä selonteossaan ulos kulttuurineutraalista puhetavasta ja esittää eroja kulttuurien välillä olevan ja niiden olevan yhteydessä toiseuden kokemuksiin.

Haastateltava puhuu monikulttuurisuudesta sekä subjektiivisia toiseuden kokemuksia tuottavana että objektiivisena kategorisointiperusteena. Hän esittää ristiriitaisia tunteita nykyistä asuinmaataan kohtaan (*”tein valintani asua täällä joten sen pitäisi olla hyvin positiivinen muttei se ole-- kohteliaisuus tai kaikki mikä liittyy kulttuuriin ajoittain ärsyttää minua--”*). Puhuja kuvaa toiseuden tunnetta, jota on uudessa kotimaassa asuessaan kokenut (*--”silti tunnen itseni yksinäiseksi vaikken olekaan, vaikka ymmärrän kielen ja puhun sitä olen silti erilainen”*). Selonteossa haastateltava konstruoi paradoksaalisia tunteita, jotka rakentuvat erilaisissa konteksteissa ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Puhe kuvastaa, etteivät identiteetit ja niihin liitetyt tunteet ole pysyviä paikasta riippumatta, vaan ne muuttuvat ja vaihtelevat jatkuvasti eri tilanteissa ja positioissa, joihin puhuja itsensä asettaa. Esimerkiksi työntekijänä hän kokee itsensä arvostetuksi ja arvostaa itse työtään. Kuitenkin vaikka haastateltava puhuu maan kieltä, hän kokee, että muut jopa pyrkivät saamaan hänen kokemaan ulkopuolisuutta (*”--olen silti erilainen ja luulen että ihmiset yrittävät saada minut kokemaan niin--”*).

Aineistoesimerkissä kuvataan myös vanhemman oman akkulturaatioprosessin merkitystä. Myös muualta muuttanut vanhempi joutuu uudelleen sosialisoitumaan (re-socialization). Akkulturaatio voidaankin nähdä uudelleensosialisaatioprosessina (Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 2000), jossa myös vanhempi uudelleen määrittelee identiteettiään uudessa maassa ja sen jäsenenä. Lapsen sosialisatio kaksikulttuurisessa perheessä voi tapahtua ainakin osittain samanaikaisesti vanhemman oman uudelleensosialisaatioprosessin kanssa. Vaikka selonteossa erot ja niiden aiheuttama toiseudentunne ei näyttäyty positiivisena, voidaan erontekopuheen funktion katsoa olevan lapsen kasvattaminen niin, että hän itse toiminnassaan ei uusintaisi näitä

toiseuden tunnetta aiheuttavia käytäntöjä. Haastateltava tekee ymmärrettäväksi sosialisatiokäytäntöjä positioimalla itsensä esikokijaksi. Tästä voidaan ajatella olevan osoituksena saman haastateltavan esittämä toive siitä, mitä hän haluaisi omasta kulttuuristaan eniten siirtää lapselle:

Aineisto- ote 12

M2: en oikein tiedä miten sanoisin sen englanniksi mutta ehkä olemaan äänekäs.. tarkoitan että puhuu kulkuneuvoissa ja on kohtelias, en sano etteivätkö ihmiset olisi täällä kohteliaita mutta eri tavalla, olisi hienoa jos hän näyttäisi sen, kyllä.. sanoin ja teoin ei pelkästään silmillä tai pään sisällä.. kyllä puhuminen bussissa ja olemaan elossa ((nauraa))

Esimerkissä puhuja liittyy erilaisia attribuutteja eri kategorioihin eli suomalaisuuden ja toisen maan välille, esittäen sosiaalisuuden olevan maissa erilaista.

Seuraava aineisto-ote osoittaa, miten erontekoa käytetään puheessa puolustamaan monikulttuurisuuden arvoa, mutta samalla sillä ylläpidetään monikulttuurisuuteen liitettyjä erotteluperusteita. Aineisto-otteessa pariskunta pohtii asuinmaan vaikutusta kulttuurin siirtymisen voimakkuuteen.

Aineisto- ote 13

N4: Suomi on aika vahva vaikuttaja koska lapset ovat suomalaisessa päivähoitossa suomalaisten lasten kanssa, päivähoitossa on tyttö joka on hyvin erilainen kaikista muista koska hän... on en usko että hän on afrikkalainen mutta hänellä on tummempi iho

[M4: hän on mahdollisesti

malesialainen tai jotain sellaista

N4: kyllä, en tiedä mistä hän on kotoisin mutta hän on erilainen ja luulen että se on tosi kiva että hän on samassa ryhmässä myös siksi että se tarkoittaa ettei hän ole ainut jolla on erilainen tausta [H: kyllä] luulen että X:lle tekee niin helpoksi että kun hän on suomessa hän sulautuu todella hyvin koska hän näyttää suomalaiselta mutta kun olemme ((maa poistettu)) kestää aina hetki sopeutua ympäristöön kuten jos hän menee leikkipuistoon hän puhuu muille suomea koska ei ymmärrä etteivät he puhu suomea

Aineistoesimerkissä monikulttuurinen tausta nähdään lapsia yhdistävänä tekijänä (*”se tarkoittaa ettei hän ole ainut jolla on erilainen tausta”*). Ero tehdään yksi- ja monikulttuurisuuden välille. Kuitenkin puheessa toista päivähoitoryhmän lasta kuvataan *”hyvin erilaisena kaikista muista”* perustellen tätä ulkoisella ominaisuudella eli tässä yhteydessä muista poikkeavalla ihonvärillä. Oman lapsen ajatellaan sulautuvan hyvin,

koska hän *”näyttää suomalaiselta”*. Ulkoisille ominaisuuksille annetaan tässä selonteossa korostunut merkitys jolloin, erontekoa tehdään monikulttuurisuuden sisällä. Selonteossa voidaan havaita kategorisointi sisäisen (*”ei ole ainut jolla on erilainen tausta”*) ja ulkoisen välille (*”hänellä on tummempi iho”*).

Haastateltavan pyrkimyksestä neutraaliin ilmaisuun voidaan ajatella olevan puheessa ilmenevä pitkä tauko: *”koska hän...on en usko että hän on Afrikkalainen mutta hänellä on tummempi iho”*. Haastateltava käyttää erontekoa puheessa kategorisoinnin välineenä liittäen siihen erilaisia perusteluja, joiden voidaan ajatella ajavan oman sisäryhmän näkemistä edullisessa valossa.

Useammassa haastattelussa muiden kuin omaan perheeseen kuuluvien kulttuurien edustajien ajateltiin todennäköisemmin kohtaavan ennakkoluuloja. Tätä perusteltiin eri kulttuurien välisillä eroilla ja ihmisten asenteilla tiettyjä kulttuureja kohtaan. Seuraavassa aineisto-otteesta haastateltavat keskustelevat siitä, pelkäävätkö he lastensa kohtaavan ennakkoluuloja.

Aineisto-ote 14

N3: ei ei, tarkoitan asumme Suomessa ja hän on.. joka tapauksessa suurimmaksi osaksi suomalainen mutta hän on myös tasavertaisesti ((kansallisuus poistettu)) joten luulen ettei hän tule kohtaamaan ongelmia sulautua tähän kulttuuriin

M3: luulen että Suomi on melko hyvä siinä joten se on.. melko monikulttuurinen ympäristö siellä on paljon ulkomaalaisia

N3: ja myös ((kansallisuus poistettu)) on sellainen maa joka nähdään Suomessa mielummin siistinä (cool) kuin epäsiistinä, mutta olisi erilaista, jos toinen meistä olisi kotoisin Itä- Euroopasta jostain muusta maasta jossa olisi erilainen tunne mutta ((maa poistettu)) on ehkä positiivinen.. hieman hassu mutta pääosin positiivinen tunne siihen

Selonteko alkaa sisäisesti ristiriitaisella puheella kun haastateltava kuvaa lasta *”suurimmaksi osaksi suomalaiseksi”* mutta jatkaa kuitenkin kuvaamalla häntä myös *”tasa-vertaisesti ((kansallisuus poistettu))”*. Ennakkoluulojen kohtaamisen mahdollisuutta voidaan ajatella minimoitavan korostamalla tässä yhteydessä suomalaisuutta. Selonteossa suomi ajatellaan monikulttuurisesti suvaitsevaisiksi ympäristöksi omalle perheelle, mutta ei välttämättä kaikille. Ajatus faktualisoidaan empiirisellä tulkinnalla käyttämällä passiivista ilmausta *”erilainen tunne”*, joka tiettyihin maihin liitetään. Eronteon funktio näyttäytyy tässä defensiivisyytenä, jolla

oman perheen asemaa puolustetaan suhteessa muihin (*"--on sellainen maa joka nähdään suomessa mielummin siistinä--"*). Selonteossa voidaan ajatella puolustettavan perheessä olevaa monikulttuurisuutta, mutta sen ei katsota pyrkivän yleisesti muuttamaan vallitsevaa kontekstia sellaiseksi, jolle kulttuurinen vastakkainasettelu olisi vierasta, koska maiden välille tehdään puheessa eroja (*"olisi erilaista jos toinen meistä olisi kotoisin Itä-Euroopasta jostain muusta maasta"*).

Seuraava selonteko on sisällöllisesti melko lähellä edellistä aineisto-otetta. Myös siinä eronteon funktio voidaan nähdä defensiivisenä. Kun edellisessä selonteossa ennakkoluulojen kohtaamisen vähäistä mahdollisuutta selitettiin korostaen suomalaisuutta, selitetään sitä seuraavassa otteessa perheen edustamien maiden erojen vähäisyydellä suhteessa muihin maihin.

Aineisto- ote 15

N2: en todella usko että siellä olisi mitään negatiivista koska

[M2: ei

M2: koska se ei ole niin kuin olisi tyttö jostain täysin vieraasta kulttuurista niin kaukaa ettei kukaan edes tietäisi missä se maa on, se ei ole niin eksoottinen

N2: ei ei olekaan

--

H: pelkäätekö lapsenne kohtaavan ennakkoluuloja? ..tämän oikeastaan jo mainitsittekin

N2: ei

M2: en todella usko

N2: ei Helsingissä

M2: koska olen huomannut että kymmenessä vuodessa meillä on ollut suuria muutoksia koskien ulkomaalaisia ihmisiä ja se jatkaa muuttumista, joten en ehdottomasti usko että hän kohtaisi mitään ongelmia

N2: on myös sellainen asia että täällä on pieni yhteisö Suomessa, jotka todella pitävät ((maa poistettu)) ja kaikesta siinä, kuten ruoasta.. ja he todella pitävät maasta ja sillä on positiivinen kuva ja tämäkin varmasti suojaa häntä, hän ei ole...kyllä otan vain esimerkin naapurimaasta kuten Venäläisiä vieläkin katsotaan pahasti joidenkin suomalaisten taholta jostakin syystä joten tavallaan hän on enemmän turvassa sillä tavalla, en usko että tulee olemaan mitään

Haastateltava kuvaa muutoksia asenneilmastossa tapahtuneen ja uskoo tämän kehityksen jatkuvan. Tämän muutoksen puhuja kuvailee vaikuttavan niin, ettei heidän vanhempina tarvitse olla huolissaan lapsensa kokevan syrjintää monikulttuurisuutensa vuoksi (*"joten en ehdottomasti usko että hän kohtaisi mitään ongelmia"*).

Haastateltavan kommentti *"ei Helsingissä"* kuitenkin viittaa mahdollisuuteen

ennakkoluulojen kohtaamiseen sen ulkopuolella. Puheessa myös eksoottisuus ja maan kaukaisuus implisiittisesti liitetään ennakkoluulojen kohtaamisen lisääntyneeseen mahdollisuuteen, kun lapsen monikulttuurisuutta verrataan niihin piirteisiin. Tämän perusteella vahvistetaan ajatusta, ettei lapsi todennäköisesti tule kohtaamaan ongelmia monikulttuurisen taustansa vuoksi.

Myös selonteon lopussa tehdään ero kulttuurien välille (*”otan esimerkin naapurimaasta”*). Puheessa oman perheen edustamain kulttuureihin liitetään positiivia attribuutteja kuten yleinen kulttuurin arvostaminen jota puhuja vielä vahvistaa vedoten yhteisöön *”--jotka todella pitävät maasta--kaikesta siinä--”*. Haastateltava etäännyttää kuitenkin itseään ilmaisemastaan ajatuksesta muihin kohdistuvista asenteista kuvaamalla niitä *”joidenkin suomalaisten taholta jostain syystä”* tulevaksi. Tämä voidaan ajatella pyrkimyksenä kulttuurineutraaliin ilmaisutapaan.

Edellistä selontekoa edelsi haastateltavien pohdinta siitä, miten ympäristö on suhtautunut heidän liittoonsa.

Aineisto- ote 16

N2: ehkä ystäväni olivat vähän että aa, en tiedä.. yllättyneitä aluksi ja jotkut myös kysyivät miksi valitsin ulkomaalaisen miehen, onko se jotain parempaa kuin suomalainen mies, tai ansaitsetko jotain parempaa niin kun että eikö suomalainen ole tarpeeksi hyvä, mutta ei kukaan läheinen ystävä sanonut sitä.. enkä ole kuullut sitä paljoa.. mutta tiedän että ihmiset ajattelevat niin mutta yleisesti se ei ole ollut iso shokki kenellekään

M2: minun vanhemmille ei ollut ongelma suhteeni häneen vaan ongelmallisinta oli että tulin suomeen, ja se oli vähän hankalaa hyväksyä

Selonteossa voidaan havaita sisäistä ristiriitaisuutta. Edeltävässä aineisto-esimerkissä (ote 15) haastateltavat kuvasivat, etteivät he pelkää lapsensa kohtaavan ennakkoluuloja, koska siihen ei ole syytä. Kuitenkin N2 kuvasi itse kohdanneensa kulttuuriin perustuvaa kyseenalaistusta suhteensa vuoksi (*”miksi valitsin ulkomaalaisen miehen”, ”ansaitsenko jotain parempaa”*). Esimerkki voi kuvastaa sitä, että vasta räikeämmät ilmaisut koetaan ennakkoluuloiksi.

Usea haastateltava toi puheessa esille erot sosiaalisuudessa, joka tulikin esille sellaisena asiana, jota ulkomaalaisyntyiset halusivat omasta kulttuuristaan lapselle siirtää. Erot sosiaalisuuden tavoissa liitettiin kokemuksellista toiseuden tunnetta tuottavina ja kuvattiin sellaisena tekijänä, johon sosialisatiolla halutaan saada muutosta. Usein myös suomalainen vanhempi toivoi puolisonsa tuovan kulttuuristaan avoimuutta ja sosiaalisuutta sosialisatiokäytäntöihin.

Aineisto- ote 17

N5: mitä haluan siirtää...ei olemaan ujo kun he puhuvat, tuntemaan itsevarmuutta, tämä on ensimmäinen asia mikä tulee mieleen, pystyä katsomaan silmiin ja sanomaan mitä ajattelee

M5: tämä on myös asia jota toivon hänen siirtävän.. ajattelin kun alkoi olla selvää että tulen menemään ((kansallisuus poistettu)) kanssa naimisiin ((nauraa)) ajattelin jo ennen kuin lapset syntyivät että olisi kiva, että toivottavasti sinun kulttuurista tulisi itsevarmuutta mikä usein suomalaisessa kulttuurissa, ei ole niin selkeää että oltaisiin itsevarmoja mutta.. meillä on enemmän taipumusta esitellä itsemme vaatimattomana ja olemaan ujoja, joten kyllä tämä on asia jota arvostan hänen kulttuurissaan

8.2 *Tulkintarepertuaarien mahdollistamat identiteetit*

Edellisessä luvussa tarkastelun kohteena olivat ne tavat, jolla vanhemmat puhuivat perheessä tapahtuvasta lapsen sosialisatiosta ja miten he sitä merkityksellistivät. Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaisia mahdollisia identiteettejä vanhempien puheesta identifioitujen tulkintarepertuaarit mahdollistavat lapselle. Huomio kiinnittyy nyt myös siihen, millaisin seurauksin vanhemmat käyttävät diskursiivisia resursseja (Potter & Wetherell, 1993, 101-104).

Sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuva diskursiivinen psykologia katsoo identiteetin rakentuvan kielenkäytössä (Wetherell & Potter, 1987). Sen mukaisesti myös tässä tutkielmassa katson, että identiteetti on erilaisten puhetapojen tuottama sosiaalinen konstruktio. Vanhempien voidaan siis ajatella kielenkäytössään rakentavan identiteettejä lapselleen, joten on luontevaa tarkastella, millaisia potentiaalisia identiteettejä vanhempien puheesta identifioitujen tulkintarepertuaarit mahdollistavat lapselle.

Kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena- tuloksetanalyysin tuloksena identifioinut mahdollistavan kolme identiteettiä: *oman elämän rakentajan-, kulttuurisen taiturin-, sekä kokemuksellisen identiteetin.*

Oman elämän rakentajan identiteetti mahdollistuu, kun vanhemmat puheessaan esittävät sosialisointia tarjotun kulttuurisen tiedon olevan lapselle etu. Siirtämällä tietoa molemmista kulttuureista, annetaan lapselle mahdollisuus valita ja tehdä henkilökohtaisia yhdistelmiä molemmista kulttuureista, koska sosialisointin avulla molemmat kulttuurit tulevat lapselle tutuiksi (*"luulen että se olisi hyödyllistä lapsen identiteetille", "on meidän tehtävämme antaa hänelle maksimi molemmista kulttuureista"*). Koska sosialisointista puhutaan mahdollisuutena, korostuu lapsen subjektiivisuus toimijana, joka tekee omia valintoja ja päätöksiä. Tälle vanhemmat tarjoavat rakennuspalikoita siirtämällä kulttuuriaan lapselle.

Esimerkiksi aineisto-otteessa kolme, vanhemmat kuvasivat kulttuuriin liittyvien asioiden opetteluun olevan ajoittain lapselle epämieluisia, kuten kielen opiskeluun, jolloin lapselle mahdollistuu myös passiivisempi, kulttuurisen tiedon vastaanottajan rooli, johon hän ei ole aktiivisesti vaikuttamassa. Tästä huolimatta lapselle halutaan tarjota mahdollisuus molempien kulttuurien oppimiseen (*"--kyl hän nauttii siitä et miks mun pitää ku muiden ei tarvitse ja sit kirjoja me luetaan ja sit näitä videoita ja DVD:itä ja semmosia"*). Kulttuurin siirrosta ei kuitenkaan puhuta pakkona, jolloin lapsi olisi pakotettu toimimaan tasapuolisesti molemmissa kulttuureissa tai niiden välillä. Kaksikulttuurisuus merkityksellistetään puheessa positiiviseksi asiaksi, joka sosialisointin seurauksena antaa mahdollisuuden valita parhaat puolet molemmista kulttuureista (*"vain hyviä asioita"*).

Kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena- tuloksetanalyysin tuloksena mahdollistavan myös *kulttuurisen taiturin identiteetin*. Tämä viittaa kulttuurin siirron instrumentaaliseen puoleen sekä toiminnallisuuteen, jota puheessa konstruointiin. Sosialisointin kuvattiin tarjoavan välineitä kulttuuriselle kompetenssille ja sopeutumiselle eri ympäristöihin. Myös kielen oppimisen kuvattiin mahdollistavan kommunikaation eri kulttuureissa sekä kulttuurien tuntemisen tarjoavan mahdollisuuden muun muassa asua ja työskennellä ulkomailla (*"toimiminen erilaisissa yhteiskunnissa", "he ovat kuin kotonaan nopeammin koska puhuvat useampaa kieltä"*). Tätä identiteettiä

vanhemmat rakentavat esimerkiksi kuvailussaan ”*kyllä hän suomalainen lapsi on - - mutta olis hienoa jos hän oppis niinkun ymmärtämään, että asiat voivat olla eri tavalla*”. Tässä aineisto-otteessa vanhemmat kuvaavat lasta suomalaiseksi, asettaen hänet puheessaan tietyn sisäryhmän jäseneksi. Eri kulttuurien ymmärtämisen toivottiin kuitenkin siirtyvän sosialisatiossa vanhemmilta lapsille, jolloin rakennetaan mahdollisuutta *kulttuurisen taiturin identiteetille*. Identiteetti rakentuu tässä toiminnallisena.

Tulkintarepertuaariin sisältyy selontekoja, joissa tehdään selkoa siitä, miksi lapsi voi kokea itsensä myös kaksikulttuuriseksi:

”ideaali tilanne olisi, että hän saisi parhaat puolet molemmista kulttuureista, siksi meidän pitäisi työstää sitä, ehkä hänestä tulee enemmän suomalainen tavallaan koska hän asuu täällä emme ehkä voi estää sitä mutta ehkä se ei ole niin vaarallista niin kauan kun hän tietää toisen kulttuurinsa”.

Selonteon voidaan ajatella osoittavan sosialisatation keskeisyyttä etnisen identiteetin muodostumisessa. Puhe liittyy kokemukselliseen puoleen, eli lapsen mahdollisuuteen luoda tunnepohjainen side molempiin kulttuureihin, vaikka se ei olisi muiden havaittavissa. Tässä tunne on perusta identiteetille ja se, millä sitä selitetään. Selontekojen, joissa kuvataan sosialisatation yhteyttä lapsen emotionaalisen siteen muodostumiseen molempiin kulttuureihin, olen nimennyt mahdollistavan *kokemuksellisen identiteetin*. Lapsi ei välttämättä opi toisen maan tapoja yhtä hyvin tai välttämättä juuri lainkaan, mutta kuitenkin puheessa sosialisatiolla luodaan mahdollisuus eri asteisen emotionaalisen siteen luomiseen.

Vanhemmuuden tulkintarepertuaarin tulkitsen mahdollistavan kaksi identiteettiä: vastuullisen toimijan sekä kulttuurineutraalin identiteetin.

Repertuaarissa arvojen siirtämistä lapselle sekä vanhemmuuden keskeisyyttä lapsen kehittymisen tukena korostetaan. Lapsesta puhutaan kohteena, jolle näitä arvoja siirretään. Näin puheessa rakennetaan *vastuullisen toimijan identiteettiä*, jolla on välineet kohdata ympäristöltä tulevat mahdolliset haasteet. Puheessa rakennetaan vahvaa yksilöä, joka luottamalla itseensä, pystyy kohtaamaan ympäristön siihen

aktiivisena vaikuttajana - ei passiivisena ennakkoluulojen kohteena. Hyvän vanhemmuuden käytäntöjä suunnataan tarkoituksena, että niiden avulla lasta valmistetaan kohtaamaan ympäristö ja jotta lapsesta itsestä kasvaisi muita kunnioittava ja arvostava yksilö ("*- - ettei tarvitse pitää kaikista, riittää että rakastaa kaikkia - -*"). Mahdollista identiteettiä rakennetaan puheessa vahvoilla ilmaisuilla, joilla faktualisoidaan vanhemmuuden keskeisyyttä lapsen kasvussa ("*tehdä hänestä omilla aivoilla ajatteleva*", "*tehdä hänestä vahvempi kohtaamaan sellaista*"). Identiteetti rakentuu arvoja ja perheen kasvatusta omaksumalla. Toisaalta voimakas tehdä- verbin käyttö puheessa rakentaa jälleen passiivista roolia lapselle, eli lapsesta ei puhuta aktiivisena toimijana tai vaikuttajana sosialisatiossa.

Vanhemmuuden tulkintarepertuaariin sisältyvät selonteot ovat osittain kulttuurineutraaleja ("*koska olen opettaja*", "*se taitaa olla persoonakysymys*"). Vanhemmuudessa ei korosteta tai painoteta monikulttuurisuutta. Sosialisatiokäytännöt kuvataan puheessa osana hyvää vanhemmuutta. Tällöin lapselle mahdollistuu *kulttuurineutraali identiteetti*. Lapsen on mahdollista kasvaa perheen sisällä niin, että kulttuurinen vastakkainasettelu olisi vierasta ("*en tiedä onko tarpeellista painottaa monikulttuurisuutta koska se tulee luonnostaan*"). Puheessa kuitenkin ympäristö nähdään sellaisena, jossa lapsi saattaa kohdata kyseenalaistusta ("*- -jos negatiivista ympäristöä kyllä. mutta en todella usko*").

Eronteon tulkintarepertuaarin olen tulkinnut mahdollistavan kaksi identiteettiä: *tilanteisen sopeutujan- ja sensitiivisen identiteetin*.

Eronteon tulkintarepertuaariin sisältyvässä puheessa eri ryhmiin liitetään erilaisia attribuutteja eli ominaisuuksia, jonka perusteella ryhmän jäsenyys mahdollistuu lapselle. Tällöin rakennetaan *tilanteista sopeutujan identiteettiä*. Vaikka identiteetti nähdään aina diskursiivisesti muodostuvana ja muuttuvana, erityisesti tämän repertuaarin puheessa tätä tilanteisuutta korostetaan. Lapselle mahdollistetaan puheessa erilaisia ryhmäjäsennyksiä sen mukaisesti, mikä milloinkin on positiivisen erottautumisen kannalta suotuisin vaihtoehto ("*-- koska hän näyttää suomalaiselta --*", "*--hän ei ole...kyllä otan vain esimerkin naapurimaasta --*"). Lapsella kuvataan olevan ominaisuuksia, kuten kieli, joka mahdollistaa etnisen ryhmän jäsenyyden. Tällöin kieli mahdollistaa identiteetin ja samalla sen voidaan ajatella olevan osoitus myös

integraatiosta. Toisaalta puheessa kuvataan esimerkiksi ulkonäköä sellaisena tekijänä, joka mahdollistaa valtakulttuurin ryhmäjäsennyden (*”kun olemme Suomessa hän sulautuu todella hyvin”*).

Tapa, jolla vanhemmat liittävät eri ominaisuuksia lapselleen kontekstin vaihtuessa, voidaan ajatella rakentavan *tilanteista sopeutujaa*. Tämä voidaan rinnastaa aikaisemmin teoriaosuudessa esittelemääni kaksikulttuuriseen identiteettiin, jolloin lapselle rakentuu kyky sitoutua aktiiviseen kulttuurisen kehyksen vaihtoon, jossa hän liikkuu erilaisten kulttuuristen merkityssysteemien välillä, vastauksena tilanteen antamiin vihjeisiin. Tällöin lapselle mahdollistuu pääsy moninaisiin kulttuurisiin systeemeihin ja taito muuttaa käyttäytymistä kulttuurin merkitysten ja tapojen mukaisesti. (Benet- Martinez, Leu & Morris, 2002.)

Erilaisia attribuutteja siis liitetään eri ryhmiin ja sen perusteella lapsen ryhmäjäsennyys mahdollistetaan. Tällöin puhe ei välttämättä ole mentaalista samaistumisen tasosta, joka lapselle muodostuu, vaan ryhmäjäsennyksistä, jotka tulkintarepertuaarissa konstruoidaan mahdollisina. Toisaalta myös tunneside on mahdollista muodostaa kaikkiin tarjolla oleviin ryhmiin, koska lapsi on sosialisatiossa saanut niistä kulttuurista tietoa.

Kaikissa tilanteissa positiivinen asemoituminen ei ole mahdollista, jolloin kaksikulttuurisuus konstruointiin toiseuden tunnetta ja näin myös sisäistä konfliktia aiheuttavana (*”vaikka osaan kielen ja puhun sitä olen silti erilainen”, ”minä silti tunnen itseni yksinäiseksi”*). Kuitenkin vanhempien, kuvatessaan itse kokeneensa näitä tunteita, tulkitsin asettuvan esikokijan positioon suhteessa lapseen. Tällöin sosialisatiopuheessa rakentuu pyrkimys kasvattaa lapsi niin, ettei hän uusintaisi näitä käytäntöjä (*”olisi hienoa jos hän näyttäisi sen, kyllä.. sanoin ja teoin ei pelkästään silmillä tai pään sisällä”*).

Toiseuden kuvaus kuitenkin esiintyy puheessa. Siitä puhutaan mahdollisena kokemuksena ja näin ollen myös identiteettiä rakentavana, jolloin lapselle mahdollistuu *sensitiivinen identiteetti*. Sensitiivisyys on sanakirjassa kuvattu herkkyydeksi, tunteikkuudeksi ja toisaalta ymmärtäväisyydeksi (mot). Nämä sanat kuvastavat mielestäni hyvin tämän tulkintarepertuaarin mahdollistavaa identiteettiä: lapsi on itse

altis toiseuden kokemukselle, mutta toisaalta tieto tämän kokemuksen mahdollisuudesta voi lisätä ymmärrystä, joustavuutta ja suvaitsevaisuutta erilaisia ryhmiä ja ihmisiä kohtaan.

Erittelemällä puheen mahdollistamia identiteettejä, korostuu niiden moninaisuus ja muuttuvuus tilanteesta riippuen, sekä puheen identiteettejä tuottava luonne. Saman repertuaarin sisällä voi esiintyä useita mahdollisia identiteettejä.

Sillä, että olen nimennyt puheessa rakentuvat identiteetit, haluan korostaa niiden neuvottelullista luonnetta ja tuoda esiin, miten monin eri tavoin identiteettejä rakennetaan ja kuinka moniin eri asioihin ne puheessa kiinnittyvät.

Kaikissa tulkintarepertuaareissa lapsesta puhutaan sosialisatiossa vastaanottavana kohteena eli aineistossa sosialisatioprosessi näyttäytyy yksisuuntaisena. Tämän arvioin johtuvan kysymyksenasettelusta, joka kannustaa vanhempia pohtimaan lasta sosialisatiossa kohteena ja omaa rooliaan kulttuurin siirtäjänä, jolloin lapsesta ei puhuta prosessiin itse aktiivisesti vaikuttavana. Tämän vuoksi en muodostanut passiivisesta vastaanottajan roolista mahdollista identiteettiä, vaikka sen voi havaita rakentuvan puheessa.

Tulkintarepertuaari	Sisältö	Mahdolliset identiteetit
kaksikulttuurisuus sosialisaation seurauksena- tulkintarepertuaari	aktiivisen sosialisointin keskeinen merkitys kulttuurin näyttäytyminen lapsen elämässä ei itsestään selvää	oman elämän rakentajan identiteetti kulttuurisen taiturin identiteetti kokemuksellinen identiteetti
vanhemmuuden tulkintarepertuaari	sosialisaatio vanhemmuuteen kuuluvana käytäntönä kulttuurineutraalius	vastuullisen toimijan identiteetti kulttuurineutraali identiteetti
eronteon tulkintarepertuaari	positiivinen erottautuminen eri ryhmäjäsenyyksillä toiseuden kokemus	tilanteinen sopeutujan identiteetti sensitiivinen identiteetti

Taulukko 1: Tulokset kiteytettynä

9 Tulosten yhteenveto ja pohdinta

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut niitä tapoja, joilla vanhemmat puheessaan merkityksellistävät lapsen etniseen sosialisointiin liittyviä teemoja. Tarkastelin myös millaisia identiteettejä puheesta identifioitujen tulkintarepertuaarit lapselle mahdollistavat. Identiteettiä ei tarkasteltu sisäisenä ominaisuutena, vaan diskursiivisesti rakentuvana toimintana (Verkuyten & deWolf, 2002).

Sosiaalista todellisuutta rakennetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tutkittavan aineiston voidaan ajatella kuvaavan todellisuutta, jota haastateltavat puhuessaan samalla muodostavat. He uusintavat, kyseenalaistavat ja myös ylläpitävät olemassa olevia rakenteita. (Jokinen ym. 1993,18.) Tutkijan tekemän analyysin lopputulos on yksi versio. Toinen tutkija voi päätyä erilaiseen todellisuuden tulkintaan. Tässä tutkielmassa ei olla tavoiteltu yleistettävää tietoa, sillä myös haastattelutilanne vaikuttaa annettuihin selontekoihin, eikä aineisto pysty osoittamaan siirrettävien sosialisatioviestien koko laajuutta. Toisessa tilanteessa esitetyt diskurssit ovat yhtä tosia, eivätkä diskurssit toimi universaalisti toisia diskursseja syrjäyttämällä (Juhila & Suoninen, 1999, 234).

Haastattelupuheesta oli analyysin lopputuloksena identifioitavissa kolme tulkintarepertuaaria: *kaksikulttuurisuus sosialisatian seurauksena-* , *vanhemmuuden-* *sekä eronteon* tulkintarepertuaarit. Olen myös eritellyt tulkintarepertuaarien lapselle mahdollistavia potentiaalisia identiteettejä.

Tulkintarepertuaarit kuvaavat niitä diskursiivisia keinoja ja suhteellisen pysyviä puheen tapoja, joilla vanhemmat merkityksellistivät ja selittivät kulttuurin siirtoa lapselle. Potentiaaliset identiteetit, joita vanhemmat puheessa konstruoivat, osoittavat, että sama tulkintarepertuaari ja myös saman henkilön puhe mahdollistaa erilaisia, myös toisilleen vastakkaisia identiteettejä, jotka mahdollistuvat eri tilanteissa.

Aineistosta kävi ilmi, että sosialisatiokäytännöistä puhuttiin tavalla, jonka voi ajatella olevan merkityksellistä lapsen identiteetin rakentumiselle. Puheessa rakentui paljon erilaisia tapoja merkityksellistää kulttuurin siirtoa lapselle. Kaikissa haastatteluissa koettiin tärkeäksi ylläpitää siteitä molempiin kulttuureihin jollain tasolla. Osassa selontekoja korostui tunnesiteen muodostumisen tärkeys, kun taas toisissa kuvattiin kulttuurisen kompetenssin keskeisyyttä kuten kielitaitoa, jotta esimerkiksi yhteydenpito molempien vanhempien sukulaisiin mahdollistuisi. Tämän sosialisatiopuheen yhteyden tarkastelu lapsen identiteetin muodostumiseen tarjosi näkökulmia siihen, miten puhe on rakentamassa mahdollisia identiteettejä. Koska yhteys etnisen sosialisatian ja positiivisen etnisen identiteetin muodostumisen välillä on aiemmissa tutkimuksissa havaittu, mutta siitä on silti rajallisesti tietoa, oli kiinnostavaa tarkastella sitä, miten tämä yhteys puheessa rakentuu ja mahdollistuu. Puheessa esiintyi paljon

komponentteja, joiden tarkempaa ja yksittäistä merkitystä identiteetin muodostumiselle olisi tarpeen tutkia, jotta saavutettaisiin eritellympää ja yksityiskohtaisempaa tietoa.

Päällimmäinen tunne tavasta, jolla haastatteluissa kaksikulttuurisuutta merkityksellistettiin, oli positiivinen. Sen koettiin tarjoavan lapselle positiivisen kasvuympäristön, mahdollisuuden kulttuuriselle kompetenssille sekä erilaisia mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Joitain selontekoja sävytti negatiivisten kokemusten mahdollisuus, mutta tätä ei silti kuvattu esteenä. Lasta valmistettiin kohtaamaan tilanteet, kuten ennakkoluulojen kohtaaminen, kasvattamalla lapsesta vahva ja itsenäinen yksilö, joka kykenee ”asettumaan sellaisen yläpuolelle”. Kaksikulttuurisen taustan vuoksi lapsi kuvattiin alttiimmaksi kohtaamaan ennakkoluuloja ympäristöltä, kuten koulutovereilta, vaikkakin sen mahdollisuus kuvattiin silti epätodennäköiseksi. Lapsesta ei puhuttu potentiaalisena uhrina, vaan aktiivisena vaikuttajana.

Toisinaan selonteoissa haastateltavat ylläpitävät kulttuurisesti vahvoja näkökulmia, joihin kulttuurien välisiä eroja nähtiin kuuluvan. Kuitenkaan eroja ei haluttu arvottaa, niiden vain kuvattiin esiintyvän tietyissä tilanteissa ja tavoissa. Monessa kohtaa kaksikulttuurisuudesta puhuttiin luonnollisena asiana, joka on perheessä automaattisesti läsnä. Tämän vuoksi monikulttuurisuutta ei koettu tarpeelliseksi erityisesti korostaa. Selkeää kulttuurista vastakkainasettelua pyrittiin kyseenalaistamaan. Lapset haluttiin pyrkiä kasvattamaan niin, että heistä kasvaisi useamman kulttuurin kantajia, jolloin vastakkainasettelu olisi heille vierasta. Kuitenkin myös vastakkaisia selontekoja esiintyi. Kuten *kaksikulttuurisuus sosiaalisaation seurauksena*- tulkintarepertuaarista voidaan havaita, kulttuurin siirtymistä lapselle ei aina koettu itsestäänselvänä. Sosiaalisaatio sai näin keskeisen merkityksen, jotta lapsi kasvaisi myös toisen kulttuurin edustajaksi tai oppisi molempia kulttuureja. Sitä, kasvaako lapsesta silti ainoastaan toisen kulttuurin edustaja, joka oppii tapoja ja piirteitä myös toisesta kulttuurista, on vaikeaa määritellä. Ehkä keskeisintä on se, millaisen merkityksen lapsi lopulta kokonaisidentiteetissään molemmille kulttuureille antaa (Liebkind, 2009, 14). Sosiaalisaatiokäytännöillä lapselle kuitenkin haluttiin tarjota mahdollisuus muodostaa side molempiin kulttuureihin tai kulttuurista tietoa siirtämällä edesauttaa molempien kulttuurien näyttäytymistä lapsen elämässä merkityksellisinä.

Selontekoihin sisältyi myös kuvauksia toiseudentunteesta, jota kulttuurierot haastateltavassa aiheuttivat. Kuitenkin riippuen puhujan positiosta, kokemukset vaihtelivat negatiivisesta myös hyvin positiiviseen. Vanhemman kuvaamat tunteet rakentavat samalla myös sitä ympäristöä, jossa lapsi elää. Haastateltavat kuvasivat myös kohdanneensa ajoittain kasvatuksellisia haasteita, joiden he kuitenkin uskoivat olevan tuttuja myös saman kulttuurin välisissä liitoissa ja perheissä. Neuvottelun tarpeen ei näin ollen nähty koskevan ainoastaan monikulttuurisia perheitä.

Verkuytenin ja deWolfen (2002) tutkimuksessa tuli esille selontekoja, joissa keskustelijat kuvasivat etteivät ole itse vastuussa siitä, miten heidät oli sosialisoitu. Tämä korostaa sosialisointien yksisuuntaisuutta, joka myös tämän tutkimuksen puhetoissa oli läsnä. Kuitenkin uudempi sosialisointitutkimus korostaa lapsen ja nuoren omaa aktiivista roolia sosialisointissa ja sosialisointiin liittyvien viestien muuttumista lasten kokemusten ja kasvun myötä. Tämän tutkielman haastateltavien lapsista suurin osa oli alle neljävuotiaita, joten myös tämä varmasti osaltaan vaikutti vanhempien tapaan puhua sosialisointien merkityksistä ja sosialisointista yksisuuntaisena, vanhemmalta lapselle kohdistuvana prosessina.

Saamiani tuloksia voidaan suhteuttaa teoriaosuudessa esittelemääni tutkimukseen ja teoretisointiin. Verkuytenin ja deWolfen tutkimus (2002) Hollannissa asuvista kiinalaisista osoitti, millaisin eri tavoin haastateltavat rakensivat itse puheessaan omaa etnistä identiteettiään ja etnistä identifikaatiota. Tutkijat tarkastelivat tuloksiaan Phinneyn (1990) teoretisointiin pohjautuen eli jakamalla etnisen identiteetin rakentamisen tavat olemisen (being), tuntemisen (feeling), tekemisen (doing) ja tietämisen (knowing) dimensioihin. Verkuyten ja deWolf (2002) ajattelivat näiden dimensioiden olevan repertuaareja, joita haastateltavat käyttivät neuvotteluissaan etnisestä identiteetistä. Myös vanhempien tavassa neuvotella lapsen sosialisointista ja sen yhteyksistä lapsen identiteettiin, voidaan löytää samoja dimensioita.

Kun *kaksikulttuurisuus sosialisointien seurauksena*- repertuaari mahdollisti *kulttuurisen taiturin identiteetin*, voidaan sen ajatella viittaavan *tekemisen* dimensioon. Tässä repertuaarissa identiteetti rakentui toiminnallisena, eli kykynä ja kompetenssina osallistua eri kulttuureihin, esimerkiksi kielen ja tavat hallitsemalla. Myös Verkuytenin ja deWolfen (2002) haastateltavat painottivat kielen merkitystä. He kuvasivat lähes

mahdottomaksi tuntea itsensä kiinalaiseksi, jos ei itse puhu kiinan kieltä. Myös haastateltavien kuvauksissa muista Hollannissa asuvista kiinalaisista tuli esille, ettei heitä pidetä kiinalaisina, elleivät he puhu kiinaa.

Kokemuksellisen identiteetin voidaan ajatella kuvaavan Phinneyn (1990) *tuntemisen* dimensiota. Verkuytenin ja de Wolfin tutkimuksessa (2002) haastateltavat rakensivat tuntemisen dimensioon liittyvää puhetta tekemällä eron sisäiseen ja ulkoiseen tunteeseen. Haastateltavat saattoivat kuvata olevansa ulkoisesti kiinalaisia, mutta kokevansa itsensä sisäisesti hollantilaiseksi. Myös tässä tutkielmassa vanhemmat rakensivat puheessaan lapselle mahdollisuutta luoda sisäinen tunneside molempiin kulttuureihin, vaikka se ei olisi ulkoisesti muiden havaittavissa.

Myös *kulttuurineutraalille identiteetille* on löydettävissä vastine Phinneyn (1990) dimensioista. Verkuytenin ja de Wolfin (2002) tutkimuksessa haastateltavat rakensivat kiinalaisuutta kuvaten olevansa kiinalaisia syntyperältään. Tämän tutkijat liittivät *olemisen* dimensioon. Näin kiinalaisuus määrittyi biologisesti. Toisaalta haastateltavat kuvasivat huomaavansa kiinalaisuutensa vasta muiden negatiivisista reaktioista. Tässä tutkielmassa identifioimani kulttuurineutraali identiteetti rakentuu, kun vanhemmat kuvaavat kaksikulttuurisuuden olevan läsnä luonnostaan, eikä sitä siksi tarvitse korostaa. Kuitenkin he kuvailivat mahdolliseksi ennakkoluulojen kohtaamisen ympäristöltä, kuten koulutovereilta.

Verkuytenin ja de Wolfin (2002) tutkittavien henkilöiden selonteoissa esiintyi varhaisen sosialisointin merkitys identiteetin rakentumisessa. Sosialisointin kuvattiin mahdollistavan tunteen kiinalaisuudesta, hollantilaisuudesta tai molemmista riippuen siitä, miten heidät oli kasvatettu. Vaikka haastateltavat pyrkivät rakentamaan omaa aktiivista roolia, esittivät he myös etteivät ole henkilökohtaisesti vastuussa siitä, miten heidät on kulttuurisesti sosialisoitu. Tämän voidaan ajatella kuvastavan myös tässä tutkimuksessa esiintynyttä *kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena*- repertuaaria, jossa korostui sosialisointin keskeisyys, jotta molemmat kulttuurit näyttäytyisivät lapsen elämässä. Toisaalta myös lapselle puheessa rakentuva passiivinen, sosialisointin vastaanottajan rooli mahdollistuu.

Samansuuntaisten tulosten havaitsemisen tämän ja Verkuytenin ja de Wolfin tekemän tutkimuksen (2002) välillä voidaan ajatella sekä itse rakennettujen identiteetin kuvausten, että vanhempien esittämien kuvausten lasten sosialisointiin liittyen, tavoittavan samansuuntaisia identiteetin rakentamisen ja merkityksellistämisen tapoja. Samantyyppisten tulosten ei voida kuitenkaan ajatella suoraan tukevan diskurssianalyttisiä löydöksiä, sillä erilaisista teoreettisista lähtökohdista saatujen tulkintojen, ei katsota olevan yhteismitallisia (Juhila & Suoninen, 1999, 236).

Saamiani tuloksia voi verrata myös Varjosen ym. (2009) etnisen identiteetin muodostumista käsittelevään tutkimukseen, jossa he huomasivat etnisen identiteetin rakentuvan erontekoina. Eri ryhmiin liitettiin erilaisia attribuutteja ja eroja korostettiin asettamalla ryhmiä vastakkain. Myös tässä tutkielmassa ryhmille annettiin tilanteittain vaihtuvia ominaisuuksia. Oma perhe ja lapsi määriteltiin tietyn sisäryhmän jäseneksi, jos se oli kannattavaa positiivisen identiteetin ylläpitämiseksi. Esimerkiksi lapsi nähtiin kaksikulttuurisena silloin, kun haluttiin korostaa monikulttuurisuuden arvoa. Eroa tehtiin myös korostaen perheessä läsnä oleviin kulttuureihin kohdistuvia, yleisesti positiivisia asenteita. Tätä käytettiin esimerkiksi selittämään ennakkoluulojen kohtaamisen vähäistä mahdollisuutta. Ennakkoluulojen kohtaaminen kuvattiinkin useasti todennäköisemmäksi muiden kulttuurien edustajille.

Sosiaalinen kategorisointi (Tajfel & Turner, 1979) on aikaisemmin esittelemäni sosiaalisen identiteetin teorian keskeinen prosessi. Myös tässä tutkielmassa sosiaalisen kategorisoinnin voi havaita olevan näkyvä ja keskeinen osa haastateltavien diskursiivisia keinoja. Diskursiivinen psykologia onkin ollut kiinnostunut siitä, miten kategoriat muodostuvat diskursseissa ja millaisia funktiota ne toteuttavat. Sen sijaan, että kategorisointi nähtäisiin automaattisesti tapahtuvana, tarkastellaan sitä kompleksina sosiaalisena suorituksena. Diskursiivisen näkökulman mukaisesti painotus on kategorisoinnin diskursiivisessa toimintaorientaatiossa. (Potter & Wetherell, 1987, 116-117.) Tässä tutkielmassa erityisesti eronteon tulkintarepertuaarin selontekoihin voidaan ajatella sisältyvän maailmaa ja ympäristöä selkiyttävää kategorisointia, jonka funktiona on positiivinen erottautuminen ja positiivisen minäkuvan ylläpitäminen. Kategorisoinnin vaarana on yleistää tietyt ominaisuudet koskemaan koko ulkoryhmää, jolloin puheessa saatetaan ylläpitää olemassa olevia rakenteita.

Kuten teoriaosuudessa kuvattiin, akkulturaatio yleisesti kuvattuna, kattaa kaikki muutokset, joita kulttuurien kohtaamisesta seuraa. *Kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena*- repertuaarissa, molempia kulttuureja siirretään, jotta ne näyttäytyisivät lapsen elämässä. Tällöin repertuaariin sisältyvien selontekojen funktiona voidaan ajatella olevan lapsen integraatio. Etninen identiteetti akkulturaatiossa liittyy subjektiiviseen tunteeseen ryhmään kuulumisesta. (Verkuyten, 2005, 157.)

Kaksikulttuurisuus sosialisointin seurauksena – tulkintarepertuaarin, tulkitin mahdollistavan kokemuksellisen identiteetin eli tunnesiteen muodostumisen molempiin kulttuureihin. Kuitenkin myös muissa tulkintarepertuaareissa tämä mahdollistuu, koska lapsi saa vanhemmiltaan tietoa kasvatuksessa molemmista perheessä olevista kulttuureista. Ajoittain vanhemmat kuvasivat lasta enemmän suomalaisiksi, jolloin puheen funktiona voidaan ajatella olevan assimilaatio. Kuitenkin kaikkiin tulkintarepertuaareihin sisältyi puhetta myös selkeän kahtiajaon tarpeettomuudesta: molemmat kulttuurit haluttiin pitää läsnä, ainakin jollain tasolla. Tällöin on mahdollista jatkaa molempien kulttuurien ylläpitoa, vaikka ympäristönä on dominoivampi valtakulttuuri, jolloin mahdollistuu myös kulttuurinen hybridiys. (Umana-Taylor & Yazedijan, 2006.)

Kuten mahdollisista identiteeteistä voidaan havaita, haastateltavien puhettavat kaksikulttuurisuudesta olivat pääasiassa positiivisia. *Sensitiivinen identiteetti* rakentui mahdollisuudesta toiseuden kokemuksiin eli negatiivisiin tunteisiin kulttuurieroista johtuen. Toinen lapsen kannalta negatiivinen kokemus oli sosialisointikäytäntöihin liittyvä epämieluisuus, kuten kielen opetteluun kuluva aika. Kuitenkin vanhempien puhetapa oli sellainen, että kaikki vaivannäkö on lopulta lapsen parhaaksi. Myös useampaan selontekoon sisältyi mahdollisuus ennakkoluulojen kohtaamiseen. Tähän esitettiin vastaukseksi lapsen valmistaminen kohtaamaan ennakkoluuloja muun muassa itsetuntoa vahvistamalla sekä arvoja siirtämällä. Ennakkoluulojen kohtaamiseen valmistaminen (preparation for bias) onkin esitetty sosialisointin oleelliseksi komponentiksi (Hughes ym., 2006). Aineistossa myös muiden sosialisointin komponenttien kuten kulttuurisen ylpeyden, kielen, kulttuuristen piirteiden kuten sosiaalisuuden ja yleisten arvojen siirtäminen tuotiin keskeisenä esille.

Verkuyten (2005, 228) esittää kritiikkiä sosiaalipsykologisesta etnisen identiteetin tutkimuksesta. Hänen mukaansa tutkimusta on tehty paljon perustuen

vastakkainasetteluun, joissa ainoastaan toinen puoli kahdesta esitetään asiaan kuuluvana. Kuitenkin tällainen joko/tai ajattelu voi Verkuytenin (2005) mukaan johtaa siihen, että hylätään näkemys molempien puolien keskeisyydestä tai mahdollisuudesta. Etnisen identiteetin kohdalla tällä tarkoitetaan sitä, että ne nähdään joko moninaisina, fragmentoituneina ja tilanteisina tai vaihtoehtoisesti pysyvänä, eheänä ja homogeenisenä. Kuitenkin myös Verkuyten ja deWolf (2002) pitävät diskursiivista lähestymistapaa hyvin hedelmällisenä osoittamaan kielen keskeisyyden ymmärryksessä, miten ihmiset kokevat maailman ja paikkansa siinä. Verrattuna esimerkiksi kognitiivisen psykologian teorioihin, diskursiivinen lähestymistapa pääsee paljon lähemmäksi ihmisten todellista elämää sekä käynnissä olevia debatteja, kuten monikulttuurisuutta, rasismia sekä identiteettipolitiikkaa. (Verkuyten & deWolf, 2002.)

Traditionaalinen sosiaalipsykologinen lähestyminen identiteettiin kuten kehityspsykologiset näkökulmat eivät huomioineet identiteetin rakentumista sosiaalisesti, jolloin ne näkevät identiteetin jähmeänä. Myös Varjonen ym. (2009, 53) tuovat esille diskurssianalyttisen tutkimuksen mahdollisuuden antaa laajempaa ja vaihtoehtoista ymmärrystä etnisyydestä ja etnisistä identiteeteistä osoittamalla, kuinka ne ovat muodostuneet ja uudelleenrakentuneet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Myös tämä tutkielma on asettunut näkemykseen, jonka mukaan identiteetit ovat tilanteisia, moninaisia ja muuttuvia. Olen kuitenkin tuonut teoriaosuudessa esille myös erilaisia lähestymistapoja ja niiden mahdollista sovellettavuutta. Mielestäni valitsemani menetelmä ja tutkielman asetelma tarjoaa tärkeää tietoa niistä tavoista, miten vanhemmat puhuvat lapseen kohdistuvasta kulttuurin siirrosta ja antavat merkityksiä perheessä läsnä oleville kulttuureille. Koska on moninaisia perheitä, on myös hyvin moninaisia ja erilaisia puhetapoja, jotka kaikki ovat merkityksellisiä lapsen identiteetin rakentumiselle. Diskursiivisella lähestymistavalla saadaan tuotua asianomaisten ajatuksia esille siitä, millaisia asioita he pitävät tärkeänä ja keskeisenä, miten he perustelevat ja selittävät ajatuksiaan ja käytäntöjään. Puhe kertoo myös siitä, millaisessa ympäristössä ja kasvuilmapiirissä lapsi kasvaa ja miten tätä kasvuympäristöä perheessä merkityksellistetään. Tätä kautta vanhempien käymä neuvottelu on myös rakentamassa lapsen identiteettiä. Vaikka en tässä tutkielmassa ole tarkastellut lapsen identiteettiä vaan vanhempien puheen merkityksiä identiteetin rakentumiselle, olisi myös tällainen tutkimus tarpeellista jotta saataisiin lisää ymmärrystä niistä merkityksistä joita lapsi itse

etnisyydelleen antaa ja miten hän siitä neuvottelee. Tämä tutkielma on yksi kuvaus, eikä tarkoituksena ole tehdä yleistettäviä päätelmiä. On myös mahdollista, että toisenlaisessa tilanteessa puhujat asettuvat erilaisiin positioihin ja käyttävät erilaisia argumentteja (Verkuyten & deWolf, 2002). Tämä haastattelupuhe antaa tietoa yksittäisestä kontekstista. En myöskään näe mahdollisia identiteettejä faktuaalisina, vaan kuvaan ne potentiaalisina ja tilanteisina, juuri tämän tietyn puheen mahdollistamina ja siinä rakentuvina. Vaikka tämä tutkimus on asettunut diskursiiviseen viitekehykseen, ei se sulje pois jatkotutkimusten tekemistä eri tavoin ja erilaisesta epistemologisesta asemoitumisesta käsin, saavuttaakseen mahdollisimman monipuolista ja yksityiskohtaista tietoa.

Viimeistään tässä vaiheessa on tarpeen myös pohtia sitä, missä määrin tutkija itse tulee uusintaneeksi olemassa olevaa käsitteistöä, vanhoja kategorioita ja dikotomioita (Jokinen ym. 1993, 23-24). Ensimmäistä laajempaa tutkielmaa tekevänä opiskelijana, jännittyneisyys haastattelutilanteissa on varmasti vaikuttanut siihen, että en ole kyennyt tarttumaan kaikkiin kiinnostaviin keskustelun kohtiin esittämällä lisäkysymyksiä haastateltaville. Huomasin myös ajoittain asettelevani kysymyksiä niin, että ne itsessään sisälsivät johdattelua vastausten sisältöön. Olen kuitenkin tuonut esittämäni kysymykset esille aineisto-otteissa, jolloin niiden voidaan ajatella olevan merkityksellinen osa vuorovaikutuskontekstia. Myös tapani tarkastella aineistoa sisältää objektiivisuuspyrkimyksistä huolimatta omia ennakkokäsityksiäni. Kulttuurisena toimijana en voi paeta kulttuurista esi-yymmärrystä (Juhila, 1999, 213). Vaikka olen aineiston tarkalla koodaamisella ja analyysillä pyrkinyt tekemään näkyväksi analyysiprosessia, voi toinen henkilö silti päätyä erilaisiin tulkintoihin.

Juhilan (1999, 202) erittelemistä tutkijapositioista olen tässä tutkielmassa asettunut tulkitsijan positioon. Tähän positioon asettumalla, aineisto näyttäytyy moninaisten mahdollisuuksien maailmana. Analyysin koodi ei ole kokonaan aineistossa itsessään, vaikka se on ehdottomasti myös siellä. Tämä vuorovaikutuksellinen suhde on erityisen selvä, koska aineistona on tutkijan itsensä tekemä haastatteluaineisto. (Mts. 212.) Koska olen muodostanut itse kysymykset ja olen ollut fyysisesti haastattelutilanteessa mukana, olen myös itse yksi aineiston tuottajista. Yksi keino ymmärtää tätä aineiston ja tutkijan välistä vuorovaikutusta on lähteä purkamaan sitä tutkijan oman subjektiaseman kautta (Mts. 212).

Yliopisto-opiskelijana, monikulttuurisuusteemoihin paneutuneena, suomalaisena, eurooppalaisena ja naisena, jolla itsellä ei ole kaksikulttuurista perhettä, mutta jolla on paljon ystäviä eri kulttuureista, en voi kokonaan poistaa näiden tekijöiden vaikutusta, vaikka siihen tietoisesti pyrkisin. Kuten aikaisemmin todettiin, kulttuurisena toimijana, tiedän aina jotakin (Juhila, 1999, 213). Vaikka pyrin objektiivisuuteen, vaikuttavat nämä ennakkopositiot muun muassa kysymyksenasetteluun haastattelutilanteessa ja tämän jälkeen aineiston analyysiin. Opinnot, oma elämäkokemukseni ja elämäni Suomessa vaikuttaa siihen tapaan, jolla itse vuorovaikutuksessa puhun ja rakennan merkityksiä. Huomaan useasti asemoituvani monikulttuurisuutta puolustavaan asemaan, jolloin puheessa rakennan oikeutuksia ja selityksiä näihin teemoihin liittyen. Tämä ei voi olla vaikuttamatta myös positioihin, joista käsin olen tätä tutkielmaa tehnyt. Olen kuitenkin pyrkinyt nojaamaan vahvasti aineistoon analyysissä ja tähdännyt sen objektiiviseen tarkasteluun. Valitsemalla diskursiivisen lähestymistavan ja tietyt diskursiiviset tarkastelun välineet, olen saavuttanut aineistosta tietynlaista tietoa. Tämän tiedon olen raportoinut tulososioon käyttäen aineisto-otteita todentamaan myös lukijalle saamiani tuloksia.

Haastattelumenetelmällä on se etu, että sillä saadaan heidän ääni kuuluviin, joita aihe eniten koskettaa. Tutkittavat voivat itse kertoa kokemuksistaan, jolloin he itse ovat aktiivisia merkityksen luoja (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 35). Ongelmallista haastatteluaineiston analysoinnissa, tulkinnassa ja raportoinnissa on niin sanottujen valmiiden mallien puuttuminen (mts. 35), joita etenkin kokematon tutkija voisi hyödyntää. Myös sosiaalisen suotavuuden tai hyväksyttävyyden problematiikka on varmasti läsnä, kun aineistoa kerätään haastatteluihin pohjautuen. On luonnollista, että tutkimustilanteessa ihminen haluaa antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Tätä suotavuutta vastauksissa on vaikea mitata ja näenkin sen osana vuorovaikutusta. Hieman ongelmallista osassa haastatteluja oli saada molemmat haastateltavat tasapuolisesti mukaan keskusteluun. Kuitenkin koin, että haastatteluissa kaikki osapuolet toivat omat ajatuksensa esille, vaikka eivät aina olleetkaan yhtä puheliaita.

10 Lopuksi

Kun ryhdyin suunnittelemaan tämän tutkielman tarkoitusta ja sisältöä, oli lähtökohtana kaksikulttuurisuus sekä järjestön taholta esitetty toive, että tutkimus liittyisi myös lapseen. Alustava tutkimuskysymys oli, miten kaksikulttuurisuus vaikuttaa lapseen? Ryhdyin lukemaan aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja ymmärsin, että aihetta voi lähestyä todella monesta eri näkökulmasta. Kun aihe tarkentui koskemaan lapsen identiteettiin vaikuttavia tekijöitä, heräsi ajatus etnisestä sosialisatiosta, johon olin kirjallisuudessa törmännyt sellaisena tekijänä, jonka tutkijat olivat todenneet olevan keskeisessä roolissa lapsen etnisen identiteetin muodostumisessa. Tämä sosialisatiönäkökulma kietoutui niin vanhempien toimintaan kuin myös lapseen ja lapsen identiteetin rakentumiseen.

Koska lapsiin tutkimuskohteena liittyy paljon eettisiä kysymyksiä ja tutkimuksellisia haasteita ja koska ajatus vanhempien keskinäisestä neuvottelusta sosialisatioon liittyvistä teemoista alkoi tuntua keskeiseltä ja antoisalta lähestymistavalta, tarkentui haastattelujen kohteeksi kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat. Se, miten vanhemmat konstruoivat puheessa lapseen kohdistuvaa etnistä sosialisatiota on keskeisesti yhteydessä siihen, millaisessa kontekstissa lapsen identiteetti rakentuu ja miten vanhemmat sitä puheessaan rakentavat. Koska diskursiivinen psykologia on kiinnostunut identiteeteistä joita puheessa rakennetaan sekä itsestä että muista, sopi se metodologiseksi viitekehikseksi tutkimukselle. Tämän pohjalta alkoi hahmottua alustavat tutkimuskysymykset, jotka tarkentuivat lopulliseen muotoonsa vasta avointa koodausta tehdessä. Tässä vaiheessa myös esittelemäni teoriaosuuden sisältö tarkentui vastaamaan tulososion kannalta relevantteja aiheita ja teoretisointeja.

Olen tuonut esille erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia osoittaakseni, miten aihetta on lähestytty ja mihin tämä tutkielma sijoittuu tämän tutkimuskentän valossa. Etnisen sosialisatiön aikaisemmista tutkimuksista saadut tulokset ovat hyvin hajanaisia, eikä sen teoreettinen välineistö ole yhtenäinen, jotta vertailukelpoisia tuloksia olisi systemaattisesti nähtävillä. Haastetta aiheen tarkastelulle, sekä sovellettavuudelle tuo myös tutkimuksen sijoittuminen pääasiassa Yhdysvaltoihin. Tämä oli yksi syy tarkastella aihetta nimenomaan diskurssianalyttisesti: jotta tutkimus voi kehittyä ja tarkentua, on kuultava aiheen oikeiden ”asiantuntijoiden” ajatuksia ja

kokemuksia. Koska kyse on hyvin heterogeenisestä ryhmästä, tämän kautta saadaan paljon arvokasta tietoa, jonka avulla tutkimuksen tarvetta voidaan kohdentaa ja tarkentaa. Muun muassa Hughes ym. (2006) peräänkuuluttaa sosialisaaion eri dimensioiden arviointia, jotta pystytään paremmin ymmärtämään kriittisiä tekijöitä ja niiden seurauksia lapselle. Oleellista olisi myös saada järjestelmällistä kansallista tietoa eri maiden lasten ja perheiden erityispiirteistä, sisältäen vanhemmuuden elementtejä keskeisenä konstruktiona (Rodriguez, 2009).

Tämä tutkielma korostaa kielen tärkeyttä merkitysten tuottamisessa, ylläpitämisessä ja muuttamisessa. Tutkimuksen yleinen asenne on positivismille vastakkainen: siinä ei olla pyritty objektiivisen todellisuuden vangitsemiseen tai paljastamiseen (Burr, 2004, 140) vaan tarkoituksena oli tarkastella sitä, miten todellisuutta puheessa rakennetaan.

Tutkimus on keskittynyt mikrotasolle, eli yksilön ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Burr, 2004, 140). Analyysiä voisi laajentaa myös makrotasolle pohtimalla tulkintarepertuaarien ja sen mahdollistamien identiteettien potentiaalisia institutionaalisia merkityksiä. Tämän yhteyden tarkastelu olisikin tarpeellista, jotta tiedon sovellettavuus käytäntöön lisääntyisi.

Kuten muun muassa haastateltavan puheessa ilmaisemasta toiseuden kokemuksesta voidaan havaita, kielenkäytöllä on ideologisia seurauksia: sen avulla voidaan tuottaa toiseutta ja alistettuja positioita (Jokinen & Juhila, 1999, 245). Kuitenkin vaihtoehtoisilla puhetavoilla ja diskursseilla voidaan ajatella olevan merkittävä rooli positiivisen ja kannustavan asenneilmapiirin rakentamisessa (Burr, 2003, 107). Tämä itsessään osoittaa tämänkaltaisen diskursiivisen tutkimuksen tarpeen, jossa eritellään puheen käytön tapoja. Tutkimuksen avulla korostuu puheen merkitys sosiaalisen todellisuuden rakentajana ja muokkaajana. Kognitiivisesti painottunut tutkimus ja analyysi unohtaa sen, että ryhmien välinen toiminta ja suhteet ovat fundamentaalisesti vuorovaikutuksellista toimintaa (Shelton, 2000).

Suuri määrä diskursseja jatkuvasti rakentaa identiteettejämme (Burr, 2003, 108). Koska perheen katsotaan olevan keskeinen vaikuttaja lapsen identiteetin kehittymiselle, voidaan vanhempien käymien diskurssien ajatella olevan merkityksellisiä lapsen identiteetin rakentumiselle. Haastateltavien puheesta olen identifioinut niitä puheen tapoja, jotka esiintyivät haastattelukontekstissa sekä ovat kulttuurisesti tunnistettavissa.

Voidaan ajatella, että perheessä rakentuvan sosialisatiopuheen funktiona lapsen näkökulmasta on rakentaa sitä ympäristöä, jossa lapsi kasvaa ja johon lapsi osallistuu. Myös lapsen itseymmärrys rakentuu osittain tässä vuorovaikutuksessa, jossa lapsi saa tietoa jo olemassa olevista tavoista ja symbolisista merkityksistä, joilla lapsi kiinnittyy näihin yhteisöihin (Chrysochoou, 2009, 85). Identiteettimme alkuperä ei ole sisäinen, vaan se kuuluu sosiaaliseen todellisuuteen. Vaikka identiteettien katsotaan muodostuvan diskursseissa, ei tämä tarkoita, että ne olisivat sattumanvaraisia. (Verkuyten & deWolf, 2002.)

Haastattelun lopuksi esittämäni kysymystä läpikäytyjen teemojen oleellisuudesta kommentoitiin näin: *”kyllä ne olivat tarpeeksi syvällisiä eikä vain yleisellä tasolla”*, *”minusta ne katto aika hyvin kaikki aiheet”*, *”tuntuivat keskeiseltä”*. Myös näihin kommentteihin nojauten, teemojen voidaan ajatella näyttäytyvän haastateltujen elämässä relevantteina.

Lähteet

- Anttila, J. (2007). *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Augustinos, M. & Walker, I. (1995). *Social cognition. An Integrated Introduction*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Baumaister, R. F, Shapiro J. P. & Tice, D. M. (1985). Two kinds of Identity Crisis. *Journal of personality*, 53, 407-424.
- Benet- Martinez, V., Leu, J., Lee, F. & Morris, W. (2002). Negotiating biculturalism: Cultural frame switching in biculturals with oppositional versus compatible cultural identities. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 33, 492-513.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An international review*, 46, 5-34.
- Berry, J. W. (1998). Social Psychological Costs and Benefits of Multiculturalism: A View from Canada, *A Journal of the Humanities and Social Sciences*, 3, 209- 233.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: living successfully in two cultures. *International Journal on Intercultural Relations*, 29, 697-712.
- Berry, J. W, & Sam, D. (1996). Acculturation and adaptation. Teoksessa J. Berry, M. Segall, & C. Kagitcibasi (toim.) *Handbook of Cross-cultural psychology: Social behaviour and applications* (s. 291-325) Boston: Allyn & Bacon.
- Berry, J. W., Phinney, J.S., Sam, D.L., & Vedder, P. (2006) *Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. (toim.) Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bialystock, E. (2003). Developing phonological awareness: is there a bilingual advantage? *Applied Psycholinguistics*, 24, 27-44.
- Billig, M. (1987). *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boerner, P. (1986) *Concepts of national identity - an interdisciplinary dialogue*. Baden-Baden: Nomos.
- Bowman, P. J. & Howard, C. (1985). Race-related socialization, motivation and academic achievement: A study of black youths in three generation families. *Journal of the American Academy of child psychiatry*, 24, 134-141.
- Breakwell, G. (1986). *Coping with threatened identities*. New York: Methuen & Co.

- Brewer, M. B. & Pierce, K. P. (2005). Social identity complexity and outgroup tolerance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 428-437.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development*, 6, 187-249.
- Brown T. L. & Krishnakumar, A. (2007). Development and validation of the adolescent racial and ethnic socialization scale (ARESS) in African American families. *Youth Adolescence*, 36, 1072-1085.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. (2.painos) London & New York: Routledge.
- Burr, V. (2004). *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Chen, S. H. & Kuo, W. H. (2000). Family socialization of ethnic identity among Chinese American pre-adolescents. *Journal of Comparative Family Studies*, 31, 463-484.
- Cortes, D. E., Rogler, L. H. & Malgady, R. G. (1994). Biculturalism among Puerto Rican adults in the United States. *American Journal of Community Psychology*, 22, 707-721.
- Diamond, A., Kirkham, N. & Amso, D. (2002). Conditions under which young children can hold two rules in mind and inhibit a prepotent response. *Developmental Psychology*, 38, 352-362.
- Chrysochoou, X. (2009). Identity projects in multicultural nation-states. Teoksessa I. Jasinskala-Lahti & T. A. Mähönen (toim.) *Identities, Intergroup Relations and Acculturation*, (s. 81-93), Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W Norton and Company.
- Fishman, J. A. (1999). *Handbook of language and ethnic identity*. New York. : Oxford University Press.
- Forsander, A. & Ekholm, E. (2001). Erilaiset ryhmät Suomessa. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Abdullah, A. Alitorppa-Niitamo, E. Kyntäjä & N. Quoc Cuong (toim.) *Monietnisyyys, yhteiskunta ja työ* (s.83-160), Helsinki: Palmenia kustannus.
- Foner, N. (1997). The immigrant family: Cultural legacies and cultural changes. *International Migration Review*, 31, 961-974.
- Garcia Coll, C. T, Mayer, E. C & Brillion, L. (1995). Ethnic and minority parenting. Teoksessa: M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Goffman, E. (1971). *Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliviidakossa* (Suom. E. Puranen). Porvoo: Werner Söderström

Hall, S. (1999). *Identiteetti*. (Suom. M. Lehtonen & J. Herkman, Tampere: Vastapaino.
Harrison, A. O., Wilson, M. N., Pine, C. J., Chan S. Q. & Buriel, R. (1995). Family ecologies of ethnic minority children. Teoksessa N.R. Goldberger & J. B. Veroff (toim.) *The culture and psychology reader*, (s.292-320), New York: New York University Press.

Haritatos, J., & Benet- Matinez, V. (2002). Bicultural Identities: The interface of cultural, personality, and socio- cognitive processes. *Journal Of Research In personality*, 36, 598-606.

Hughes, D. (2003). Correlates of African American and Latino parents' messages to children about ethnicity and race: A comparative study of racial socialization. *American Journal of Community Psychology*, 31, 15-33.

Hughes, D & Chen, L. (1997). When and what parents tell children about race: An examination of race-related socialization among African American families. *Applied Developmental Science*, 1, 200-214.

Hughes, D. & Johnson, D.J. (2001). Correlates in children's experiences of parents' racial socialization behaviours. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 981-995.

Hughes, D., Rodrigues, J., Smith, E., Johnson, D., Stevenson, H. C. & Spicer, P. (2006). Parents' ethnic-racial socialization practices: a review of research and directions for future study. *Developmental Psychology*, 42, 747-770.

Hughes, D., Withersoon, D., Rivas- Drake, D & West- Bay, N. (2009). Received ethnic-racial socialization messages and youths' academic and behavioral outcomes: examining the mediating role of ethnic identity and self- esteem. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 2, 112-125.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. (2000). Predictors of actual degree of acculturation of Russian- speaking immigrant adolescent in Finland. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 503-518.

Jasinskala- Lahti, I. & Liebkind, K. (2001). Perceived discrimination and psychological adjustment among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *International Journal of Psychology*, 36, 174-185.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Horenczyk, G. & Schmitz, P. (2003). The interactive nature of acculturation: perceived discrimination, acculturation attitudes and stress among young ethnic repatriates in Finland, Israel and Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 79-97.

- Jasinskala-Lahti, I., Liebkind, K. & Solheim, E. (2009). To Identify or Not To Identify? National Disidentification as an Alternative Reaction to Perceived Ethnic Discrimination. *Applied Psychology: an international review*, 58 (1), 105–128
- Jasinskala- Lahti, I. & Mähönen, T-A. (toim.) (2009). *Identities, Intergroup relations and acculturation*, Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press.
- Jefferson, G. (1984). On the organization of laughter in talk about troubles. Teoksessa J. M. Atkinson & J. Heritage (toim.) *Structures of social action: studies in conversation analysis*, 346-369, UK: Cambridge University Press.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila, & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, (37-53). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyysin tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, (54-97). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*, (17-47). Tampere: Vastapaino.
- Kashima, Y. (2000). Conceptions of culture and person for psychology. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 31, 14- 32.
- Kaunismaa, P.(1997) *Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetin käsitteellisistä lähtökohdista*. Sosiologia, 3,220-230.
- Kinnet, B. & Verkuyten, M. (2007). Levels of ethnic self-identification and social context. *Social Psychology Quarterly*, 60, 338-354.
- Knight, G. P., Bernal, M. E., Carza, C. A., Cota, M. K. & Ocambo, K. A. (1993). Family socialization and ethnic identity of Mexican- American children. *Journal of Cross- cultural Psychology*, 24, 99-114.
- Liebkind, K. (1992). Ethnic Identity- Challenging the boundaries of social psychology. Teoksessa G.M. Breakwell (toim.) *Social psychology of identity and the social concept* (s. 147-185). London: Surrey University Press.
- Liebkind, K. (2001). Acculturation. Teoksessa R. Brown & s. Gaertner (toim.) *Blackwell handbook of acculturation psychology* (s. 78-96). Cambridge: Cambridge university press.

- Liebkind, K. (2006). Ethnic Identity and Acculturation. Teoksessa D. L. Sam & J. W. Berry (toim.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (s. 78–96). Cambridge: Cambridge University Press.
- Liebkind, K. (2009). Ethnic identity and acculturation. Teoksessa: I. Jasinskaja-Lahti & T-A. Mähönen (toim.): *Identities, intergroup Relations and acculturation. The Cornerstones of Intercultural Encounters*. (s. 13-38). Helsinki: Gaudeamus.
- Moua, M. Y & Lamborn, S. (2010). Hmong American adolescents' perceptions of ethnic socialization practices. *Journal of Adolescent Research*, 25, 416-440.
- Noro, H. (2009). The role of Japanese as a heritage language in constructing ethnic identity among Hapa Japanese Canadian children. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 30, 1-18.
- Oppedal, B. Roysamb, E & Heyerdahl, S. (2005). Ethnic group, acculturation and psychological problems in young immigrants. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 646-660.
- Padilla, A. (1999). Psychology. Teoksessa A. J. Fishman (toim.) *Handbook of language and ethnic identity*. New York: Oxford University press.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*. London: MacMillan.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic Identity in Adolescents and Adults: A review of Research. *Psychological Bulletin*, 108, 499-514.
- Phinney, J. S., Berry, J. W., Vedder, P. & Liebkind, K. (2006). The Acculturation Experience: Attitudes, Identities and Behaviors of Immigrant Youth. Teoksessa J. W. Berry, J.S. Phinney, D. L. Sam & P. Vedder (toim.), *Immigrant Youth in Cultural Transition. Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Context* (s. 71-116), Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Phinney, J. S & Chavira, V. (1992). Ethnic identity and self- esteem: an exploratory longitudinal study. *Journal of adolescence*, 15, 271-281.
- Phinney, J. S. & Chavira, V. (1995). Parental ethnic socialization and adolescent coping with problems related to ethnicity. *Journal of Research of Adolescence*, 5, 31- 54.
- Phinney, J. S., & Devich- Navarro, M. (1997). Variation in bicultural identification among African American and Mexican American adolescents. *Journal of research on Adolescence*, 7, 3-32.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K. & Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well- being: an interactional perspective. *Journal of Social Issues*, 57, 493-510.

- Phinney, J. S. & Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions, *Journal of Counseling Psychology*, 54, 271- 181.
- Peters, M. F. & Massey, G. (1983). Mundane extreme environmental stress in family stress theories: The case of Black families in white America. *Marriage and Family Review*, 193-218.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology*. London: Sage publications.
- Ramirez, M. & Castaneda, A. (1974). *Cultural democracy bicognitive development and education*. New York: Academic.
- Rastas, A. (2007). *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Roccas, S. & Brewer, M. B. (2002). Social identity complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 88-106.
- Sam, D. L. (2006). Acculturation: conceptual background and core components. Teoksessa D. L. Sam & J.W. Berry (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation psychology*. Cambridge: University press.
- Saylor, E. S & Aries, E. (1999). Ethnic identity and change in social context. *The Journal of Social Psychology*, 5, 549-566.
- Shelton, J. N. (2000). A reconceptualization of how we study issues of racial prejudice. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 374-390.
- Sinklair, S., Sidanius, J., & Levin, S. (1998). The interface between ethnic and social system attachment: The differential effects of hierarchy- enhancing and hierarchy-attenuating environments. *Journal of Social Issues*, 54, 741-757.
- Spencer, M. B. (1983) Children's cultural values and parental child rearing strategies. *Developmental Review*, 3, 351-370.
- Stevenson, H. C., Herrero-Taylor, T., Cameron, R. & Davis, G.Y. (2002). "Mitigating instigation": Cultural phenomenological influences of anger and fighting among "big-boned" and "baby-faced" African American youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 473-485.
- Suoninen, E. (1992). *Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, jäljennepalvelu.
- Suoninen, E. (1993). Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset*, (s.111-150), Tampere: Vastapaino.

- Suoninen, E. (1999). Näkökulma sosiaaliseen todellisuuteen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*, (s.17-36), Tampere: Vastapaino.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of the values: Theoretical advances in empirical tests in 20 countries. Teoksessa M. P. Zanna (toim.) *Advances in experimental social psychology*. San Diego: Academic press.
- Tajfel, H. (1978). *Differentiation between social groups*. London: Academic Press.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup relations. Chicago: Nelson- Hall. Teoksessa S. Worchel & W. G. Austin (toim.): *Psychology of intergroup relations* (2. Painos), 7-24. Chicago: Nelson-Hall.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An Integrative theory of intergroup conflict. Chicago: Nelson- Hall. Teoksessa W. G Austin & Worchel, S. (toim.): *The Social Psychology of intergroup relations* (s. 22-47). Monterey, CA: Brooks-Cole.
- Tajfel, H. (1982). Social Psychology of Intergroup Relations. *Annual review of Psychology*, 33, 1-30.
- Thomas, A. J. & Speight, S. L. (1999). Racial identity and racial socialization attitudes of African American parents. *Journal of Black Psychology*, 25, 152-170.
- Tsai, J., Ying, Y., Lee, P. (2000). The meaning of "being Chinese" and "being American": Variaton among Chinese-American youth adults. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 302-332.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. Teoksessa: N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (toim.): *Social identity: Context, commitment, content*. Oxford: Blackwell.
- Turner, J. C., Hogg, M., Oakes, P. J., Reicher, S. D. & Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the Social Group. A self- categorization theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Umana-Taylor, Bhanot & Shin, (2006). Ethnic identity formation during adolescence: The critical role of families. *Journal of Family Issues*, 27, 390-414.
- Umana-Taylor, A. J. & Yazedjian, A. (2006). Generational differences and similarities among Puerto Rican and Mexican mothers' experiences with familial ethnic socialization. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23, 445-464.
- Umana-Taylor, A.J & Fine, M. A. (2004). Examing model of ethnic identity formation during adolescence: the critical role of families. *Journal of Family Issues*, 27, 390-414.
- Van Langenhove, L. & Harre, R. (2003). *Positioning theory*. Massachusetts: Blackwell Publishers.

- Varjonen, S., Arnold, L. & Jasinskaja-Lahti, I. (2009). "There is a difference"-
A discourse analytic study on the social construction of Finnishness and Finnish identity.
Teoksessa: I. Jasinskaja-Lahti & T-A. Mähönen (toim.): *Identities, intergroup Relations
and acculturation. The Cornerstones of Intercultural Encounters*. (s. 52-67). Helsinki:
Gaudeamus.
- Verkuyten, M. (1997). Discourses of Ethnic Minority Identity. *British Journal of Social
Psychology*, 36, 565-586.
- Verkuyten, M. (2009). Studying ethnic identity. Teoksessa: I. Jasinskaja-Lahti & T-A.
Mähönen (toim.): *Identities, intergroup Relations and acculturation. The Cornerstones
of Intercultural Encounters*. (s. 41- 52). Helsinki: Gaudeamus.
- Verkuyten, M. (2005). *The Social Psychology of Ethnic Identity*. Hove ja New York:
Psychology Press.
- Verkuyten, M. & deWolf, A. (2002). Being, feeling and doing: Discourses and ethnic
self- definitions among minority group members. *Culture & Psychology*, 8, 371-399.
- Verkuyten, M. & Yildiz, A.A. (2007). National (dis)identification and Ethnic and
Religious Identity: A Study Among Turkish Dutch Muslims, *Personality and Social
Psychology Bulletin*, 33, 1448-1462.
- Vivero, V. N, & Jenkins, S. R. (1999). Existential hazards of multicultural individual:
Defining and understanding "cultural homelessness." *Cultural Diversity and Ethnic
Minority Psychology*, 5, 6-26.
- Wetherell, M. & Potter, J. (1992). *Mapping the Language of Racism: Discourse and the
Legitimation of Exploitation*. New York: Columbia University Press.
- Willig, C. (2001). *Introducing Qualitative Research in Psychology. Adventures in theory
and method*. Open University Press.
- Willig, C. (2003). Discourse analysis. Teoksessa J. A. Smith (toim.) *Qualitative
Psychology. A practical guide to research methods*. London, Thousand Oaks, New
Delhi: SAGE Publications:
- Wood, L .A. & Kroger, R. O. (2000). *Doing discourse analysis. Methods for studying
action in talk and text*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications
- Yhteiset Lapsemme (2008) Tutkimusohjelma, Monikulttuuriset lapset suomalaisessa
yhteiskunnassa, Helsinki: Yhteiset Lapsemme- All Our Children ry.

Internet- lähteet

Familia Club Ry, haettu 28.12. 2010 osoitteesta <http://www.familiacub.fi/duo.html>

MOT-sanakirja, haettu 10.01.2011 osoitteesta

<http://mot.kielikone.fi.libproxy.helsinki.fi/mot/hy/netmot.exe>

Tilastokeskus, haettu 28.12. 2010 osoitteesta <http://www.stat.fi/til/perh/index.html>

Tilastokeskus, haettu 10.01.2011 osoitteesta

http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/01/vaerak_2009_01_2010-09-30_tie_001.fi.html

Liitteet

Liite 1 Haastattelun teemat

There are no right or wrong answers. I just want to hear about your thoughts and experiences about these subjects.

Everything is totally confidential and there will not be any names in the final report.

I will record this interview so that I can listen to it when writing the paper but I will destroy it after this research. No one else will hear it.

Please ask if you have questions or something is unclear.

Kysymyksiin ei ole oikeita tai väriä vastauksia vaan haluan kuulla juuri teidän ajatuksianne ja kokemuksianne käsiteltävistä aiheista. Kaikki on täysin luottamuksellista eikä lopulliseen raporttiin tule nimiä.

Nauhoitan keskustelun, jotta voin palata siihen tutkimusta tehdessä, mutta tuhoan sen heti tutkimuksen valmistuttua. Kukaan muu ei sitä tule kuulemaan.

Kysykää heti jos jokin kysymys jää epäselväksi.

Haastattelurunko

1. Taustakysymykset/background questions

- Iät? Ages?
- Syntymämaat? Birth countries?
- Siviilisäätö? Marital status?
- Lasten iät, lukumäärä? Ages of children, number of children?
- Miten päädytty Suomeen? How did you end up in Finland?

2. Suhde omaan synnyinmaahan sekä puolison synnyinmaahan. Relationship to your country of birth and the country your husband/wife/partner was born?

- Miten kuvailisitte? How would you describe?

3. Kieli/language

- Mitä kieltä puhutaan keskenään? The spoken language between each other?
- Mitä lasten kanssa? The spoken language with children?
- Miten valintaan päädyttiin? Reasons for chosen language/languages?
- Mitä hyötyä useasta kielestä? Benefits of multiple languages?
- Voiko usean kielen käytöstä olla haittaa? Possible harms of using multiple languages?
- Miten lapsi on sopeutunut useaan kieleen? How has the child adapted using multiple languages?

4. Kulttuurin siirto perheen sisällä/transferring culture inside family

- Millaisia asioita haluatte omasta kulttuurista siirtää? What kind of things you want to transfer from your culture?
- Mitä tulee ensimmäisenä mieleen? What comes first in your mind?
- Saavatko lapset yhtä paljon vaikutteita molemmista kulttuureista? Do the children get influences equally from both cultures?
- Vaikuttaako tämänhetkinen asuinmaanne siihen mitä ja kuinka paljon siirretään? Does your current home country affect on what and how much is being transferred?
- Onko esiintynyt erimielisyyksiä siitä mitä siirretään tai miten? (esimerkiksi uskonto, traditiot, tavat) Have you had differences on what to transfer or how? (for example religion, traditions, habits)
- Miten pyritte niitä ratkaisemaan? How do you aim to solve them?

- Kuinka paljon keskustellette tai teette tietoisia päätöksiä liittyen kasvatukseen tai kulttuurin siirtoon? How much do you have conversations or make conscious decisions related to raising a child or culture transfer?
- Ovatko tietyt asiat erityisen haastavia? Are there any particularly challenging subjects?

5. Ympäristö/environment

- Miten ympäristö on suhtautunut liittoonne? How has the environment dealt with your relationship?
- Onko herättänyt kyseenalaistusta? Has there been any doubts?
- Haluatteko lastenne olevan tietoisia ympäristön asenteista? Do you want your children to be aware of the attitudes of the environment?

6. Monikulttuurisuus/multiculturalism

- Onko monikulttuurisuutta tärkeää korostaa? Is it important to emphasize multiculturalism?
- Pelkäätekö lapsenne kohtaavan ennakkoluuloja monikulttuurisuutensa vuoksi? Are you afraid that your child will face prejudices because of his/her multiculturalism?
- Jos kyllä, niin vaikuttaako se kasvatukseen liittyviin käytäntöihin? If yes, does it affect on your parenting practices or methods?
- Miten paljon kuvittelette ympäristön vaikuttavat kasvatustapoihinne? How much do you think the environment has an affect on your parenting methods?
- Olisivatko tavat erilaisia toisessa kulttuurissa? Would the practices be different in different culture?
- Haluatteko jatkaa omaa kulttuuria sellaisena kuin itse olette sen kokeneet ja omassa perheessänne oppineet vai tuntuuko, että se on jotakin uutta kun se yhdistyy uuteen kulttuuriin? Do you want to continue your own culture as you have experienced and learned it in your family or do you feel that it is something new when it is combined with a new culture?

7. Suvun odotukset/expectations of the family

- Millaisia odotuksia kuvittelette suvulla kuten isovanhemmilla olevan liittyen oman kulttuurin siirtoon lapsenlapsille? What kind of expectations do you think your family, for example your grandparents, has related to transfer your culture to their grandchildren?
- Ovatko suvun odotukset kulttuurin siirrosta yhdenmukaisia omien ajatustenne kanssa? Have the expectations of your family related to culture transfer been parallel with your thoughts?

8. Lopuksi/final thoughts

- Tuntuuko, että jotain mitä haluaisitte nostaa esille, on jäänyt kysymättä? Is there something that you want to emphasize or do you feel that there are important issues that were not addressed in this interview?
- Tuntuivatko kysymykset oleellisilta aiheen kannalta? Do you feel that these questions were relevant in relation to the research subject?

Liite 2 Haastattelupyyntö

Hei!

Olen sosiaalipsykologian opiskelija Helsingin yliopistolta ja teen parhaillaan pro gradu-tutkielmaa yhteistyössä Familia Club ry:n Duo-projektin kanssa, liittyen kaksikulttuurisiin perheisiin.

Perhe on yksikkö, jossa perheenjäsenet ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Myös lapsen identiteetistä ja etnisestä identifikaatiosta neuvotellaan, joko tietoisesti tai tiedostamatta arjen rutiineissa. Tutkimuksessani olen kiinnostunut erityisesti tästä perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta liittyen lapsen etnisen identiteetin kehittymiseen sekä vanhempien neuvotteluista omasta etnisyydestään ja kulttuuristaan, sekä niihin liittyvien viestien siirtämisestä lapselle.

Haluaisinkin kuulla nyt ajatuksia aiheesta suoraan kaksikulttuurisilta perheiltä. Vaikka neuvottelujen kohteena on lapsen identiteetti, haluaisin haastatella perheen molempia vanhempia samanaikaisesti. Lapsen ei tarvitse tässä tutkimuksessa osallistua haastatteluun.

Jos olette halukas osallistumaan haastatteluun, voit ilmoittaa kiinnostukseksi suoraan minulle puhelimitse tai sähköpostitse, niin voimme sopia tarkemman haastatteluajankohdan. Haastattelut tehdään täysin luottamuksellisesti ja eikä haastateltavien henkilöllisyys tule ilmi valmiissa tutkimuksessa.

Ystävällisin terveisin,
Anna-Riikka Vuori

Haastattelija:
Anna-Riikka Vuori
Anna-riikka.vuori@helsinki.fi
Gsm +358405097999

Duo projekti: duo@familiaclub.fi

Liite 3 Litteraatiokonventiot

Mukailtuja alun perin Gail Jeffersonin luomasta litteraatiosteemistä (kts. esim. Jefferson, 1984, 346-369)

H: haastattelija

N 1-5 & M 1-5: haastateltavat

() haastattelijan lyhyt kommentti puheen keskellä

(()) haastattelijan litteroidessa lisäämä huomio tai kommentti

[päällekkäispuhunnan alku

] päällekkäispuhunnan loppu

_____ äänenpainotus

- - pois jätetty teksti

, lyhyt tauko (alle sekunnin)

.. useamman sekunnin tauko

... huomattavan pitkä tauko

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu sitä, millaisia merkityksiä kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat antavat puheessaan perheessä tapahtuvalle lasten etniselle sosialisatiolle. Tarkastelun kohteena ovat myös ne puheen tavat ja käytännöt, joilla haastateltavat haastattelutilanteessa tekevät ymmärrettäväksi lapsen etniseen sosialisatioon liittyviä näkökulmia. Koska nämä puheen tavat ovat merkityksellisiä lapsen identiteetin rakentumiselle sosiaalisessa ympäristössä, kiinnostus kohdistuu myös siihen, millaisia erilaisia identiteettejä tämä vanhempien tuottama puhe mahdollistaa lapselle, jolla on kaksikulttuuriset juuret.

Aineiston analyysissä hyödynnän diskurssianalyttistä teoreettismetodologista viitekehystä. Diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. Tämän tutkielman kohteena ovat perheet, joissa on edustettuna kaksi etnistä kulttuuria, joista toinen on myös valtakulttuuri. Aineistona toimii viiden kaksikulttuurisen perheen vanhempien teemahaastattelut, jotka on tehty kevään ja syksyn 2010 aikana. Aineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa diskurssianalyttisiä välineitä käyttämällä oli mahdollista eritellä niitä tapoja, joilla vanhemmat tekevät ymmärrettäväksi etniseen sosialisatioon liittyviä käytäntöjä, näkökulmia ja sen merkityksiä lapselle. Analyysin lopputuloksena aineistosta oli identifioitavissa kolme tulkintarepertuaaria: *kaksikulttuurisuus sosialisatiion seurauksena*-, *vanhemmuuden*-, *sekä eronteon* tulkintarepertuaarit. Tulkintarepertuaarit kuvaavat niitä diskursiivisia keinoja ja suhteellisen pysyviä puheen tapoja, joilla vanhemmat merkityksellistivät ja selittivät kulttuurin siirtoa. *Kaksikulttuurisuus sosialisatiion seurauksena*- tulkintarepertuaariin on identifioitu puhutavat, joissa ei pidetä itsestään selvänä, että molemmat kulttuurit näyttäytyisivät yhtä vahvoina lapsen elämässä. Aktiivisen sosialisatiion merkitys näyttäytyy tässä repertuaarissa keskeisenä. *Vanhemmuuden tulkintarepertuaariin* liittyvissä selonteoissa etnisestä sosialisatiosta puhutaan vanhemmuuteen kuuluvana, ei siitä erillisenä prosessina. *Eronteon tulkintarepertuaarissa* sosialisatiopuhetta tehdään erontekojen kautta. Voimakkaimmin erontekoa käytetään puheessa oman sisäryhmän positiiviseen erottautumiseen liittämällä siihen positiivisia attribuutteja. Analyysin toisessa vaiheessa tarkasteltiin sitä, millaisia identiteettejä vanhemmat puheessa mahdollistavat lapselle. Tämä perustuu diskursiiviseen psykologiaan, joka katsoo, että ihmiset kielenkäytössään puheteoilla rakentavat sekä itseä että toisia. Puheessa rakentuneet potentiaaliset identiteetit osoittivat, että sama tulkintarepertuaari ja myös saman henkilön puhe voi mahdollistaa erilaisia, myös toisilleen vastakkaisia identiteettejä, jotka eri tilanteissa mahdollistuvat.

Keskeisimpinä lähteinä toimi: Verkuyten, (2005), 2009, Jokinen, Juhila & Suoninen, (1993; 1999), Potter & Wetherell, (1987), Willig, (2001; 2003).